

Hung. l.

128. *dar*

54.

AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYESÜLET

ÉVKÖNYVE

AZ 1908. ÉVRE.

SZERKESZTETTE

SCHILLING LAJOS

FŐTITKAR.

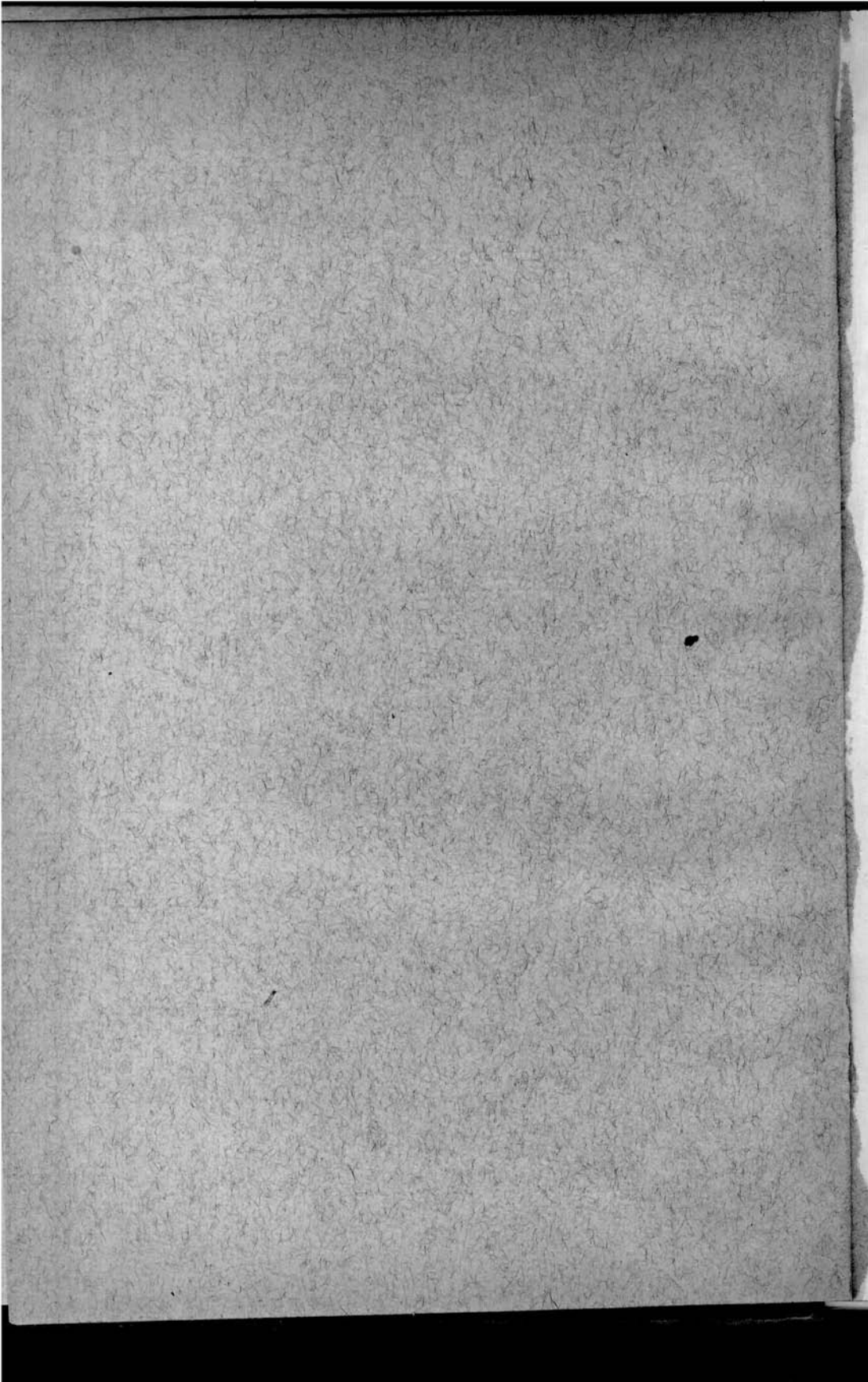

BUDAPEST.

KIADJA AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYESÜLET.

1909.

311

AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYESÜLET

ÉVKÖNYVE

AZ 1908. ÉVRE.

SZERKESZTETTE

SCHILLING LAJOS

FŐTITKÁR.

BUDAPEST.

KIADJA AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYESÜLET.

1909.

~~Hung. t.~~
~~128 d. s.~~

21,346 / 1908

M. H. MUSEUM KÖNYVTÁRA
I. Nyomt. Növedéknapló.
19 09 .év. 228. sz.

I.

A választmány jelentése az egyesület 1908. évi működéséről.

Tisztelt Közgyűlés!

Ha szemlét tartunk a mult év eseményei felett, örvedetes és kevésbbé örvedetes jelenségekre találunk. De ez az élet, az emberi tevékenység általános képe s belőle egyesületünkre nézve is a mind elevenebben lüktető életre, fejlődésre kell következtetnünk. S ha nem is lehet teljes a megelégedésünk, csüggedésre sincs okunk.

Egyesületünk 1908. évi történetét a következőkben terjesztjük a tisztelt Közgyűlés elé.

A tisztikar, választmány és alkalmazottak állapotában a következő változások történtek. DR. IMRE SÁNDOR, ki 1904 márcziusa óta viselte a titkári tisztet, a budapesti állami polgári iskolai tanítóképző intézet tanárává nevezetvé ki, állásáról lemondott. Helyét a választmány KELEMEN LAJOS unit. főgymnásiumi tanárral töltötte be ideiglenesen. Jelen közgyűlésnek a feladata az állásról véglegesen gondoskodni.

A választmányból sorshúzás útján kiléptek volt dr. Gidófalvy István, Hevesi József, dr. Hirschler József, Kenessey Béla, br. Mannsberg Sándor, dr. Márki Sándor és Pálfi Márton, kiket a mult közgyűlés újból mind megválasztott három évre, kivéve Pálfi Mártont, kinek helyébe gr. Bánffy Miklóst juttatta a közgyűlés bizalma, Pálfi Mártont egy évre választván meg dr. Farkas Lajos helyébe, ki mint az újon alakult jog- és társadalomtudományi szakosztály elnöke, hivatalból lett tagja a választmánynak.

Szádeczky Béla könyvtári segédörnek biztosította a választmány 40 évi szolgálat után teljes fizetését nyugdíjképen.

Stripszky Hiador érem- és régiségügyi segédörnek kérésére megengedte a választmány, hogy fizetését 1909 jan. 1-től előre nyerhesse.

A könyvtárhoz szolgának Major András nevezetett ki.

A tagok létszáma a következő gyarapodást mutatja.

Alapító tagok lettek a lefolyt évben br. Jósika Samu 200 koronával, dr. Veres Elemér értékes adománynyal.

A rendes tagok száma 42-vel szaporodott: a *pártoló tagoké* 65-tel.

Fájdalom, ügyünknek több érdemes harcosát ragadta el az enyészet. Így PÁLFFY MIHÁLY marosvásárhelyi ügyvédet, ki szép adománynyal lett alapító tagunk. A rendes tagok közül meghalt DR. ERDÉLYI KÁROLY, GRAF JAKAB, KROLL RUDOLF és SZACSVAI SÁNDOR

Voltak azonban, kik önként hagyták el egyesületünket. Az év folyamában ugyanis bejelentették kilépésüket a pártoló tagok közül Barabás László, Csoma József cs. és kir. kamarás, Györke János, Imre István, dr. Magyar Győző, Németh György, Zoltáni Pál; a rendes tagok közül: Benkő László, Kaizler Sándor, Réz János, Róka József.

Az új rendes tagok száma mögötte maradt a tavalyinak is, igen, mert míg az előző évek vándorgyűlései jó alkalmul szolgáltak a taggyűjtésre, a mult évi, bár erkölcsi eredmények tekintetében nagyjelentőségűnek kell elismernünk, új tagok csatlakozását kevésbé vonta maga után. Jóval nagyobb azonban, mint az előző években a pártoló tagok szaporulata, a mely örvendetes esemény oka választmányunknak tavaly előtt hozott ama határozata, a melynek értelmében azok az egyetemi s más főiskolai hallgatók, a kik 4 korona pártoló tagdíjjal belépnek az egyesületbe, megkapják egyik szakosztály kiadványait is. Választmányunk e határozatot utóbb úgy értelmezte, hogy terjesztessék ki a gimnáziumok felső osztályaira is. E kedvezményvel aztán főképen a helybeli unitárius főgymnázium és ref. theologia éltek.

Tekintetbe véve apadást és szaporulatot egyesületünk tagjainak a száma az 1909-ik év első napján a következő:

Igazgató tag	18
Alapító „	47
Rendes „	574
Pártoló „	170
Összesen .	809

Ama cél felé tehát, hogy egyesületünk legalább itt a keleti részeken a haza kulturális előhaladásáért buzgó fiainak a lehető legszélesebb körére kiterjeszkedjék, bár lassú, de mégis előrehaladó lépésekkel közeledünk. S ha rosszul esik azoknak késedelmezése, a kiknek rég közöttünk kellene lenniök, annál biztatóbb záloga a jövő sikerének a már itt levők önzetlen munkálkodása. Nem lehet itt külön megemlékeznünk mindazokról, kik szellemi munkával és anyagi áldozattal segítettek feladataink megoldásában; a következőket azonban névszerint is ki kell emelnünk.

Egyesek adományai. LENDVAY EMIL pénztárnokunk immár harmadízben szentelte egyesületünk céljaira 1000 korona évi fizetését. Indítványozzuk, hogy fejezze ki a közgyűlés köszönetét a hazafias áldozatért. DR VERES ELEMÉR Veres Zoltánnak szlavoniai erdőirtást ábrázoló olajfestményét ajándékozta képtárunknak. Viszonzásul a válaszmány az ajándékozót alapító tagjaink közé iktatta. A római kath. status a kolozsmonostori gazdaság régi gazdasági iratait ajánlotta fel. Megkértük, hogy az iratokat őrizze meg, míg az új könyvtári épületben megfelelő helyet nyerhetünk számukra. KUN S. antiquariuma Brassai Sámuelnek Veres Zoltántól festett arczképét adományozta.

A marosvásárhelyi *ref. kollegium* több láda családi levelet engedett át nekünk örök letétbe. Ezeket az iratokat az őrzésre alkalmas hely hiánya már-már pusztulással fenyegette s a kollégium követendő példát szolgáltatott történelmi emlékeink megmentésére.

Fogadják az adakozók e helyen is hálás köszönetünket.

Állami támogatás. Hálás köszönetünket fejezzük ki az állami kormánynak, hogy elismerve céljainknak és törekvéseinknek a közre ható jelentőségét, évről-évre fokozottabb erővel jó segítségünkre. Ugyanis a gyűjtemények használatáért szerződészerűleg fizetett 10,000 koronán kívül az 1908-ban is élveztük a megelőző évben már folyósított 28,000 koronát. Ezenkívül a régiségtár erdélyi műkincsek megszerzésére 10,000 K-t, az állattár 2000 K-t, az Erdélyi Múzeum című folyóiratunk 1000 K-t nyert az állami pénztárból.

E jóakarató támogatás mellett is azonban egyesületünk élénken érzi, hogy az államnak még jóval hathatósabb segítségére van szüksége, ha hivatásának úgy akar megfelelni, mint a hogy azt a nemzeti érdek szempontjából szükségesnek látja. Éppen ezért mult évi közgyűlésünk határozatából a válaszmány fölterjesztést intézett a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz, hogy érvényben levő szerződésünk oly értelemben alakíttassék át, hogy az az Erdélyi Nemzeti Múzeum gyűjteményeinek ne csak elhelyezését és kezelését, hanem fejlesztését és gyarapítását is állami feladatként foglalja magában.

A kedvező megoldás azonban még csak a jövő reménye.

Ügykezelés. Az egyesületi ügyek intézése érdekében 10 rendes és 2 rendkívüli válaszmányi ülést tartottunk, a melyeknek jegyzőkönyvei 180 pontot tartalmaznak. Az elintézett ügydarabok száma: 254.

A Múzeum-kertben utóbb történt építkezések tudvalevőleg szükségessé tették alapítónk szobrának áthelyezését. Ennek a tervét a vallás- és közokt. miniszter úr el is készíttette és válaszmányunk a nyáron tartott rendkívüli ülésében elfogadta, kivitelét pedig október hóban megsürgette. Kértük egyszersmind a miniszter urat, hogy a mennyiben az állattani intézet érdekeinek sérelme nélkül lehetséges, a Mikó-lakot ne romboltassa le, hanem eredeti alakjába visszaállítva engedje át az Erd. Múzeum Egyesületnek

egyesületi célokra. A kegyeleti szempont és az egyesület érdekei egyaránt indokolják a kérést.

ÚJFALVY SÁNDOR emlékiratainak kiadása érdekében a munkálatok megindultak s költségeik fedezésére 1000 koronát előlegezett a választmány a könyvtárigazgató kezéhez, mely előleg a várható jövedelemből visszatérítendő lesz.

Ugyancsak DR. ERDÉLYI PÁL könyvtárigazgatót bízta meg a választmány azzal, hogy az egyesület összes eddigi kiadványait gyűjtse egybe, rendezze és helyezze el a könyvtár új épületébe, készítse el könyvészeti jegyzéküket, hogy így könnyebben legyenek értékesíthetők. De jövőre is összes kiadványaink szétküldése a könyvtárigazgató felügyelete alatt fog végbemenni, miáltal a kezelés egyöntetősége és pontossága nyer teljes biztosítékot

Örvendetés fejlődést mutat pénztári kezelésünk, a mely nemcsak szakszerű, hanem meglepő is eredményeiben. *Alapjaink* gyarapodása a következő:

Az építési aranyalap gyarapodott 1908-ban	1000 K	—	fil.-rel.
A tartalékalap gyarapodott 1908-ban	1262 „	32 „	„
A természethistoriai pénzalap gyarapodott 1908-ban	489 „	47 „	„
A Kovács Sámuel-alap gyarapodott 1908-ban	120 „	17 „	„
A Lendvay Emil-alap gyarapodott 1908-ban	1044 „	50 „	„

Az alapok összes gyarapodása . 3916 K 46 fillér.

Az 1908. év 3631 K 40 f. felesleggel záródott le. Ebből lehetővé válik 2500 K-t az építési aranyalaphoz csatolnunk az 1905. évig felgyűlt túlkadás csökkentésére. 1000 koronát az 1907. évi feleslegből a tartalékalaphoz csatoltunk. Végül míg egyesületünk pénzbeli vagyona 1905 febr. 5-én 592,974 K 71 f. volt, 1908. decz. 31-én 613,096 K 98 f-re emelkedett; három év alatt tehát 20,122 K 27 fillérrel és történt ez az alatt az idő alatt, midőn egyesületünk fokozott tevékenységet fejtett ki s kulturális haladásunknak új mezeit vette munkába. Pénzügyeink ezen kedvező fordulatában az állami támogatás után a legfőbb érdem a LENDVAY EMIL pénztárnoké, kinek választmányunk nem mulasztotta el kifejezni hálás köszönetét.

Egy fejezete van pénzügyünknek, a mely sajnálatraméltó: *a tagdíjjal hátralékosok nagy száma*. Bizton hisszük, hogy ennek egyszerű fölemlítése elegendő lesz az illetők emlékeztetésére, hogy teljesítsék köteleységüket.

Zilahi vándorgyűlésünknek egyik óhajtott célja a megvalósulás terére jutott, a mennyiben a vármegye fölkérte egyesületünket a régi római Porolissum romjainak feltárására, 2000 koronát bocsátván rendelkezésre a munkálatok megkezdése végett. A választmány DR. PÓSTA BÉLÁT az érem- és régiségtár igazgatóját bízta meg az ásatások vezetésével. Azok június 10-én meg is kezdődtek s az

igazgató kiküldöttének, DR. BUDAY ÁRPÁD-nak az Erdélyi Múzeumban közzétett jelentése szerint már is igen szép eredményeket mutatnak.

Egyesek és társulatok nem egyszer fordultak egyesületünkhöz szellemi és erkölcsi támogatás végett. Tehetségünk szerint igyekeztünk a kívánalmakat kielégíteni. Így BÁNÓ JÓZSEF Mexikónak budapesti főkonzula kérésére szívesen készítettük elő és rendeztük május 14-én az egyetem aulájában tartott előadását, a mely míg a nagyközönséggel élvezetes alakban ismertette Mexikó kulturális és gazdasági viszonyait, egyúttal anyagi hasznot is hozott egyesületünknek. *Hódmezővásárhely* közkönyvtárának kérésére megküldöttük régebbi kiadványainknak megküldhető példányait. A tordai tulipánszövetség magyar védőegyesület könyvtári duplumok és kiadványaink ingyen megküldéséért folyamodván, a választmány ezek megküldését akkorra határozta el, mikor a tervezett központi kulturház felépül s a könyvtár átadatik rendeltetésének. A kolozsvári orsz. középiskolai tanárképző intézet igazgatójának kérésére kimondotta a választmány, hogy az ifjú tanári nemzedék nevelése érdekében a nevezett intézet tankönyvgyűjteményének átengedi letétképen, a tulajdonjog fentartása mellett, azokat az elemi és középiskolai tankönyveket, a melyek a múzeum könyvtárára nézve különleges értéket nem jelentenek, kimondván egyúttal azt is, hogy az átadandó anyag kiváltatása, tehát a könyvtár szempontjából az érték megszabása mindenkor a könyvtárigazgató joga s minősítése ellen sehová felebbezni nem lehet. A bécsi *K. und k. Heeres-Museum* a régiségtár katalógusát; *A Magyar Művészek Lexikona* szerkesztője festményeink kimutatását; az *Orsz. Börtönügyi Múzeum* Rózsa Sándor arczképét; a *Magyar Nemzeti Múzeum érem- és régiségtárának igazgatója* készülő tudományos műve számára több fényképet kért az érem- és régiségtár tárgyairól. E kéréseknek készséggel tett eleget dr. Pósta Béla igazgató.

A múzeumok és könyvtárak országos tanácsába az egyesület képviselőjéül DR. PÓSTA BÉLÁT küldtük ki.

Rokon egyesületek közgyűlései közül a következőkön képviseltek a következők egyesületünket. A Múzeumok és könyvtárak országos tanácsának Szombathelyen okt. 10. és 11-én tartott közgyűlésén gróf Esterházy Kálmán elnök vezetése alatt dr. Apáthy István, dr. Erdélyi Pál és dr. Pósta Béla. A Földrajzi Társaságnak Szegeden, okt. 17—19. tartott vándorgyűlésén dr. Cholnoky Jenő és dr. Pósta Béla; az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesületnek XXIV. r. közgyűlésén Péterfi Zsigmond. A Magyarhoni Földtani Társulat meghívását a Szabó József-emléktábla leleplezésére csak üdvözlő iratunkban köszönhattuk meg.

Üdvözlöttük a Bácsbodrogyvármegyei Történelmi Társulatot fennállásának 25-ik évfordulóján. Üdvözlő iratot küldött a választmány HIEMESCH FERENCZ brassói polgármesternek kir. tanácsosi címmel történt kitüntetése alkalmából, KINCSE GYULÁT, a zilahi ref. gymnasium igazgatóját, midőn igazgatóságának 25. évfordulóját

ünnepelte, elnökünk üdvözölte. Mindketten városukban tartott vándorgyűléseink sikerét buzgó közreműködésükkel mozdították volt elő.

Részvétünket fejeztük ki KANKA KÁROLY-nak, a pozsonyi orvos-természettudományi egyesület elnökének, valamint DR. HLAVKA JÓZSEF-nek a Kön. Bömische Gesellschaft der Wissenschaften tagjának halála alkalmával.

A Kovács Sámuel alapítványának kamataira hirdetett balladapályázat ebben az évben is meddő maradt.

Elvi határozatul választmányunk kimondta, hogy jövőre a gyűjtemények állami segélyéről szóló számadások is adassanak ki a vizsgáló-bizottságnak.

Népszerű tudományos előadásokat az idén is rendeztünk. November 3-tól kezdve hat egymás után következő szombaton a következő tagtársak adtak elő a következő tárgyakról: DR. CHOLNOKY JENŐ egyetemi tanár: az Alpokról; DR. LECHNER KÁROLY egyetemi tanár: A lélek és az alkohol; DR. APÁTHY ISTVÁN egyetemi tanár: Öregség és halál; DR. PÓSTA BÉLA egyetemi tanár: Az ékszer; DR. BIRÓ BALÁZS ügyvéd: A boszorkányjel, mint a boszorkányperek bizonyítási eszköze; DR. GYALÚI FARKAS egyetemi magántanár: A könyv történetéből.

A nagyobb részt vetített képekkel, vagy grafikus táblákkal kísért előadások nagy közönség érdeklődése mellett folytak le az egyetem aulájában, a melyet DR. JANCsó GYÖRGY az egyetem magnifikus rektora bocsátott rendelkezésünkre, miért készséggel fejezzük ki köszönetünket ez alkalommal is. Az előadások külsősége abban különbözött az előző évben tartottakétól, hogy míg az egyesületi tagok most is díjlatlanul hallgathatták az előadásokat, a nem tagoktól igen csekély belépti díjat szedtünk. Ezzel fedezhettük a kiadásokat, sőt némi csekély jövedelme is maradt az egyesületi pénztárnak.

Vándorgyűlésünket Brassóban, június hó 7—9. napján, Pünkösdi ünnepén tartottuk. Megnyugvással tekinthetünk e vállalkozásunk sikerére. Jól esett mindnyájunknak, a GRÓF ESTERHÁZY KÁLMÁN elnök vezetése alatt odaútaozóknak, a vidékről hozzánk csatlakozóknak, Brassó város magyar és szászajkú polgárainak, hogy a haza, a tudomány és művelődés kultuszában találkozzanak, magunkat egyazon haza egymást megértő gyermekeinek érezhettük. A magyar lakosság szíves fogadásának ZAKARIÁS JÁNOS orsz. képviselő adott megható kifejezést érkezésünkör mondott üdvözlő beszédében. Majd szívesen mutattuk be egymásnak haladásunkat a kulturában; előadóink lelkesen ismertették a tudomány mai eredményeit, szász polgártársaink pedig készséggel tárták fel míveltségüknek sok szászados emlékeit. A szászadok viharaitól sokat szenvedett fekete templom műkincseit SERAPHIN VILMOS, a Honterus-gymnásium könyvtárának ösnyomtatványait NETOLICZKA OSZKÁR gymnásiumi tanárok mutatták be s magyarázták a megjelentek nagy tömegének. Ritka élvezetet nyújtott LASSEL RUDOLF karmester játéka a fekete templom nagyhirú orgonáján. Részünkör az előadás tárgyait úgy választottuk, hogy azok jellemezzék az irányt és munkakör, a mely-

ben hatni kívánunk. Így a nyolcz előadás közül öt erdélyi vagy éppen brassói vonatkozású volt s ez által a tudományok általános művelése és a honismertetés arányosan kapcsolódott. Kiváló örömlünkre szolgált, hogy előadóink közé szász polgártársaink közül is sorakozott egy: TEUTSCH GYULA úr, becses régészeti kutatásait ismertetvén.

A többi előadóink voltak: DR. APÁTHY ISTVÁN egyetemi tanár, DR. BIRÓ BALÁZS ügyvéd, DR. BOKOR JÁNOS brassói főrealiskolai, DR. CHOLNOKY JENŐ egyetemi, DR. GYÁRFÁS J. TIHAMÉR brassói főgymnásiumi, DR. LECHNER KÁROLY és DR. PÓSTA BÉLA egyetemi tanárok.

Megkoszorúztuk a honfoglalás ezeréves emlékét, valamint Honterus szobrát; annál az egyesület nevében DR. SCHILLING LAJOS főtitkár beszélt, ennél DR. ERDÉLYI PÁL könyvtárigazgató; amott adóztunk a nagy honalapítónak az örök hála és tisztelet érzelmeivel s önérettel hangoztattuk fajunk történelmi hivatását; itt meghajtottuk lobogónkat szász polgártársaink büszkesége, Erdélyünk első könyvnyomtatója és humanistája, az Úr magyarországi evangelistája előtt, mint őt Luther Márton nevezé. Nagyjaink kultuszában e találkozás megérintette szász testvéreink kedélyét s ennek legszebb kifejezését adták minden kínálkozó alkalommal. Így DR. HERFURTH FERENCZ püspöki vikárius a kaszinótól rendezett díszében költői és mély értelmű felszólalásában és hasonlóképen a Kronstädter Zeitung rokonszenves tudósításában.

Meghívónk a brassói Magyar Kaszinó volt, tehát Brassó polgárságának csak egy része s nem a város egyeteme, mint előbbi vándorgyűléseink alkalmával történt. De hozzánk csatlakoztak s velünk együtt ünnepeltek a vármegye s a szász társadalom hivatali és szellemi kitűnőségei s GRÓF MIKES ZSIGMOND főispán és kaszinói elnök üdvözlése az első ülésen a Magyar Kaszinó és a vármegye, HIEMESCH FERENCZ polgármester üdvözlése a város, DR. HERFURTH FERENCZÉ a Verein für Siebenbürgische Landeskunde és a Sebastian Hann-Verein nevében mind rokonérzéssel és nagybecsüléssel volt teljes egyesületünk iránt. Ennek adtak kifejezést az ottani lapok nyilatkozatai, a melyek közül csak a Kronstädter Zeitungnak volt titkárunktól az Emlékkönyvünkbe szánt ismertetésben idézett sorai foglaljanak helyet itt is:

„Visszatekintve az elmúlt napokra, — írja egyebek közt a lap 132. száma — őszintén szerencsét kívánhatunk magyar polgártársainknak e gyűlések szép sikeréhez. Ezek a napok a szász résztvevők számára is többet jelentenek néhány kellemesen eltöltött óránál, régi ismeretségek megújításánál és értékes újak szerzésénél. Mindemez összejövetelek fölött — és ezt szívesen jegyezzük meg e napokban, mikor új népiskolai javaslatok sötétítik a láthatárt — ott lebegett valami ama beszterczei szász gyűlések szelleméből, melyek alkalmával a felejtetetlen báró Eötvös József azokat a híres szavakat mondta a vándorokról, kik különböző utakon ugyanegy csúcs felé törekednek s minél magasabbra emelkednek, annál kisebb köztük

a távolság, mikor pedig fölértkeznek, kezét nyujtanak egymásnak. A Czenken levő ezredévi emlék megkoszorúzása az EME tagjait, mint a hazafiság eszméjének ápolóit jellemezte; ez eszme magaslatán mi százszok mindenkor találhatók vagyunk. Ilyen magaslaton voltak, nemcsak udvariasságból mondjuk, azok a tartalmas és izléses előadások is, melyekben nagyértékű magyar szellemi munka nyilatkozott. A szász művelődési tényezőnek a multa és jelenre vonatkozóan ismételt elismerése, az a nemcsak tapintatos, de egyszerűszives mód, melyen ez kifejezésre jutott, az Erdélyi Múzeum-Egyesületet az elfogulatlanságnak oly magas fokán mutatta be, mely az igazi műveltségnek, a valóban tudományos és így erkölcsileg is értékes érzületnek próbaköve. Valóban, a köznapi lármán és küzdelmen túl, magasba nyulnak a *haza és tudomány* csúcsai! Ez az a megmaradó, barátságos hatás, melyet az EME IV. vándorgyűlése a brassói szászországban keltett.

Választmányunk kedves kötelességének ismerte szeptemberi üléséből a brassói Magyar Kaszinónak köszönetét tolmácsolni a vándorgyűlés rendezésében kifejtett fáradozásaiért és a szives vendéglátásért. E vándorgyűlésünkről is fogunk emlékkönyvet kiadni. Szokatlan késedelmét egyfelől az magyarázza meg, hogy az előadók némelyike egyhamar nem bírt időt szakítani előadásának írásba foglalására, másfelől akadályozott a nyomdászok sztrájkja.

Táraink közül a könyvtárról adhatunk örvendetes hírt. Ott, hol Mikó- és Arany János-utcák találkoznak, készen emelkedik immár a magasba a nemes stílú palota, melybe az egyetemi könyvtárral együtt beköltözött az egyesületi is. És ezzel könyvtárunk nem csak olyan elhelyezést nyert, a melylyel legalább is egy századra megszűnnek panaszaink az elégtelen és alkalmatlan helyiség miatt, hanem olyat, a mely mintául szolgálhat a mívelt nyugotnak is hasonló intézményekre. Hálás köszönet az áldozatért a magyar kormánynak, de hasonló köszönet DR. ERDÉLYI PÁL könyvtárigazgatónak is. A mintaszerű pompás épület minden szakaszának, legkisebb zugának tervezésénél évek során az ő lelke virrasztott s ezért élvezhetjük most idealizmussal párosult praktikus eszének szép gyümölcseit. Jutalmul önzetlen buzgalmának nem kívánhatunk illőbbet, mint ha óhajtjuk, hogy azoknak a nagy embereknek, kiknek nevét az a két utca viseli, a melyek ölekezésénél az új könyvtár emelkedik, Mikónak és Arany Jánosnak szelleme, amannak hazaszeretete, ennek magyar lelke, lángesze hassa át s tegye nagygyá az ott fakadó magyar tudományos életet!

Reményünk volt, hogy állattárunk legalább is megkezdheti az elmúlt ősszel az új egyetemi állattani intézetbe költözését. Ámde az építés lassabban haladt, mintsem gondoltuk s e miatt az átköltözésnek a nyárra kell maradnia. Ebbe a minden kívánalomnak megfelelő elhelyezés biztos reményében könnyen belenyugodhatunk, de annál nehezebben tudunk többi táraink helyzetébe beletörődni.

Alig férnek helyiségeikbe a növénytár, ásványtár s különösen az érem- és régiségvár, a mely folyvást öt egymástól távol eső s

részben bérelt, alkalmatlan és kellőleg nem biztosított helyiségben van elhelyezve s így is gyönyörűen szaporodó értékes gyűjteményeit legnagyobb részben csak raktározva tarthatja. Pedig valósággal nemzeti ügygyé s a múzeumnak fejlődését föltételező szükségggé vált ezen par excellence múzeális gyűjteménynek önálló és méltó elhelyezése.

Különben utóbbi táruk tekintetében különös említést érdemel a növénytani múzeum szép fejlődése, az érem- és régiségtár gyarapodása hazai műkincsekben. Ezek közül a legbecsesebb az a XV. századból származó, becses festményekben gazdag szárnyas oltár, a melyet az év végén sikerült megszerezni. Megtörténtek a döntő lépések, a kolozsvári ref. egyház birtokában levő Rákóczi-kehely megszerzése érdekében. Kölcsönnel kellett az igazgatónak megszerezni Resch Adolfnak 1420 koronáért adott erdélyi műkincseket tartalmazó régiség-gyűjteményét s csak ilyen úton restauráltathatta 2400 korona reáfordítással becses szőnyeggyűjteményünket.

Szakosztályaink általában eredményesen munkálkodtak. Az orvosi most is megtartotta hetenként szaküléseit, a bölcsészet-, nyelv- és történettudományi hónaponként. A természettudományi időhöz nem kötve őt, a jog- és társadalomtudományi hat szakülést tartott. Utóbbi szép számmal tartott nyilvános előadásokat és rendezett tanfolyamokat ipari és kereskedői körök számára. Felállította már üdvösen működő néphivatalát. Az orvosi szakoszt. három füzetet tett közzé. Sajnálni való, hogy a természettudományi nem bírta legyőzni a tervebe vett publikációk nehézségeit s a mult évben nem becsátott közre semmit. De hisszük, hogy a közel jövőben annál szebb eredményeket fog felmutatni. A jogi kar, kellő javadalom hiányában nem alapított magának külön folyóiratot, hanem dolgozatait az Erdélyi Múzeum lapjain közölte. A bölcsészet-, nyelv- és történettudományi szakosztálynak ez a folyóirata teljes pontossággal, két havonként, összesen 6 füzetben, 28 iven jelent meg. A tekintélyes terjedelem nemcsak azért lett lehetséges a szerény javadalom mellett, hogy szerkesztője dr. Erdélyi Pál díjtalanul végezte tisztét, hanem ezenkívül 1000 korona állami segélyt is eszközölt ki, sőt jövedelmezővé tette e tudományos kiadványt az által, hogy hirdetésekét vett fel melléje. Míg e réven 1040 korona bevételhez juttatta pénztárunkat, a folyóiratnak is nyitott olyan területekre utat, a hová különben nem egykönnyen juthatna el. De különös elismerést érdemel a folyóirat szakavatott gondos szerkesztése, értékes tartalma, független és tárgyias kritikája, miáltal rövid idő alatt országos súlyra tett szert.

Táraink, szakosztályaink részletes jelentései meggyőzhetik a közönséget, hogy egyesületünk kicsiny serege teljesítette köteletségét. Igyekezett egyesületünket a nemzeti művelődés fontos tényezőjeként fentartani és fejleszteni. A közönség figyelmé is mind inkább felénk fordul, fokozottan érdeklődik munkásságunk iránt, hova-tovább mind többen ajánlják fel nemzeti multunknak birtokukba jutott ereklyéiket s viszont hasznukra fordítják egyesületünk

tudományos fegyvereit, szakerőit. Mint a jelentésekből kitűnik egyesek és testületek mind sűrűbben fordulnak tudományos kérdésekben egyesületünkhöz s azok, a kiket illet, készséggel felelnek meg a bizalomnak.

Eléggé igyekeztünk tehát és mégis fájdalommal kell bevalanunk, hogy az Erdélyi Múzeum-Egyesület és Nemzeti Múzeum messze áll hivatásának magaslatától. Hogy eljuthasson oda, szükséges volna, hogy Erdélynek egész művelt társadalma fogjon benne kezét. Az idén érjük meg az alapítás 50-ik évfordulóját. Vajha az alapító elődök áldozatára való visszaemlékezés felgyujtaná az utódok kebelében a tetre kész hazafiúi lángot! Ha szükséges volt akkor a magyarság tömörülése hazafias czélok körül, ma még inkább, mert ki mondhatná meg a nyugalom napjaiban, hogy mit rejtenek Scylla és Charybdis örvényei!

Kolozsvár, 1909 jan. 13.

A E. M. E. választmánya nevében

SCHILLING LAJOS

főtitkár.

II.

A gyűjtemények állapota és gyarapodása 1908-ban.

1. Jelentés a könyvtárról.

Tisztelt Közgyűlés!

Az 1908. évről szóló jelentésemhez csatolt táblázatok és kimutatások arról tesznek tanuságot, hogy a könyvtár munkája ez év folyamán is zavartalanul és megszakítás nélkül folyt s hogy a gyarapodási statisztika nemcsak kedvező, hanem egyben emelkedő eredménnyel zárult. Ezt a körülményt azért óhajtom különösen kiemelni, hogy könyvtárunk működését még az a nagy munka sem zökkenthette ki a rendes kerékvágásból, mely a forgalomnak július elsejétől kezdődő megszüntetését kívánta. Hogy a könyvtár 1908 július elsejétől zárva volt, a könyvtár költözésével természetesen okolható meg s az viszont, hogy a könyvtár rendes munkája mind a mellett fennakadás nélkül ment, bizonyítja nemcsak a közönség érdeklődését, hanem azt is, hogy a könyvtár munkateljesítő képességét még ez a soron kívüli nagy megmozdulás sem zavarta meg.

Gyarapodásunk statisztikája első pillanatban talán kedvezőtlenebbnek tűnhet föl, mint a tavalyi évé. Azonban ne feledjük el, hogy az 1908—1906 évi köteles nyomtatványok nagy tömegével egyszerre számoltunk el, holott az idei kimutatásban az 1907 évi sajtótermékek még nem szerepelnek. Az így kimaradó tétel pótlására szolgál néhai Kúun Géza könyvtárából bennünket illető gyűjtemény anyaga, mely számra ugyan nem, de értékre nagyon is meghaladja amazokat. Tekintetbe véve tehát az elszámolásnak ezt a most megvilágított két tételét, a végső eredmény a rendes gyarapodás emelkedését, tehát a könyvtárnak is fokozottabb térfoglalását igazolja

Ez utóbbi állítás némi fejtegetésre is igényt tarthat, mert annak értelmét csak akkor vehetjük igazán jelentősnek, ha meggondoljuk, hogy könyvtárunk gyarapodásának, az alapítás gondolatának természetes következményeként félszázados multja alatt mindig a nagyközönség, tehát a társadalom volt egyik gazdag forrása. Az ilyen intézet tehát, mely saját tőkénének meglehetősen kicsiny kamatjából kényszerül megélni, e kicsiny javadalomból rendszeresen alig volna fejleszthető. Rá van tehát utalva az őt környező társadalomra és ha a társadalom ezt a helyzetet fölismeri s annak következményeit levonja és jókedvvel viseli, vagyis, ha adományaival rendszeresen gazdagítja, örömmel gyarapítja: arról tesz bizonyosságot, hogy megérti és szeretettel gondozza azt az intézményt, mely első sorban is őt szolgálja, mely tulajdonképpen érte lett és érte van. A könyvtár, vagy mondjuk általában, a közművelődési intézmények, meg a nagyközönség, tehát az egész társadalom, így egymásra utalva és egymásra találva s egymásért dolgozva és élve, kölcsönösen és folytonosan mérik egymást. Ez a művelet azonban egészen önkéntelenül történik, tiszta képpé egyik fél öntudatában sem alakul.

A társadalom élete mindig az egyesek életében gyökerezik s a társadalmakat mozgó eszmék és törekvések uralkodóvá csak akkor válnak, ha a társadalmakat alkotó egyének nagy tömegét hatották át. Ahhoz, hogy a társadalom a közművelődési intézményeket, tehát a múzeumokat és könyvtárakat látogassa, a dolog természete szerint az egyének nagy többségére kell hatni. Ezeket az intézményeket a nagyközönséghez kétféle természetű összekötés fűzi. Az egyik a gyűjtemények természetében rejlő vonzó erőn alapszik, a másik azon az előzékenységen, mely a gyűjtemények és közönség között, érintkezésük során, kölcsönösen kifejlődik.

Az itt szóban forgó intézmények eredendő természetük szerint közvetlenül hatnak. A multnak emlékei s az elődök törekvései szorosan kapcsolódnak a jelenhez és a mai nemzedék kívánalmaihoz, állandóan érdekelnek, mindig vonzanak s bizonyos nimbuszszal veszik körül magukat az intézményeket is. A röghöz tapadt embernek mindig jól esik a multhoz kapcsolódnia s nem minden érdek nélkül való jelenség, hogy a mult kultusza ellen rendesen azok szónokolnak, kiknek a multhoz jóformán semmi közük sincs. A hagyomány ereje mindenütt a jövőt alapozza és biztosítja s a jelen mindig szívesen köti össze törekvéseit a multtal. Intézményeink első sorban éreztetik ezt a kapcsolatot, ezért azután megkülönböztető figyelemben is részesülnek. Nagyon tévedne azonban az, a ki bennök csupán a mult szolgálatát becsülné, mert a jövődőt is szolgálják, részint azzal, hogy annak előkészítésére a gyakorlati és elméleti embert egyaránt segítik, részint azzal, hogy fejlődése irányára is tempójára mérséklő hatást gyakorolnak. A leghevesebb újítók ellen mindig a legcsökönyösebb maradiák állanak sorompóba s a tudomány, mely a szélsőségeket kiegyenlítő, rendesen a mi intézményeinkre támaszkodik.

Gyűjteményeink és közönségünk kölcsönössége azonban csak akkor fonódhatik mind szorosabbra s válhatik egyre bensőbbé, ha a gyűjtemények a feljők közeledőt változatlan előzékenységgel fogadják és szolgálják ki. Az ily módon fonódó viszony kialakulásában, megerősödésében, megtartásában állandóan mérük egymást, a gyűjtemények a közönséget s viszont a közönség a gyűjteményeket. Említettem, hogy ez a művelet öntudatlanul történik, de az eredmény szemmel látható. A közönségtől elhanyagolt gyűjtemények élete pangásra hajlik, a gyűjteményekből kiáradó közöny a közönséget riasztja el; megfordítva: a gyűjtemények vonzó erejétől meghatott közönség az őszinte rokonszenvet és előzékenységet ragaszkodással gondolja és hálásan viszonzja. Ilyen viszonyban lévén, mind a két félben föltámad az egymásra utaltság és egymásért dolgozó kölcsönösség érzése. Ez az érzés állandó, de mint minden érzés, ez is libeg s ha volna alkalmas műszerünk, melylyel ez érzés libegését megmutathatnánk és állását megmérhetnénk: meglátnók a gyűjtemény és közönsége viszonyának mértékét, röviden a közönség muzeális ösztönét. A gondviseléstől gazdagon megajándékozott ember lelkében benne van a muzeális ösztön csirája is, de mint minden csirának, ennek is kedvező körülményre van szüksége, hogy palántává lehessen és megerősödhesse. Foglaljuk össze e kedvező körülményeket egy szóba és megtaláljuk azoknak összegét a műveltségben. Tovább menve, a muzeális ösztön fejlettsége műveltséget mér s még tovább a műveltség a muzeális gyűjteményektől, anyaguktól és működésüktől függ. Ezen a nyomon haladva megtaláljuk azt az állandó tényezőt, melynek e viszony meghatározásában is állandó szerepe van, t. i. a közművelődési intézményeknek belső értékét. Minden közművelődési intézet története igazolja annak változhatatlan hatását, mindenkor kész, de sokszor alvó, energiáját, vonzó hatalmát és művelő képességét. Ezzel szemben meg kell találnunk az örökké változó tényezőt is, melyet az imént fejtegetett alakulás titkául tekinthetünk: a környezetet. Ebben az egy szóban benne van minden: az intézményeket föntartó testülettől a legutolsó látogatóig. A környezetben élő és munkáló muzeális ösztön fejlettsége annak műveltségétől függ, vagyis valamely társadalom műveltségi állapotát egész nyugodtan mérhetjük muzeális intézményei által, ebből viszont visszakövetkeztethetünk muzeális ösztönének öntudatára is. Meg kell éreznünk, hogy a műveletlen, vagy félművelt ember akkor válik műveltté, mikor muzeális ösztöne tudattá erősül, vagyis, mikor az ember érzi és tudja a muzeális gyűjtemények értékét és ismeri irántok való, nekik tartozó kötelességét. A mikor tehát nemcsak hasznosítja azokat saját személyére és érdekei szerint, hanem maga is hasznára akar lenni azoknak az intézményeknek.

Az 1759-ben megalapított British Museum s az 1859-ben megalapított Erdélyi Múzeum története ezt a tételt éppen oly erővel igazolja, mint az 1808-ban törvénybe iktatott Magyar Nemzeti Múzeum, mint valamennyi más ily intézet története. Az első

lelkesezés lángja, ez nem csupán a híres magyar szalmaláng, magasra lobog és hirtelen nagy fényt áraszt, de mindenki tudja, hogy a tűznek a zsarátnok a lelke és hogy minden tüzet egyenletes, folytonos munkával táplálni kell. Az első lelkesezés lángja minden ily intézmény alapításakor föllobban, de legtöbbször az történik, hogy néhány idealista marad csak hamut kapargatva a szénre, hogy legalább azt az üszköt oltalmazza, melynél egy szerencsésebb kor majdan meggyújthatja fáklyáját. Az öntudatlan muzeális ösztön egy-egy nemesebb föllendülés, egy-egy szentebb érzelem, egy-egy szorongató veszedelem hatása alatt csodát művelhet. A Magyar Nemzeti Múzeum és az Erdélyi Nemzeti Múzeum alapítása igazolja állításunkat. Hanyatló dicsőségünknek fenyegető árnya alatt a nemzeti érzés íme két ízben kapott lángra s föllobbanásával a jövő útjára világított. Magyarországon egy fejedelmi sarj gondolkodású főúr gyűjtotta meg ezt a lángot s egy fejedelmi sarj táplálta félszázadig — s mint egy új Mózes, negyven esztendő alatt eljuttatta az ígérlet földjére. Erdélyországban egy megsebzett szívű főúr, mert magát elégtelennek érezte ily munkára, a hazafiak és idealisták társasága által alkotta meg a múzeumot. Mind a két intézmény a reakció idején született s mind a kettőre akkor derült fény, mikor a nemzet szabadsága, műveltsége és vagyonsága következtében a muzeális ösztön tudatára ébredt. A haladás tempója nem volt gyors, a művelődésünk is lassabban terjedett, de szerencsére, egyenletes.

A muzeális ösztön a művelődési ösztönnel íme egy úton járt. A nemzeti érzés, a faj multjának féltékeny gondozása teremtette meg a múzeumokat, de fentartásuk és ápolásuk a tért foglaló és mind több csatornán terjedő műveltségnek s a külföldi példáknak hatása alatt lassan vált nemzeti kötelességgé. Műveltségünk terjedésével arányosan nőtt intézményeink fontossága, a hozzájuk fűzött igényekből sarjadt ápolásuk és helyzetök megismeréséből szükségleteik megértése, ebből pedig természetesen folyik már most ellátásuk szüksége is.

Mi más ez, mint a műveltségnek általánossága, hogy úgy mondjuk, a műveltség demokracziája. S ha ezt a gondolatot a muzeális élet fejlődése történetével is megakarjuk világítani, gondoljunk csak azokra az általánosan tudott történeti tényekre, hogy a mai múzeumok és könyvtárak elődei az idők folyamán, világi és egyházi fejedelmek, világi és egyházi testületek s egyesek birtokában voltak. A középkor kolostorai mellett az iskola és könyvtár még együtt voltak, a régi városok, mint a műveltség központjai, könyvtárakat teremtettek, királyok és példájokra főurak és főpapok, tehát mindig és mindenütt a kor műveltségének természetes képviselői állanak be ily intézmények védnökeiül. A tudományok kiváltságosai, az egyetemek, sietnek könyvtárt és más gyűjteményeket létesíteni, később már a középfokon álló iskolák, utóbb általában az iskolák járnak nyomukban. S a mi előbb e kiváló személyiségek egyéni szükséglete volt, utóbb közönséges szükség-

letté vált és pedig oly mértékben, a mint a tudomány és műveltség kiváltságosainak száma mindjobban növekedett. E gyűjtemények alapításában, majd terjedésében, zárkozottságuknak lassú levetkezésében, jelentőségük folytonos növekedésében a demokrata műveltségnek egyenletes hódítását kell látnunk s azt, hogy mindez immár nem ötletszerűen, hanem belső szükség szerint, törvényszerűen történik.

A műveltségnek csak egy kiváltsága van: törekedni arra, hogy ezt minél hamarabb elveszítse s a közművelődési intézményeknek is csak egy kiváltságuk van: mindig a műveltségnek szolgálni s e kiváltságukról akkor mondhatnak le, ha a műveltség is elvesztette a magáét. Ennek következtében mind általánosabb figyelemmel fordultak ez intézmények felé s mind több és több gondozásban részesítették s mind több és több oldalról sürgették fejlesztésök szükségét.

A nemzet életében tudattá vált muzeális ösztön, mint a műveltség igénye jelentkezik akkor, midőn az ország székesfővárosában évek óta sürgetik a Nemzeti Múzeum gyűjteményeinek korszerű elhelyezését, ez testesült meg az Állattár s a Könyvtár új épületében. itt Kolozsvárt.

Meg kell állapodnunk egy pillanatra az előtt a hatalmas épület előtt, mely könyvtárunknak félszázados vándorlása után, biztos és nyugodalmas, de egyúttal minden tekintetben méltó otthonot adott. Az új könyvtár immár valóság, új otthonunk a miénk s valóság az is, a mit gróf Mikó Imre megálmodott, hogy a múzeumot az egyetemmel való kapcsolat fogja újjá teremteni. Ez a prófétálás a könyvtárnak immár készen álló és az állattárnak befejeződő új épületében a múzeum két gyűjteményére vonatkozóan beteljesedett, de hirdessük hittel és meggyőződéssel, hogy a többi tárakra is mihamar teljesülni fog.

E két új épületet a nemzeti művelődés törvénye és igénye teremtette meg, e két hatalmas erő fogja megteremteni a még hiányzókat is. Lehetetlen észre nem venni, hogy a múzeum gondolata hogyan hódít s hogy a múzeumokban élő és ható energia mily megbecsülhetetlen eszköze a nemzeti művelődésnek. Ugyanazok a gondolatok, melyek félszázaddal ez előtt a múzeum megteremtésének alapja voltak, negyven esztendővel később a Királyhágón túl önálló állami intézménynek szolgáltak alapul s ugyanazok a főrekvések, melyeket itt a múzeum erősített meg, ott az államnak mindjobban és mind hathatósabban támogatott céljává lettek.

A közgyűjtemények sorsának gondozására s tevékenységének irányítására megalkotott állami szervek s a közgyűjtemények társadalmi képviseletére megalkotott országos szervezet működése az utolsó tíz esztendő alatt úgy működési körének terjedésében, mint hatásának mélységében szemmel láthatólag terjedt és erősödött. Az állam gondozása fölkellette a társadalom figyelmét és éberré tette érdeklődését. Az így működő hivatalos és társadalmi szerve-

zet könyvtáraink és múzeumaink fejlesztésében már is annyi eredményt mutathat, hogy szinte azt kell sajnálnunk, miért nem keletkezett korábban. Csak az imént láttuk, hogy a kassai múzeum állami kezelésbe vétetett s alig néhány hónapja annak, hogy a társadalom és az állam szövetsége a szombathelyi múzeumot megalkotta. Az a száz meg száz lampion, melylyel Szombathelynek lelkes lakossága múzeuma főlavató ünnepére sereglett vendégeit fogadta, a múzeumi gondolat, törekvés és tettekrelelés útjára is fényt vetett s az az öröm és lelkesedés, mely azt az ünnepet fogadta és kísérte, már a jövődjö visszhangját verte föl. Az Órség határán, hazánk nyugati védőfalának területén fölkelte múzeumalapító lélek s a keleti félen építő szorgalom az országos munkának szétgyűrűző hullámai. S a mi eddig előbb kegyes óhajként, utóbb jogos törekvés gyanánt élt, ma mint sürgős szükség jelentkezik s a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményeinek méltó elhelyezését követeli. Ezekkel a jelenségekkel együtt az ország területén évek óta élénk mozgalom észlelhető, mely alkotásra kész törekvésben s múzeumra sóvárgó vágyban egyaránt előre tör, áthatja a társadalmat és fokozott munkára serkenti az állami szerveket. Mindez nem szórványosan és ötletszerűen, hanem általánosan és tervszerűen jelenik meg; nem divat, de szükség. nem tünet, hanem törvény.

Törvénye az új kornak s a művelt világnak, kétszeresen törvénye hazánknak. Mert míg a nagy nemzeteknek életében a múzeumok és könyvtárak a közműveltség emelkedésének, tehát a nagyobb szellemi s a nyomában járó nagyobb anyagi hatalomnak kiválóan fontos eszközei, hazánkban a szellemi haladáson és anyagi erősítésen túl még a magyar műveltség hordozói is. S örvendetes tapasztalás látnunk, hogy az állam ezt a gondolatot nem csak megértette, hanem szélesebb körben meg is valósítja, az állam az iskola mellé társául adta a művészetet is, hogy a kettő együtt hódítson a nemzeti művelődésnek új tartományokat. Iparművészeti és képzőművészeti törekvéseihez újabban a zene és színművészet közvetlenül hódolatot hatalmát is mozgósítja. A magasabb műveltséget terjesztő s a művészetet megszerettető s népszerűsítő törekvésben ugyanaz a törvény dolgozik, mely az iskolázás és az iskolán kívül való oktatás terjesztésében hat. S ez a törvény jelentkezik a közgyűjtemények dajkálására célzó s mindjobban terjedő törekvésben és országos mozgalomban. Az imént múlt század második felében s a már előttünk járó nemzetek fejlődésében világossá lett, hogy az új kor és a művelt világ törvényének egyik leghatékonyabb s legközvetlenebb eszközei a könyvtárak és múzeumok voltak.

Nem véletlen tehát, hanem szükségszerű, hogy a múzeumi kérdések országos fontosságra emelkedtek, nem a divat tehát, hanem a természetes fejlődés követeli, hogy azok állandóan figyelemmel tartassanak. Ez elől kitérni nem lehet, következképp a múzeumok ügye hovatovább nagyobb jelentőséget nyer, tehát az

Erdélyi Nemzeti Múzeumnak többi tárai is megfognak épülni. Az általánosan uralkodó törvénynek nálunk és reánk nézve van még egy különleges tulajdonsága. Erdély uniójából folyik, hogy az 1841—43 erdélyi országgyűlésen alapított Erdélyi Múzeumot az uniált országnak, mindjárt az unió törvénybe foglalása után föl kellett volna állítani. Az erdélyi országgyűlés kimondotta a múzeum fölállítását, s a rendek s a jelenvoltak megtették ajánlataikat, de a törvény végrehajtása elmaradt, mert az 1844-iki országgyűlést az unió foglalta le s annak elfogadása után az arra kötelezett magyar országgyűlés elmulasztotta. Az első alkotmányos költségvetésben s az első alkotmányos minisztérium törvényjavaslatai között ott kellett volna lennie az Erdélyi Múzeum fölállítására vonatkozó javaslatnak. S mert kimaradt, Erdély megvalósította egyedül, föntartotta egyedül s virágzásra emelte egyedül, noha azonközben a kiegyezés létrejött s a Magyar Nemzeti Múzeum gondozását az állam vette kezébe. Az Erdélyi Múzeum gyűjteményeinek az egyetem céljaira való átengedését biztosító szerződés első lépés volt ugyan ez irányban s az állattár s a könyvtár elhelyezése az új egyetemi intézetekben a szerződés egyik rendelkezésének korszerű végrehajtása, de nem az unió teremtette jogi állapotnak végrehajtása. Látni való tehát, hogy a magyar államnak nem csak érdeke, hanem kötelessége is, nemcsak a szerződés betöltése, hanem azon-túl a múzeumnak állami kezelésbe vétele is. A közel jövő földadata ez s ennek szükséges következménye a többi múzeumi gyűjtemények korszerű elhelyezése s valamennyinek illő ellátása. Azonban ránk és múzeumunkra nézve nem az a lényeges, hogy táraink elhelyezését és gondozását az állam mily alapon fogja megvalósítani, hanem az, hogy csakugyan meg is valósítsa. S a fölhajnaló jubiláris évnek szerencsés ömene, hogy két gyűjteményünk otthonának ormaira vetheti fényét.

Nem foglalkoztam volna ezzel a történeti és közművelődési kérdéssel, ha az új könyvtárban tanulságát nem látnám annak a szerencsés gondolatnak, mely a múzeum könyvtárát az egyetemivel szervesen összekapcsolta, s ha ebben a kapcsolatban s e kapcsolat által példát nem látnék arra, a mi a többi tárral is történni fog.

Közművelődési igényeink józan mérlegelése csak akkor történhetik, ha összhangba állíthatjuk erőnkkel. Ennek következtében egyszerre s mindent sem várhatunk, sem nem végezhetünk. Lépésről-lépésre haladva, az aesopusi mese szerint is tovább jutunk, mint jutnánk rapszodikus szökelléssel. Közműveltségünknek arra van szüksége, hogy muzeális gyűjteményei legyenek, az későbbi kérdés, hogy e gyűjtemények mily szervezetben vannak megalkotva. Hatásuk nem pusztán szervezetüktől függ, erejük nem abban rejlik, hanem anyagukban és munkájukban, illetőleg, hogy e munkára képesítve legyenek. Ennek pedig első föltétele a gyűjteménynek korszerű elhelyezése, az otthon, mely födelet ad, haza vonz és az otthon melegével sugároz körül, tehát benső és kedves

munkára képesít. Teszi azt saját javára, de a nemzet műveltsége érdekében, önzetlenül és szeretettel.

Ha a fejtegetett művelődési politikai tények ma már nagy általánosságban elfogadásra találtak s ha számba vesszük, hogy miért kezdenek megtestesülni előbb a vidéken, mint az ország fővárosában: nagyon érdekes megfigyelésre kell jutnunk.

A főváros hosszú időn keresztül ezeket az intézményeket központosította és az általános cenzalizáló törekvés útján iparkodott felszívni a vidéknek ily természetű törekvéseit, ily hajlamú embereit, sőt mind azt az anyagot, melyet csak megkaparíthatott. A fővárosi gyűjtemények ez úton külső fejlődésükben hatalmasan gyarapodtak ugyan, de belső életük fölvirágoztatásában két nevezetes tényezőt kellett nélkülözniök. Helyzetük vagyoniilag rendezve volt s igényök szerint bizonyos mértékben mindig el voltak látva, embereiket pedig a fővárosnak forgalmasabb élete részint lekötötte, részint elvonta, tudományos szükségletöket más, rokon intézmények által ki tudta elégíteni. Viszont a közönség megtalálta, a mit keresett, vagy egyik, vagy másik intézményben. A vidéki múzeumok és könyvtárak a mindennapi kenyérért imádkoztak. Embereiket inkább le tudták kötni s a közönséget kevésbé tudták kielégíteni. A szükség és nélkülözés nyomása alatt nagyobb energiával dolgoztak, ennek következtében nagyobb eredményeket értek el. S nem véletlen dolga, hogy a marosvásárhelyi Teleki-téka, a Batthyaneum Gyulafehérvárt szerencsésen indítják meg azt a művelődési mozgalmat, melynek eredményeként az Erdélyi Múzeum s a nyomában támadó rokon intézetek éppen ezen a területen életre keltek. Nem véletlen dolga, hogy Erdélyben és Kolozsvárt a XIX. század nevezetesebb szellemi mozgalmait a magyarországiakkal részint párhuzamosan haladtak, részint megelőzték. Nem véletlen dolga, hogy a bibliografia alapvető munkáját az Erdélyi Múzeum könyvtárnoka teremtette meg, sem az, hogy az első korszerű könyvtár itt létesült.

A vidék magárahagyatottságában korán belátta, hogy saját erejére van utalva s ma már azt is tudja, hogy nem kénytelen a fővárost divatja szerint követni. A vidéken megvonuló konzervatívabb nemzeti szellem nagyobb kritikát gyakorol az internacionale fölött, mint a fővárosban jobban-jobban elmosódó nemzeti érzés.

Abban a nézetben is lehet valami, hogy a főváros mesterségesen volt fejlesztve, míg a vidéknek, ha elhanyagoltabb volt is, saját erejéből kellett megélnie; abban is, hogy a nagyvárosi ember szellemi igényeinek sokféle módon való kielégítését nélkülöző vidék egész erejével fogott a nagyobb szükségletek kielégítéséhez.

Csak megérintettük ezeket a kérdéseket s íme már is, mennyi-féle szempont és mennyi kérdés merül föl az elmélkedő előtt! S mégis, bármennyire érdekelnének is, tovább kell mennünk jelentésünknek tulajdonképeni tárgyára.

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum Könyvtára az egyetemivel 1872-ben egyesítettett, de az egyesítés csak a mostani költözés alatt hajtott

vége. A katalógusok egyesítése első lépés volt e tekintetben, de a kezelhetőség és gyors kiszolgálás érdekében meg kellett történnie az anyag együttes föllállításának is, úgy azonban, hogy a tulajdonjog kitüntetése és a vagyoni elkülönítés a legaprólékosabb kérdésre is tisztán álljon. E végre az együttesen föllállított könyvanyagunk minden egyes darabját bélyegzővel, könyvjelzővel és jelzessel láttuk el s miután az anyagnak belső tagozódása szerint az egyes csoportokat meg lehetett állapítani, e csoportokon kívül is keresztül vittük a mondott jelzések alkalmazása útján a tulajdonnak teljes tisztázását. E szerfnt az egyesített könyvtárak anyaga teljesen el van ugyan választva egymástól a tulajdon szempontjából, de teljesen egybe van öntve a kezelés érdekében. Ennek következtében az egyesítés az egész vonalon megtörtént s eredményül egy olyan tekintélyes könyvtár állott elé, mely az országnak legnagyobb könyvtárai között az első helyek egyikét foglalja el. Mivel az új föllállítás még nem történt meg minden csoportra nézve, ma még nem adhatok pontos kimutatást a könyvtár gazdagságáról. A múzeumi hírlapgyűjtemény az új repozitórium alagsorában, a *Kéziratok, Régi Magyar Könyvtár* és *Incunabula* a főépület első emeletén külön termekben, a *Levéltár* s a családi levéltárak a második emeleten nyertek megfelelő helyet, a kisebb gyűjtemények: halotti beszédek, városi, egyesületi és törvényhatósági iratok, a szomorú jelentések, színlapok, proklamációk stb. külön-külön a repozitóriumban állítottak föl. A kalendáriumok földolgozása ezután történik meg.

Ez a jelentés volna arra hivatva, hogy az új könyvtári épületet is leírja, ismertesse. Mivel azonban az épület felszerelése még nem teljes, mivel az új intézmény leírása még korai volna, mivel végül annak részletes és minden tekintetben kimerítő és szakszerű ismertetése külön kiadandó munkában úgy is tervben van: legyen szabad röviden csak annyit mondani, hogy a könyvtár új épületében oly mintaszerű elhelyezést nyert, a milyenben hazánkban ma egyetlen testvér-intézmény nem részesült s kint is kevés van így elhelyezve. A jubiláris év tehát könyvtárunk életében csakugyan ünnepi esztendővé magasztosult s e nagy jelentőségű esemény fölött nem mulaszthatjuk el, hogy mély hálát ne érezzünk Wlassics Gyula, Berzeviczy Albert és Apponyi Albert vallás- és közoktatásügyi miniszter urak és dr. Tóth Lajos min. tanácsos úr s egyetemünk iránt, kiknek munkájából, szeretetéből és gondosságából új hajlékunk s közművelődésünk új erőssége fölépült.

Anyagunk gyarapodásáról, a gyarapodás természetéről és forrásairól a mellékelt kimutatások számolnak be. Nyomatványi osztályunkban dr. gr. Kúun Géza könyvtárának ide vágó gyűjteményét kell első helyen kiemelnem. A nemes gróf könyvtára immár ugyanazt a nagy czélt szolgálja, mely néhai jötevőnket egész életében lelkesítette. Az erdélyi író- és tudós mágnások sorát gazdagítja, ama nagy kor hagyományainak hű letéteményese, mely fiatalságában eszmélkedésre, agyát munkára, szívet a tudomány és a nemzet szeretetére tanította. Hóry Béla, Kazinczy erdélyi barátai egyikének

unokája, adományát is hálásan vettük. Ez a gyűjtemény nem nagy, de részben olyan természetű anyagból áll, mely hamarabb kallódik, de megmentetvén, nagyobb jelentőségű s melynek gondozására inkább az amatőr kedve hajlik. A nemes hagyományok tiszteletben tartása volt forrása De Gerando Félix adományának, ki Antóninának, a kedves emlékü irónőnek, külföldön megjelent magyar műveit adta ajándékol. Jenei Aladár ajándékának megemlékezésével lezárjuk e nagyobb adományok felsorolását, a csatolt kimutatásban helyet foglaló támogatóinknak kifejezett hálával és köszönettel emlékezünk meg róluk és mindazokról, kiknek szeretetében, támogatásában az év folyamán kedves részünk volt.

Az egyesületi életben beálló változás kedvező hatását látjuk a csereanyagnak pontos megérkezésében. Az összefoglaló kimutatásban szereplő 76 műnek 197 kötetéhez hozzá kell számítani az „Erdélyi Múzeum“ szerkesztősége részéről kimutatott csereanyag 21 mű 27 kötetét, úgy hogy e címen 97 műnek 224 kötetét kell megállapítanunk. A csereviszony ápolását különös gondban részesítendő, a szakosztályokkal egyetértésben járunk el. Mivel a választmány határozata következtében a csere expedálását ezután a könyvtár fogja ellátni, e munkának még nagyobb sikerét remélhetjük.

Régi Magyar Könyvtárunk két darabja különös figyelmet érdemel. Az egyik: Reilich Geistlich - musikalischer Blum- und Rosen-Wald, II. Szeben 1677, melyet könyvészetünk ez ideig csak egy példányban tart nyilván; a másik: Szent Szelentze, Szeben, 1664.4", mely könyvészetünk szerint eddig ismeretlen volt. Brassói vándorgyűlésünk alkalmával jutottak ezek szemünk elé s volt tulajdonosuk előzékenységéből vétel útján gyűjteményünkbe.

Hírlapgyűjteményünk új fölállítása alkalmával meglepően alakult ki a második nagy hírlaptár, melyek kivált 1849-ig terjedő anyaga rendkívül értékes. Csak megemlítem, hogy szerencsés véletlenek közbejárására által az idén a legkorábbi hírlapoknak több kötetével és egyes kötetek teljessé tételével sikerült ezt a sorozatot szerencsésen kiegészíteni. Legnagyobb és állandó gazdagodását a nyomdai termékek sajtóügyi példáiból nyeri, e címen az év folyamán 53 hírlapnak 498 kötetét jegyeztük föl. A két erdélyi főügyészség területén gyűjtött sajtótermékek a kolozsvári és marosvásárhelyi királyi ügyészség részéről s az 1907-ben gyűjtött budapestiek a budapesti ügyészség részéről az idén is pontosan átadattak. Ez utóbbiak anyagából a Budapesti Könyvtár Egyesület részére 1284 darabot adtunk át, miről az országos főfelügyelőségnek is jelentést tettünk.

Kézirattárunk gyarapodásában örökös letéteinké az első hely. A Rettegi-család levéltárából 40 mű 52 köteté és füzeté, a marosvásárhelyi ref. kollégium letéteiből 5 mű 32 köteté jutott hozzánk. Az előbbiben vegyesen vannak ima- és daloskönyvek, akadémiai és iskolai följegyzések. Külön érdekességü több tréfás kuriózum. A marosvásárhelyi ref. kollégium letetéből Jenei Dániel egykori pénztárnoknak 1826 tájától 1850-ig naplószerűleg írott érdekes,

néha költői szépségű, gyakran filozófiai mélységű *Gondolatait* emelhetjük ki. Ajándékaink közül ifj. Biás István XVII. század első felében összeírott daloskönyve válik ki. Musnai Ürmössy Lajos, ismert írónk, összegyűjtött hírlapi dolgozatainak sajátkezűleg javított s jegyzetekkel ellátott három kötetét adja ajándékol. Vételeinkből legértékesebb Vadai Hegedűs Andrásnak a XVIII. század közepéről való kéziratkötetete, mely többek közt eddig ismeretlen históriás énekeket tartalmaz. Becses Gyalai Sámuel pap 1617—1626 közötti könyörgés-könyve s említést érdemel az unitárius Tordai János énekes könyvének egy XVII. századi másolata is.

Levéltárunkban a Rettegi és Berzenczey családok levéltárain kívül Baranyai József, Gál Ignác, Pásztóhi Ferencz, Székely János és özv. Magyarai Józsefné, Szakács Mária levelesládái, a kolozsvári német szabóczéh iratai helyeztetek el. Az erdélyi róm. kath. Státus följánlotta a kolozsmonostori uradalom gazdasági iratait, számviteli könyveit (1800—1868), a könyvvizsgáló-bizottság, a lyceumi nyomda irományait és könyveit, továbbá egy iromány-csomót, mely a Csáky grófi családra vonatkozik. Ez ajánlatot a Múzeum választmánya elfogadta, de a költőzködére való tekintettel átvételét elnapolta, hogy egyenesen az új épületbe lehessen azt szállítani.

Az új levéltár biztonságot ígérő helyiségei remélhetőleg sok olyan gyűjteménynek fognak nyugodalmas otthont nyújtani, melyet a történeti családok imbolygó élete, az egyes tulajdonosok közönye, a hozzá nem értők balkeze művelődésünk és multunk pótolhatatlan kárára kockára vetett, az elkallódás veszedelmének tett ki, vagy éppen tűzgyújtóul használt föl. A mentőmunka után a rendezőmunka következik s a ki a hányt-vetett, sok vándorlásnak, romlásnak és okatlan széthordásnak kitett családi levéltárak állapotát ismeri és ismeri a helyreállítás nehézségeit, egy cseppet sem fog azon csodálkozni, ha az összehányt, feldult vagy rendetlenül kezelt s újra föllállításra váró gyűjteményt időrendben állítjuk föl. Bár minden családi levéltár olyan pontosan indikált és annyira pedánsul rendezett állapotban juthatna nyilvános gyűjteménybe, mint a Thorotzkay családé, melyet Thorotzkay Sándor maga rendezett és 1907-ben nálunk letett. A családi iratok megbecsülése és gondja példájául a régebbi letétek közül az Eszterházy grófi család cseszneki ágának levéltárát is említhetném, melyet néhai gr. Eszterházy János állított fel szoros időrendben, bár annak csak igen kevés része köztörténeti. Levéltáraink nincsenek abban a helyzetben, hogy az ilyen kész gyűjteményeket újra rendezhetnék, bár arra volnának képesítve, hogy az össze-visszaturkált anyagot eredeti föllállítása szerint rendezhessék, vagy ha a rekonstrukció már lehetetlen, időrendben állíthassák föl. A családi levéltárak elenhusai és mutatói, meg a levéltárak anyaga nem fődik egymást. A kronológiai felállítás és a monografia-írók érdekei igen sokszor szembe állanak. A kutatók különleges céljait egyetlen közgyűjtemény sem követheti, mert micsoda egység vagy rendszer lehetne olyan egyetemes jellegű, mely megtürne és saját jellege

fömládozása nélkül elviselhetne mindenféle kivételt és mindenféle különleges szempontot. Közgyűjtemények kezelői jól tudják, mennyi nehézséggel kell küzdeniök s mily sokféle igény támad föl és mennyi jogosulatlan szemrehányás éri a rendtartót és rendszeretöt a kevéssé belátók részéről. Mindenkor csodálkozom azon, hogy nálunk oly kevés a bizalom a nyilvános közgyűjtemények és emberei, azoknak gondossága és képzettsége iránt, még jobban csodálkozott azon, hogy ez a bizalmatlanság szívesen alakul kritikává. Remélem azonban, hogy a haladó idő és a miénkhez hasonló intézetek munkája ezen is változtatni fog. Az előbb kifejezett reménynek kezessége gyanánt megemlítem, hogy Kolozsvár szab. kir. város részéről máris történtek kezdő lépések, hogy a városnak történeti levéltárát az Erdélyi Múzeum vegye gondozás alá.

Az elmúlt esztendő gyarapodásáról megemlékezvén, meg kellene még emlékezni a végzett munkáról is. Ha azonban arra gondolunk, hogy a nagy költözés idején mindent el kellett intézni, mindent rendbe kellett hozni, körülbelül jeleztem is munkánkat. Csak azt kell hálásan kiemelni, hogy úgy az egyetemi Tanács, mint a vallás- és közoktatásügyi Miniszter úr támogatásával és segítségével arra is képesítve voltunk, hogy ezt az előkészítő és rendező munkát is elvégezhessük. Az elmúlt év valóban a munka éve volt s egyben az eszmény diadalának éve is.

Félszázad nem nagy idő valamely intézmény életében, de az első félszázad, melynek folyását az abszolutisztikus idők szorongása, az alkotmányért folytatott küzdelem, a tülekedő verseny, a tehetetlen közöny, a vagyoni helyzet romlása, a muzeális ösztönnek szinte két évtizedig tartó erőtlenedése, az egyesületi életnek hanyatlása jelzik, valóban hosszú és súlyos küzdelmet jelent. Félszázad alatt eljutni az alapítás izgalmából az édes otthon melegéhez — magában is nagy eredmény, mennyivel nagyobb dicsősége gróf Mikó Imrének, hogy ez az imént lezajlott félszázad daczára is megtörténhetett.

Kolozsvár, 1909 februárius 3-án

ERDÉLYI PÁL

igazgató

A kolozsvári Ferencz József Tudomány-Egyetem és az Erdélyi Nemzeti Múzeum Könyvtára gyarapodása az 1908-ik évben.

	Egyetem				Múzeum			
	mű	kötet	füzet	drb	mű	kötet	füzet	drb
Nyomtatvány	2019	3156	—	—	2206	3170	—	—
Ösnyomtatvány	—	—	—	—	—	—	—	—
Régi Magyar Könyvtár	—	—	—	—	12	12	—	—
Folyóirat	24	901	—	—	10	298	—	—
Hírlap	—	—	—	—	55	509	—	—
Egyetemi nyomtatvány	50	—	296	—	—	—	—	—
Disszertáció	1143	—	1143	—	—	—	—	—
Értesítő	—	—	—	262	—	—	—	—
Vegyes nyomtatvány	1	—	—	1	133	—	—	160
Térkép	—	—	—	—	—	—	—	—
Kézirat	—	—	—	—	94	138	—	—
Színlap	—	—	—	—	—	—	—	189
Proklamáció	—	—	—	—	—	—	—	5
Egylevel	—	—	—	—	—	—	—	32
Gyászjelentés	—	—	—	—	—	—	—	2457
Oklevél	—	—	—	—	—	—	—	4452
Facsimile	—	—	—	—	—	—	—	70
	3237	4057	1439	263	2510	4127	—	7365
					3237	4057	1439	263
					5747	8184	1439	7628

azaz 5747 mű, 17251 darab.

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtárának gyarapodása forrásuk szerint az 1908-ik évben.

A) A nyomtatványi osztályban :

	Nyom- tatvány		R. M. K.		Folyó- irat		Hírlap		Vegyes nyom- tatvány		Színlap	Prokla- máció	Egy- level	Gyász- jelentés
	mű	köt.	mű	köt.	mű	köt.	mű	köt.	mű	köt.	darab			
Vétel útján	317	420	11	11	4	107	—	4	65	67	—	—	14	—
Ajándékul	1643	2449	1	1	6	76	2	7	68	93	25	5	18	985
Cserében	76	86	—	—	—	111	—	—	—	—	—	—	—	—
Köteles példány	170	215	—	—	—	4	53	498	—	—	164	—	—	1472
	2206	3170	12	12	10	298	55	509	133	160	189	5	32	2457

B) A kézirtattári osztályban :

	XVII. század		XVIII. század		XVIII—XIX. század		XIX. század	
	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet
Vétel útján . . .	19	19	19	21	—	—	1	1
Ajándéku . . .	—	—	6	6	—	—	4	7
Letétül . . .	1	1	12	12	1	1	31	70
Cserében . . .	—	—	—	—	—	—	—	—
	20	20	37	39	1	1	36	78

C) A levéltári osztályban :

	Oklevél					Czimeres levél	Czehírat	Okl.-másolat	Pecsét	Arczkep és viselet	Tájkép	Könyvtáblamásolat	Fényképlemez
	XVI. század	XVII. század	XVIII. század	XIX. század	Límbus (1541-től.)								
Vétel útján . . .	5	3	373	1	—	6	1	—	—	2	—	—	31
Ajándéku . . .	1	2	1	51	—	—	—	3	22	12	2	1	—
Letétül . . .	5	245	919	2465	371	—	—	—	—	—	—	—	—
	11	250	1293	2518	371	6	1	3	22	14	2	1	31

D) Összefoglaló kimutatás :

	Vétel		Ajándék		Letét		Csere		Köteles példa		Összesen	
	mű	drb	mű	drb	mű	drb	mű	db	mű	drb	mű	drb
Nyomtatványok	397	623	1720	3659	—	—	a) az Orvosterm.-tud. szakosztálytól b) a Bölcs., ny.- és tört.-tud. szakosztálytól	56 20 76	152 45 197	223	2353	2416 6832
Kéziratok	39	41	10	13	45	84	—	—	—	—	94	138
Oklevelek	—	422	—	95	—	4005	—	—	—	—	—	4522

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtárát az 1908. évben
ajándékaikkal gyarapították:

A) A nyomtatványi osztályban:

Az ajándékozó neve	Nyomtatvány		Önyomtatvány		R. M. K. kötet	vegyes nyomtatvány		Színlap	Proklamáció Egyleveles	Gyászjelentés	Folyóirat		Hírlap kötet	Térkép db
	mű	kötet	mű	kötet		mű	kötet				darab	mű		
Budapesti egyetem	—	5												
Budapest főváros levéltára	2	13												
Magyar Tudományos Aka- démia	5	7												
A képviselőház	—	46												
A m. kir. vallás- és köz- oktatásügyi minisztérium	—	2												
A m. kir. földm. minisz- térium	12	18									1			
Múzeumok es Könyvtárak Orsz. Főfelügyelősége . . .	—	2												
Kolozsvári egyetem rektori hivatala	—	3					1							
Kolozsvári gazdasági aka- démia	—	1												
Kolozsvári kegyes tanító- rendiek	—	1												
Kolozsvári kereskedelmi és iparkamara	—	1												
Sepsiszentgyörgy város Erdélyi Múzeum szerk.	21	27									2			
Genealogiai Füzetek szerk.	—	—									1			
Keresztény Magvető szerk.	—	—									1			
Országos Törvénytár szerk.	—	1												
Egyes nyomdák	60	90				28	46			46				
Barabás Endre	1	1												
Dr. Barabási István	—	—				1	1		1	42				
Ifj. Biás István	2	2												
Br. Bornemisza Károly	1	1									2		2	
Cholnoky Imre	1	1												
Darnay Kálmán	—	1												
De Gerando Felix	9	14												
Dénes János	3	3												
Dr. Erdélyi Pál	6	18				5	5				1	6		
Dr. Finály Gábor	2	2												
Gálos Rezső	12	16												
Dr. Gámán József	7	9											2	3
Gohl Ödön	1	1												
Dr. Gyulai Farkas	—	—			1	1								
Gyulai Rikárd	—	—								5				
Herman Ottó	1	1												
Dr. Hermann Antal	—	—								7				

Az ajándékozó neve	Nyomtatvány		Ősnyomtatvány		R. M. K.	Vegyes nyomtatvány		Színlap	Proklamáció	Egyleveles	Gyászjelentés	Folyóirat		Hírlap		Térkép	
	mű	kötet	mű	kötet		mű	kötet					darab	mű	kötet	mű		kötet
Hory Béla	202	420				16	19				738	3	48				
Özv. Illingné-Persian Ilona	1	1															
Jenei Aladár	21	23															
Kaliani Adám	1	1								2							
Kováts Ede	7	8										1	5				
Kuszkó István	3	3															
Gróf Kuun Géza	1173	1580								5							
Lugosi István	—	—				2	3	25	10	10							
Dr. Márki Sándor	3	3													1		
Mihály Gábor	1	1															
Dr. Persián Kálmán	4	4					1			1	4		5				
Dr. Pór Antal	3	3															
Répay Dániel	11	30															
Rettegi Sándor	23	31				5	5			4							
Dr. Richter Aladár	14	16				2	3				118	1	3				
Sándor Imre	2	2															
Sauvageau C.	1	1															
Dr. Szádeczky Lajos	1	1															
Szemere Miklós	2	2															
Dr. Sztripszky Hiador	1	1															
Téglás Gábor	—	—				9	9										
Thury Zsigmond	—	—													1		
Özv. Tóth Istvánné	—	—									15						
Tővisi Béla	4	6															
Dr. Vadasdi Péter	5	10												2			
Vadász Ede	5	5															
Dr. Veress Ferencz	8	8															
Zseny József	1	1															
Összesen	1643	2440			1	1	68	93	25	5	18	985	6	76	2	7	

azaz 1720 mű, 3650 darab.

B) A kéziratári osztályban:

Az ajándékozó neve	Mű	Kötet
Ifj. Biás István, Marosvásárhely	1	1
Bucher Lajosné Szász Piroska, Marosvásárhely	2	3
Székely Ödön, Nagyenyed	1	1
Tövési Béla, Hagymásbodon	1	1
Úrmösi Lajos, Kolozsvár	1	3
Dr. Vadasdy Péter, Vajdaszentivány	4	4
Összesen	10	13

C) A levéltári osztályban:

Az ajándékozó neve	Oklevél	Pecset	Arckép és viselet	Tájkép	Könyvtábla- másolat
Boga Pál, Kolozsvár	1	—	—	—	—
Friedsam Albert, Belgrád	1	—	—	—	—
Gámán József, Kolozsvár	—	—	7	—	—
Hory Béla, Kolozsvár	—	—	1	—	—
Kaliáni Adám, Magyarborzás	—	—	3	2	—
Lugosi István, Kolozsvár	48	—	1	—	—
Makray László, Felpestes	1	—	—	—	—
Dr. Molnár Gábor, Marosvásárhely	—	—	—	—	1
Nagyenyedi ref. kollégium	3	—	—	—	—
Dr. Richter Aladár, Kolozsvár	1	—	—	—	—
K. Sebestyén József, Kolozsvár	—	22	—	—	—
Székely György, Brassó	1	—	—	—	—
Dr. Tassy Becz László, Déva	2	—	—	—	—
Összesen	58	22	12	2	1

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtárába az 1908-ik évben beérkezett cserepéldák.

A) Az orvosi és természettudományi szakosztályok részéről:

H o n n a n	Nyomatvány		Folyóirat	
	mű	kötet	mű	kötet
Budapesti kir. orvos-egyesület	—	—	—	1
Magyar királyi földtani intézet	1	1	—	1
Természettudományi Társulat, Budapest	1	1	—	—
Magyar Nemzeti Múzeum	—	—	—	1
Magyar Ornithologiai Központ	—	—	—	1
O-gyallai observatorium	1	1	—	—
Magyarországi Kárpát-Egylet	—	—	—	2
Trencsénmegyei Természettudományi Egylet	—	—	—	1
Siebenbürg. Verein f. Naturwiss., Nagyszeben	—	—	—	1
Bába Kalauz szerk.	—	—	—	1
Naturforschende Gesellschaft in Basel	1	1	—	—
Bergen Museum	—	—	—	4
Naturforschende Gesellschaft, Bern	—	—	—	1
Naturhistorischer Verein d. preuss. Rheinlande, Bonn	—	—	—	3
Verein f. Naturwissenschaft zu Braunschweig	—	—	—	1
Société Entomologique de Belgique, Bruxelles	—	—	—	1
Société Royale Zoologique et Malacologique de Belgique, Bruxelles	—	—	—	2
Royal Dublin Society	—	—	—	1
Royal Irish Academy, Dublin	4	4	—	1
Società Entomologica Italiana, Firenze	—	—	—	1
Physikalischer Verein, Frankfurt a/M.	—	—	—	1
Société de physique et d'histoire nat. de Genève	—	—	—	1
K. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen	—	—	—	1
Naturforschende Gesellschaft Graubündens	—	—	—	1
Verein der Ärzte f. Steiermark, Graz	—	—	—	1
Naturwiss. Verein f. Steiermark, Graz	—	—	—	2
K. L.-C. Deutsche Akad. d. Naturforscher, Halle	—	—	—	2
Verein f. naturwissensch. Unterhaltung zu Hamburg	—	—	—	1
Wetterauische Gesellschaft f. d. ges. Naturkunde zu Hanau	1	2	—	—
Société Hollandaise des sciences à Harlem	—	—	—	1
Naturwiss.-Mediz. Verein, Innsbruck	1	1	—	2
Naturforscher-Gesellschaft bei der Universität Jurjeff	1	1	—	1
Verein für Naturkunde zu Kassel	1	1	—	—
Naturwissenschaftlicher Verein f. Schleswig-Holstein, Kiel	—	—	—	1
Phys. oek. Gesellschaft zu Königsberg	—	—	—	1
Matematyczno-przyrodnicza Akad. Umiejetnosci w Krakowie	—	—	—	2
Société Vaudoise des sciences naturelles, Lausanne	—	—	—	1
Museum Francisco-Carolinum, Linz	—	—	—	1
Geological Society of London	—	—	—	1
Royal Society of London	11	11	—	—

H o n n a n	Nyomatvány		Folyóirat	
	mű	kötet	mű	kötet
Naturwiss. Verein in Magdeburg	—	—	—	1
Ges. z. Beförderung d. Naturwiss. zu Marburg	—	—	—	1
Verein d. Freunde d. Naturgesch. in Mecklenburg	—	—	—	1
Société Impériale des Naturalistes, Moscou	—	—	—	1
Aerztlicher Verein, München	—	—	—	1
Nassauischer Verein für Naturkunde	—	—	—	1
Naturhistorische Gesellschaft, Nürnberg	1	1	—	3
Naturwissenschaftlicher Verein zu Osnabrück	—	—	—	1
Società Toscana di Scienze Nat. residente in Pisa	—	2	—	—
Deutscher naturwiss.-med. Verein f. Böhmen „Lotos“ in Prag	—	—	—	1
Naturwissenschaftlicher Verein zu Regensburg	—	—	—	1
St.-Gallische Naturwissenschaftliche Gesellschaft	—	—	—	1
Académie Impériale des Sciences de St.-Pétersbourg	4	5	—	1
Stavanger Museum	—	—	—	1
Kongl Svenska Vetenskaps Akad. Stockholm	2	2	—	2
Thurgauische Naturforschende Gesellschaft	—	—	—	1
Upsala universitäs mineral.-geol. institution	1	1	—	3
Provinciaal Utrechtsch Genootschap	—	—	—	2
K. k. Naturhist. Hofmuseum, Wien	—	—	—	1
K. K. Zool.-Bot. Gesellschaft, Wien	—	—	—	1
Naturforschende Gesellschaft in Zürich	—	—	—	1
Verein für Naturkunde zu Zwickau	—	—	—	1
Royal Society of Canada	1	3	—	—
Cincinnati Museum Association	1	1	—	8
New-York Academy of Sciences	1	1	—	—
Academy of Natural Sciences, Philadelphia	2	2	—	—
Missouri Botanical Garden, St. Louis	4	4	—	1
Academy of Sciences of St.-Louis	5	5	—	—
Michigan Acad. of Science	1	1	—	2
Smithsonian Institution	10	10	—	7
Összesen	56	62	—	90

B) A bölcsészet-, nyelv- és történettudományi szakosztály részéről:

H o n n a n	Nyom- tatvány		Folyó- irat	
	mű	kötet	mű	kötet
Magyar Történelmi Társulat	—	—	—	1
Bács-Bodrogszegi tört. társ., Zombor	—	—	—	1
Délmagyarországi Tört. és Rég. Múzeum-Társulat, Temesvár	—	—	—	1
Székely Nemzeti Múzeum	—	—	—	2
Szepesmegyei Történelmi Társulat	2	2	—	1
Tiszafüredi múzeum- és könyvtáregylet	1	1	—	—
Tolnamegyei Múzeum	—	—	—	1
Országos Törvénytár szerk.	—	1	—	—
Verein f. siebenbürg. Landeskunde	—	—	—	2
Schlesische Gesellschaft f. vaterländische Cultur, Breslau	—	1	—	2
K. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen	—	—	—	1
Royal Society of London	9	9	—	2
K. B. Akad. d. Wissenschaften zu München	6	6	—	—
K. Böhmisches Gesellschaft der Wissenschaften, Prag	—	—	—	3
Kongl. Vitterhets, Historie och Ant. Akad. Stockholm	—	—	—	1
Konigl. Humanistiska Vetenskaps Samfundet i Upsala	—	—	—	1
K. Akademie der Wissenschaften, Wien	—	1	—	1
Ethnological Survey, Manila	—	1	—	—
Brooklyn Institute of Arts and Sciences	2	2	—	—
United States Bureau of Education, Washington	—	—	—	1
Összesen	20	24	—	21

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtára 1908. évi jövedelmeiről és azok felhasználásáról.

A) Bevételek:

1. Rendes javadalom	3120 kor. — fill.
2. Rendkívüli bevételek.	13 " — "
3. Állami segély	6500 " — "
4. Kézpénz 1907-ről	1424 " 05 "
	11057 kor. 05 fill.

B) Kiadások:

1. Gyűjtemények gyarapításáért	5016 kor. 87 fill.
2. Könyvkötő munkákért	3522 " 30 "
3. Szállításért és úti számlákért	460 " 57 "
4. Rendkívüli munkákért	280 " — "
5. Az 1907. évi kölcsön törlesztéséért és kamataiért	876 " — "
6. Vegyes kiadásokért	573 " 84 "
	10729 kor. 58 fill.
Kézpénz	327 " 47 "
	11057 kor. 05 fill.

A Tudomány-Egyetem és Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtárának használata az 1908-ik évben.

H ó n a p	Házi használatra kivett művek		Az olvasóteremben használt művek	
	Hány mű?	Hány darab?	Hány mű?	Hány darab?
Januárus	790	900	1312	2649
Februárus	983	1341	3037	3438
Márczius	1018	1153	2094	3523
Április	851	919	1809	2226
Május	662	845	1868	2081
Június	93	122	943	1127
Július				
Augusztus				
Szeptember				
Október				
November				
Deczember				
	A könyvtár zárva volt			
Összesen	4397	5280	11063	15044

2. Jelentés az Érem- és Régiségtárról.

Tisztelt Közgyűlés!

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum érem- és régiségtára az 1908-ik év folyamán, mint a mellékelt táblázatokból kitetszik, 2584 drb régiséggel és a vele kapcsolatos érmészeti és régészeti intézet szerzeményeit is beleszámítva, 1466 drb éremmel gyarapodott. Hogy ezek a szerzemények miképen oszlanak meg az egyes csoportok között, azt azok a táblázatos kimutatások szemléltetik, a melyeket jelentésünkhöz csatoltunk.

E szaporodás természetét illetőleg ki kell emelnünk először azt, hogy ebben az esztendőben még is sikerült már eljutnunk odáig, hogy szerzeményeink nem pusztán ajándékozások és vételekből, hanem szakszerűen vezetett ásatásokból is erednek. Többször hangsúlyoztam, hogy a legértékesebb tudományos anyagot éppen ez utóbbiak szolgáltatják és hogy gyűjteményünk tudományos értéke abban a mértékben szaporodik, a milyen mértékben a szakszerű ásatások foganatosítására képesek vagyunk. A lefolyt évben *öt* olyan ásatást végeztünk, a mely intézetünk gyűjteményeit szaporította és egy olyat, a melynek eredménye más múzeumnak a gyarapítására szolgál.

Az intézetünk gyarapítására szolgált ásatások közül első helyen a porolissumi ásatásokat kell említenünk, a melyeknek vezetésével dr. Buday Árpád urat, intézetünk osztályarchaeologusát bíztuk meg. Ez az ásatás kiinduló pontja olyan tudományos munkásságnak, a melynek megindítását intézetünk régés-rég óhajtotta, de egyrészt a kiképzett szakerő, másrészt a szükséges anyagi erő hiánya és végül egyéb elfoglaltságunk ez ideig jámbor óhajtássá tették.

A tudományos munkásság, a melynek ez az ásatás kiinduló pontja, limes-kutatások neve alatt szerepel és területünkön a régi római Dacia katonailag megerősített határainak föl kutatását és tudományos megállapítását jelenti. Olyan munka ez, a melyre a régiségtan magyar művelőit a külföld tudományosságával szemben a tudományos reputáció követelményei kényszerítik, a melyet nekünk kell elvégezni, ha a művelt nemzetek sorába akarunk tartozni. Ha nem akarjuk, hogy e munkálatok elvégzésére osztrák szomszédunk, — a ki úgysis szívesen költi barbár hírünket — a maga fiaiból szervezett expedíciókat küldjön hozzánk.

Intézetünknek sok olyan vágya van, a melyet mostoha viszonyai között ez ideig nem valósíthatott meg, de ezek közül egy sem

volt annyira bensőséges, mint az, hogy a limes-kutatásokat megkezdhesse. Hiszen, talán semmiben sem volt az erdélyi terület annyira bitang jószág, mint a római idők emlékeinek szempontjából. Hányszor égett a lefolyt tíz év alatt a szegénynek vegyes harag pírja az arcunkon akkor is, a mikor azt láttuk, hogy oszt-rákok járják be pompás fölszereléssel, nagy pénzerővel és kellő szakértelemmel Erdélynek római telepeit, hogy tudományos közleményeket juttassanak a külföldi tudományosságnak erről a magyar területről, mindennél ékeesebben bizonyítván fajunk és nemzetünk kulturátlanságát olyan bizonyítékokkal, a melyeket nagyon nehéz czáfolni. De túrnünk kellett, mert szegények és segélytelenek voltunk, sőt az lett volna igazi kulturátlanság, ha ezeket az urakat — a kikről pedig jól tudtuk, hogy hazánknak és nemzetünknek ellenségei — *tudományos* munkájukban akadályoztuk volna.

A harag és szegény pírja égett arcunkon akkor is, a mikor erdélyi római emlékekről szóló, magyar emberektől származó olyan közleményeket olvastunk, a melyek tökéletes dilettantizmusról és sokszor nagy lelkiismeretlenségről tanuskodtak, mert ezek a közlemények nagyon alkalmasak voltak arra, hogy azt a hitet keltsek, hogy a magyartól csak ilyen telik, a mi pedig nem igaz.

De mit tehattünk? gyűjteménytarunk jelentéktelen, rendezetlen aprócska vidéki gyűjtemény volt, a mely egy szobában és egy konyhában szorongott; szaki személyzete az igazgatóból állott; javadalmazása egyenlő volt a semmivel; könyvtára szintén; fölszerelése még annyi sem, hogy gyűjtemény tárgyait szekrényekbe helyezhette volna.

A közönség azt sem tudta, hogy a világon vagyunk. Egy álló esztendeig egyetlen levéllel föl nem kerestek.

Várnunk kellett, míg intézetünket legalább fél-túl rendbe szedhettük, annak számára könyvtárat szervezhettünk és javadalmat eszközöltünk ki neki. Várnunk, míg szakembereket nevelhettünk és míg ismét belévíhettük az erdélyi magyarság köztudatába, hogy van Erdélyi Nemzeti Múzeum és hogy Erdély magyarságának ezzel a múzeummal szemben vannak kötelességei.

Míg mindezt el nem értük, addig túrnünk kellett a laikus turkálók garázdálkodásait, az úgynevezett művelt fosztogatók szomorú dúlásait, a lelkiismeretlen kalmárok rablásait, a melyekkel kiszámíthatlan károkat okoztak.

Nem mondjuk, hogy mindezt igen nagy mértékben nem kell még ma is túrnünk, csak annyit jelezhetünk, hogy ma már még sem kell ezt teljesen összetett kezekkel néznünk, mert habár megfelelő helyiségeink ma sincsenek, az egy szobából és konyhából mégis kinőttünk már. Igaz, hogy javadalmaink is messze alatta maradnak az intézetünktől betöltendő föladatoknak, de legalább mégis már vannak. Könyvtárunkat sem lehetne az intézet rendeltetéséhez méltónak nevezni de annyi már mégis van ebből is, hogy teljesen tétlenül nem kell vesztelnünk. Kiképzett szakembereinknek megélhetéséről ugyan mindeddig elfelejtkeztek azok

az illetékes körök, a kiknek ez kötelességük, de azért jóleső öntudattal mondhatjuk, hogy ilyen szakembereink már vannak és hogy ezek földadatainknak éppen olyan becsülettel képesek megfelelni, mint osztrák szaktársaik, azzal a különbséggel, hogy ezek az utóbbiak nem kénytelenek jövőjüket és existenciájukat kockáztatni azért, hogy nemzetük művelődéséért dolgozhassanak. Ausztriában szép jövőt, kedvező anyagi helyzetet és magas rangot adnak azért a kulturális munkáért, a miért a mi szakembereinknek a legkínosabb kockázatot kell viselniök.

Azt sem mondhatnám, hogy az erdélyi magyarság érdeklődésének avval a teljességével fordult intézetünk felé, a mely a maga megbecsülésnek művelt embernél elmaradhatatlan következménye és a nemzeti haladásnak legbiztosabb záloga, mert hiszen Bethlen Kata menyasszonyi ládája csak nemrég került Budapestre, holott igazán nem tudjuk, hogy mi való hát az Erdélyi Nemzeti Múzeumba, ha Bethlen Kata ládája is Budapestre, az iparművészeti múzeumba való. Azt a művészi irányt, a mely ezen a ládán érvényesül, annyi más hazai emlékekkel lehetne képviseltetni az iparművészeti múzeumban, hogy igazán nem tudjuk, miért kellett éppen ettől a történelmi emléktől megfosztani Erdélyt, a hol olyan nagy szüksége van a küzdő magyarságnak arra, hogy a multak fényéből merítsen erőt. Bethlen Kata ládája nem áll magában, még a legújabb időben sem, de bárha efféle szomorú tények még ma is tapasztalhatók, a mikor intézetünknek már azt sem lehet szemére vetni, hogy erdélyi történelmi és régészeti becsú emlékekért nem lenne képes épen olyan anyagi áldozatra, sőt sokszor nagyobbra is, mint nálánál jóval gazdagabb intézetek, mégis ma már jóleső érzéssel mondhatjuk el, hogy az erdélyi magyarság szíve kezd már intézetünk felé fordulni. Igaz, ma még kevesen vannak az érdeklődők, de megvigasztal bennünket az, hogy ezek a legműveltebb, legnemesebb és legfenköltebb gondolkozásaik köréből valók, a kiknek szívében melegen lobog a hazaszeretet lángja, a kik nem tudnak világpolgárok lenni és a kik lelkükkel összenőttek evvel a földdel. A kik tudják, hogy a haza földjét mindenütt egyformán meg kell művelni, a kik érzik, hogy nem sok hasznot tettek azzal, hogyha azt a virágot, a mely kedvezőtlen viszonyok között is megfogamzott a kopár talajon, elviszik oda, a hol úgylis bőségesen ontja a virágáldást az anyatermesztet. Mert mit ér a pompázó fej, ha a végtagok elsorvadnak.

A porolissumi ásatások megkezdésénél mindazoknak a változásoknak szerepe volt, a melyeket a fentiekben ecseteltem. Egyesületünknek zilahi vándorgyűlése alkalmával Szilágy vármegye törvényhatósága megígérte, hogy limes-kutatásaink kiindulási pontjául választott azon ásatásoknál, a melyet a vármegyében, Mojgrád és Zsákfalva közt fekvő Pomét hegyen — a hol Torma Károly megállapítása szerint a római Porolissum feküdt — tervezünk, nemcsak erkölcsi, hanem anyagi segítségben részesítend. A vármegye ezt az ígérteét 1908. évi februárius hó 27-ik napján tartott

közgyűlésében 5—1908. jkvi szám alatt hozott határozatával be is váltotta az anyagiakra nézve, kimondván, hogy ezeknek az ásatásoknak költségeihez — két évre elosztva — 2000 koronával hozzájárul.

Íme, a társadalom érdeklődésének egyik fényes megnyilatkozása; mely a mellett, hogy nemes indokokból fakadt, egyúttal föltétlenül célravezető is. Engedjék meg, hogy megálljak egy pillanatra a nemes vármegye határozatánál, mert annak végtelenül fontos elvi jelentősége van.

Mikor Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi minisztersége idejében megindította azt a kétségtelenül helyes irányú akciózt, hogy az addig szinte mindent abszorbeáló Budapest mellett a vidéken is létesüljenek művelődési központok; sokan és sok helyütt féireismerték a módot, a hogyan ezt a dolgot megvalósítani kell. A legnagyobb tévedés a szervezendő intézmények tekintetében uralkodott. Az emberek nem voltak tisztában a múzeumok és könyvtárak fogalmával; nem azok alapításának és fentartásának feltételeivel. Ott, a hol indokolt lett volna a könyvtár, alapítottak múzeumot, ott, a hol indokolt lett volna valamely különleges közművelődést terjesztő gyűjtemény, p. o. szépművészeti múzeum (képtárral, gipszmásolatokból és modern szobrokból álló szobor-gyűjteménnyel), alapítottak régiségtárat, a mihez nem volt meg sem a szükséges szakember sem a megfelelő gyűjtési terület, sem a kellő helyiség, sem a megértő közönség.

Elfelejtették azt, hogy a művelődési intézmények tekintetében is érvényesül a fokozatos fejlődés elve és hogy mint általában a természetben, úgy ezen a téren sincsen ugrásnak helye. Hogy p. o. a hol ma az összes könyvkereskedésekben, iskola könyveken kívül nem lehet egyetlen tudományos munkát fölfedezni, előbb ismeretterjesztő munkákat tartalmazó könyvtárral kell rászoktatni az embereket a komolyabb művelődési intézmények élvezésére és ott nem lehet a dolgot tudományos követelményekkel járó múzeummal kezdeni.

Elfelejtették azt is, hogy a kulturális intézmények között is vannak fokozatok és hogy a magasabb fokozatuak nem állíthatók fel olyan számban, mint az alacsonyabbak, nem csak azért, mert igen sokba kerülnek, hanem azért is, mert az előbbieket nem is szükségesek olyan sok helyen. Szívesen használok mindig ennek a fokozatnak a megvilágosítására azt a példát, hogy az első osztályú expresszvonatok nagyon tökéletes eszközei ugyan a közlekedésnek, de mégis csak ott használják őket, a hol egymástól igen távol fekvő helyeket akarnak a világforgalomban összekötni. A gyorsvonat sem áll meg minden apró állomásnál; erre a személyvonatokat használják; sőt még a személyvonat is kivételt tesz és bizonyos helyek érintését a vegyesvonatra bízta.

A múzeumok mindenesetre nagyon tökéletes eszközei a művelődés terjesztésének és fejlesztésének, de szervezetük sokkal komplikáltabb, hogysen indokolható lenne az a múzeumalapítási

düh, a mely Wlassics Gyula életrevaló kezdeményezése után, mint ennek a kezdeményezésnek fattyúhajtása megnyilvánult és egy csomó életképtelen, múzeumnak keresztelt vidéki lomtár megalapítását eredményezte, a melyek inkább arra alkalmasak, hogy a múzeumi eszmét nevetségessé tegyék.

Szilágy vármegye nem esett ebbe a hibába, hanem belátta, hogy ezen a téren nem az erők szétforgácsolása, hanem azok tömörítése vezethet célhoz s a vértelen múzeumalapítás kétes dicsősége helyett az erdélyi anyaintézet összefoglaló munkásságának istápolására vállalkozott. Ez a cselekedet kétségtelen érdem és gyümölcsét azokban a tudományos munkálatokban kézzelfoghatóan bírja, a melyeket Porolissumban dr. Buday Árpád, múzeumunk osztályarchaeologusa végzett. Azok a gyűjteménytárgyak, a melyek ezekből a munkálatokból gyűjteményünkbe kerültek, szakszerűen megfigyelt emlékek, a melyek a magyar tudományos kutatásnak megbízhatóságát fogják mindenha dicsérni és azok a szakszerű közlemények, a melyek e munkálatokról társulatunk folyóiratában az „Erdélyi Múzeum”-ban Buday úr tollából megindultak, hazai tudományosságunknak sohase fognak szégyenére válni.

Szilágy vármegye támogatása ezeknél az ásatásoknál nem állott meg a pusztá anyagi segedelemnél, mert a vármegye egész erkölcsi tekintélyét is latba vetette az ásatások sikerének előmozdítására. Nem tudjuk, hogy ebben a tekintetben Kaizler György főispán úr ő méltóságának avagy a vármegye végtelenül műveltlelkű alispánjának, dr. Török Istvánnak, avagy Tarpay Miklós zilahi, Péchy Imre zsbói főszolgabíró és Bedő Béla szolgabíró uraknak, vagy pedig Dobokán Gerő karikai jegyző úrnak tartozunk-e nagyobb hálával mindazért az erkölcsi támogatásért, a melyben ezeket a fontos tudományos munkálatokat részesítették. Csak azt érezzük, hogy lelkünk büszke örömmel telik el annak a tudatában, hogy ilyen nemes munkatársakra akadunk. Minden ellenkező jelek daczára, erősen élt lelkünkben az a meggyőződés, hogy az erdélyi magyar társadalomban megvan az a lelkes művelt elem, a mely nélkül sikeres munkálkodás, különösen a mi szakmánkban, el nem képzelhető. És, hogy most talán éppen a zilahi vándorgyűlés eredményeképen erre a rétegre rátaláltunk, csak érzésünk igaz voltát bizonyítja.

De Szilágyvármegye anyagi és erkölcsi támogatása nem meríti ki teljesen azt az érdeklődést, a mely a közönség részéről ebben a munkában megnyilatkozott. Mert hiszen, br. Wesselényi Miklós koronaőr úr ő nagyméltósága, mint földtulajdonos nem kisebb mértékben járult munkánk sikeréhez, mikor az ásatást engedélyezte és az összes esetleg előkerülő leletekre nézve a tulajdonjogot intézetünknek biztosította.

Ő excellenciájának nemes áldozatkészségével egészen méltó párhuzamban volt Szabó György úrnak, a földterület bérlőjének odaadó támogatása. Elvégre voltaképen neki voltunk legnagyobb terhére, a mikor az ásatások területét használata alól elvontuk s ő nemcsak hogy ebbe a leglekötötezőbb szeretetreméltósággal nyu-

godott bele, de kiküldött szakemberünknek az ásatások területén, a mely minden lakott helytől messze, elhagyottan fekszik, elég kényelmes hajlékot készíttetett. Azt a számos apró, de megbecsülhetetlen figyelmességet, a melylyel intézetünk kiküldöttjét úgy ő, mint felesége ő nagysága szinte elárasztotta, felsorolni bajos lenne, mert hiszen az ilyeneket csak magyar ember szíve tudja kitalálni. Annyi bizonyos, hogy azon az elhagyott helyen Szabó György úr kifogyhatatlan szivessége nélkül intézetünk munkája szinte leküzdhetetlen nekézségekbe ütközött volna.

Engedjék meg, hogy az ily munka sikeréhez szükséges tényezőzők felsorolásából ne hagyjam ki a legfontosabbat sem, a szakembert. A tisztelt közgyűlésnek nem sok tudomása van arról, hogy az alatt a decennium alatt, mióta az érem- és régiségtárat vezetni szerencsém van, komoly tudományos gárda nevelődött föl abban. E gárda csöndes, zajtalan munkában nőtt fel és erős kötelességtudásban, de igyekeztem arra, hogy lehetőleg kevés gondot okozzon az egyesületnek.

Most sem akarok az egész derék testületről szólni, csak arra az egyre kívánom figyelmüket felhívni, a kinek neve az ásatások sikerétől elválaszthatatlan, hiszen jelentésem további részében úgy is kell a többiekéről szólanom, mert a munkából ez idén ugyancsak sokan kivették a maguk részét. Dr. Buday Arpád úr szaktudása és önfeláldozása nélkül mindaz az áldozatkészség hiába való lett volna, a melyről fentebb szólottunk. Négy héten keresztül dolgozott egy vadonban, a honnan a legközelebbi lakott hely is 6 km.-nyire van és lelkesedése nem csüggedt az utolsó napon sem. Hogy munkája milyen lelkiismeretes és milyen szakszerű volt, arról az „Erdélyi Múzeumban“-ban ez ásatásról megjelent cikkei tesznek legjobb tanúságot. Buday dr. úr intézetünk tudományos gárdájának doyen-je, a ki különösen a római tartományi régiségekkel foglalkozik. Egy ízben megengedte a Múzeum Egyesület, hogy Buday úrnak orosz múzeumok tanulmányozására 400 korona úti segélyt adhasson a maga javadalmából. Ez akkor nehezünkre esett, de azóta számtalanszor — s a porolissumi ásatások alkalmával legfényesebben — bebizonyította Buday úr, hogy soha pénz gyümölcsözőbben nem fektettünk be, mint mikor az ő tanulmányútját segélyeztük. Ha egyesületünknek nagyobb érdeme nem volna is, mint az, hogy olyan értékes szakemberek kifejlődésére alkalmat nyújtott, mint Buday dr. úr és a vezetésemre bízott intézetben működő társai, akkor se mondhatná senki jogosan, hogy egyesületünknek az utolsó decenniumban nem voltak sikerei.

Sorrend szerint második helyen kell említenem azokat az ásatásokat, a melyeket dr. Roska Márton úr, egyetemi tanársegéd a Műemlékek Orsz. Bizottsága részére a gyulafehérvári székesegyházban végzett. A leleteket, a melyek ezen ásatások alkalmával napfényre kerültek, intézetünk őrzi, de csak a végből, hogy annak idején a gyulafehérvári székesegyház mellett létesítendő helyreállítási múzeumnak szolgáltassa át.

Nem a mi gyűjteményeinket szaporítják tehát ezek és mégis örvendetes tény, hogy az ásatást az Erdélyi Nemzeti Múzeum végeztette, mert feladatába vágó munkát végeztet ezzel is és a tekintélyes testülettől nyert megbízás legjobb bizonyítéka az intézetünk tudományos megbízhatóságába vetett bizalomnak. Ezek az ásatások hozták napfényre az 1793-ban elhalt Szeredai Antal történetíró sírját, valamint az 1754-ben elhalt Gyulafi Lászlónak belső részeit tartalmazó feliratos urnát.

Ipartörténeti emlékeink s részben fegyvertárunk csoportjait gyarapította még más két ásatás, a melyek közül az egyiket ugyancsak Roska Márton dr. úr végezte Székelyföldváron. Itt ugyanis özv. Gerendi Lászlóné telkén XVI-ik századbeli kályhacserepek, egy ónozott rézfedő, vascsákány és kézvonó kerültek elő. Roska úr ásatása kiderítette, hogy a lelet helyén a XV. században épület állott, a melyből azonban ma már csak igen kevés alap maradt meg a keleti és a déli oldalon. A leletek hitelesítésére s azok egykorúságának megállapítására sok becses adatot szolgáltatott ez az ásatás.

A másik ásatást Kovács István úr, intézetünk osztályarchaeologusa végezte a kolozsvári Gazdasági Akadémia területén. A nyomra vezető itt is az volt, hogy dr. Szentkirályi Ákos úr, a Gazdasági Akadémia igazgatója szíves volt értesíteni intézetünket, hogy a vezetése alatt álló intézet területén földmunkálatok alkalmával éremes régiségleletek kerültek elő. A Gazdasági Akadémia területén már korábban is végeztünk ásatást, a mikor is XVI—XVII. századbeli épületek maradványaira bukkantunk az új konviktus déli udvarterén. Most ettől az első lelőhelytől délnyugatra két kemenczét, tudniillik egy nyitott tűzhelyet és egy fedett sütőkemenczét talált Kovács úr a XVI. végéről, esetleg a XVII. század elejéről. A gazdasági intézet területéről az igazgató úr szíves gondossága folytán tehát immár két s egymáshoz meglehetősen közelfekvő helyen figyelhettünk meg olyan emlékeket, a melyek minden valószínűség szerint a kolozsmonostori apátságához tartozó gazdasági épületek voltak és ha az igazgató úr szíves figyelmét az előkerülő leletekre továbbra is kiterjeszti, az ő gondossága révén még sok értékes leletre lehet kilátás.

Intézetünk gyarapodása egyébként ajándékokból, letétekből és vételekből is elég gazdag és értékes. A mi mindenekelőtt szerzeményeink őskori csoportját illeti, ki kell emelnünk, hogy intézetünk törekszik arra is, hogy azoknak az őskori emlősöknek maradványait, a melyek a poleolithos kőkor faunáját jellemzik, legalább egy pár jellemző példában felgyűjtse, mert a történelemelőtti időkre vonatkozó emlékeink kiállítása e nélkül kellő okúlással nem szolgálhat. Ez évi szerzeményeink közt ezen a téren egy mammut-agyar válik ki, a melyet László Gyula közhalmi tanító úr lelkes buzgóságának köszönhetünk. Gyűjteményünk eddig sajnosan nélkülözte az említett faunának ezt a jellemző maradványát; mindössze a mammut fogainak egy pár példányával rendelkezünk eddig.

Szorosan régészeti tárgyú e nemű gyűjtésünkben első helyen kell említenünk az alsófehérmegyei Magyar-Bagóról származó arany-leletet. Lemezről készült csónakvégződésű, szívalakú két aranykarika van e leletben, a melyek közül az egyik finom vonalás ékítést visel. Hazai réz-kőkorunknak jellemző ékszerei ezek, még pedig eddig ismeretlen nagyságban, abból az erdélyi aranyból, melyet citromsárga színe jellemez. Ezt a leletet ugyanilyen aranyból való nyers aranyanyag egészíti ki.

Legbővebb gyarapodást ez a csoport vétel útján nyert.

Nem szólunk most arról a 8 darabról, a melyek amúgy is gazdag tordosi gyűjteményünket szaporítják. De meg kell emlékeznünk más 3 lelőhelyről és pedig első sorban a brassómegei *krizbai telepről*, a melynek leletei közt a réz-kőkor három közszer-szám-típusának, t. i. a gyalúalakú fúratlan, az ékalakú fúratlan és az átfúrt baltának gazdag sorozatait látjuk. Ez a lelet az Olt völgyének őskorára vet világot, míg egy másik, t. i. a szászbudai a Nagykükküllő völgyére jellemző leleteket tartalmaz és pedig három csiszolt közszer-számot, a melyek méreteiknek nagyságával tűnnek ugyan ki, azonban mégis már igen fejlett példák. Mindenesetre jó lenne a két lelőhely közelebbi megismerése, nemcsak azért, mert leleteik az erdélyi terület átmeneti fémkorába tartoznak, hanem azért is, mert úgy az Olt, mint a Kükküllő völgye elsőrangú szerepet játszanak hazai őskorunkban. A Kükküllő vízrendszeréből ez idén is elsőrangú kő-réz-kori emlékek jutottak gyűjteményünkbe. Pompás példány például a hévízi nagyméretű rézvész (Homoród völgye). Még értékesebb a szerdahelyi lelet, a melyben sima és szárnyas rézvész társaságában a jellemző fehértöméses agyagműveket is együtt találjuk. Egy homorodi pápaszemszirális értékesen egészíti ki a képet.

Nem olyan nagyszámú, de értékes bronzkori szerzeményünk is, a mely Tordáról, Várfalváról, Zalatnáról, Szászkeresztúrról, Szászkeresztúrról, Oláhpániáról, Szászvárosról és Magyardécséről tartalmaz leleteket. Ezek közül csak egy háromszögű bronztört akarunk kiemelni, mint fegyvert, de ennél sokkal nevezetesebb két szászvárosi fokes, melyek tiszta ónból készültek s kétségtelenül soha sem voltak használatban lévő fegyverek, hanem az ónnak, mint a bronzgyártáshoz szükségelt anyagnak egyik szállítási formája.

Hazai őskori keramikánk rendszerezésénél mindenesetre szerepe lesz az idei szerzeményeink közül a tóbiási (Nagykükküllő-megye) agyagcsészének, a melynek fenekét kettős hornyolat díszíti.

Számra is, meg értékre is egyaránt becses az ú. n. vaskori leletek csoportjába tartozó ez idei gyarapodásunk. Ezt a kort Erdélyben három műiránynak sajátos keveredése jellemzi, úgymint: a hallstatti, La Tène és a Pontus-menti ú. n. skita-leletek. A legértékesebb e nemű szerzeményünket Szász Ferencz marosvásárhelyi főgimnáziumi tanár úr buzgó közreműködésének és Szokolay István máv. főmérnök úr nagylelkű ajándékának köszönhetjük. Ők vezettek ugyanis nyomára egy nevezetes marosmenti lelőhelynek, a melyben a Villanova-típusú agyagedények társaságában a szkita

sírokról ismert nomád (azaz nem görög típusú) bronztükrő fordul elő.

Balászfalváról származik egy másik e csoportba tartozó lelet, a mely véletlen szerencsével megmenekült roncsa egy gazdagabb sírmezőnek. E leletben olyan típusú bögre van, a minő a most említett marosmenti leleteket is jellemzi, de hallstadti ízlésű bronz díszítménytag kíséretében.

Vételekből gazdagodott ez a csoport Nagyenyedről és Tordáról három darab nyeles bronztükrővel; a melyek közül kettő azt a rövidnyelű típust mutatja, a melyet eddig legsűrűbben az etrusiai terület szolgáltatott, egy pedig azt a hosszabb állatfejesvégű nyelet, a mely éppen a Fekete tenger északi partjainak szkíta-leletei között gyakori. Ezek tehát a görög irányt képviselik. E leletek közt még érdekesebben képviseli ezt az irányt egy Nagyenyedről származó kylix és egy oinochoe, továbbá különösen egy pár oroszlánfejes arany fülbevaló Imecsfalváról, a mely a Kr. e. V. század görög ötvösségének egyik igen jellemző terméke.

Érdekes, hogy míg Totesdről a kaukázusi kobáni sírmezőt jellemző csónak-fibula-típust gyűjthettük, addig a Küküllő völgyéből ezeknek a Kr. születése körüli századokból származó fejleményeit szereztük meg.

Római csoportunk gyarapodásának legértékesebb része mindenesetre az, a melyet a porolissumi ásatások szolgáltatnak. Az innen kikerült emlékek értéke nem azoknak művészi becsében, hanem abban rejlik, hogy minden egyes darabjuknak összes előfordulási körülményei pontosan ismeretesek. Az ásatások eredményeit Buday Árpád dr. közzétette¹ és innen tudjuk, hogy a leletek egy védőfal és egy lakótelep területéről származnak.

Nem kevésbé értékes azonban vételekből és ajándékokból származó gyűjteményünk sem.

Ajándékba kapott szerzeményeink közül különösen azt a két darab szobor kéztöredéket kell kiemelni, a melyet Várhelyről Melka Vincze festőművész úr nagylelkűségének köszönünk. Nem kevésbé becses azonban Nagy Samu tanárjelölt úr ajándéka Marosludasról, mert új római lelőhelyre hívja föl figyelmünket. Dietrich Emma úrhölgy ajándéka a porolissumi bronzfibulák számát gyarapítja.

Hatalmas azonban a gyarapodás ez idén vételeinkből is.

Az Aranyos völgyéből 4, a Szamos völgyéből 5, a Küküllő völgyéből 14, a Maros völgyéből 15, az Olt völgyéből 10 és még 3 más, tehát összesen 51 lelőhelyről gyűlt ennek a csoportnak anyaga, a melyben a skulpturalis emlékek közt 3 domborművet emelhetünk ki, a melyek közül kettő az oly jellemző thrák lovasistenre vonatkozó hazai emlékeink számát szaporítja. Gazdag sorozatot nyújtanak az agyagművek is, a melyek közül különösen azok az állat- és emberalakok becsesek, a melyek a mily kevésbé ismertek

¹ Erdélyi Múzeum, új f. III. köt. 337–348. és IV. köt.

Pannónia területéről, úgy látszik, éppen olyan gyakoriak a daciai területen s valószínűleg a délkeleti területeknek közelségéből magyarázhatók itt meg.

A cserépmécsék gazdag sorozata szintén jellemzi e nemű szerzeményeinket. Nyolcz különféle típus változatait találjuk közöttük. Sok persze bélyegtelen, de elég sok viseli a FORTIS bélyeget s ezek közül egyet tragikus álarcz díszít; egy az IEGIDI, egy más az ATIMETI, egy negyedik DONATI bélyegű, az ötödiknek bélyege pedig QCC.

Az agyagedények csoportja vételeink közt úgy forma, mint technika tekintetében igen változatos.

Igen gazdag a gyarapodás a bronzművesség alkotásaiban. Ezek közül itt csak egy rendkívül nemes formájú bronz merítőedényt és egy Herakles-szobrocskát akarok fölemlíteni, a melyek a legkiválóbb darabok; a mi természetesen nem azt jelenti, hogy jelentőség tekintetében a többi nem számít, mert ezeken túl még igen számos értékes darab tünteti ki szerzeményeink e csoportját, a melyben a bronzokon kívül csonttárgyak és üvegyöngyök is jelentékeny helyet foglalnak el. Az egész római kori e nemű szerzemény jelentőségéről — bár számszerű adat — az is tanuskodik, hogy majd másfélezer darabra rúg; tehát ez idei szerzeményeinknek szinte a felét teszi.

Fegyvertárunk ez évben figyelemreméltó módon alig gyarapodott és mindössze egy a XV. század első feléből származó vas-sarkantyú az, a mit szerzeményeink közül kiemelhetünk. Egyéb-ként különösen ágyúgolyókból és gránátokból álló sorozatokkal gyarapították ezt a csoportot Enyeter Ferencz ny. csendőrezdes úr, br. Wesselényi Béláné és br. Bornemissza Elemérné úrnők.

Mikor az *erdélyi ötvösművesség* emlékeire vonatkozó gyarapodásunkról szólunk, ez idén is, éppúgy, mint a múlt évben dr. Hirschler József praelátus-kanonok-plébános úr az, a kinek nevét különös hálával kell jelentésem során felemlítenem. Ha azok után a lelketlen pusztítások után, a melyeket különösen e téren vittek véghez lelketlen kalmárszívű emberek, még is csakugyan lehetséges lesz az erdélyi ötvösművészségnek és egyúttal az erdélyi egyházművészeti emlékeknek olyan sorozatát nyújtani az Erdélyi Nemzeti Múzeumban, a mely ha nem is fog kiterjedhetni már az egész fejlődési sorozat minden típusára és változatára, de legalább az egyes korokat türethető példákban szemlélteti, úgy abban a praelátus úr ő méltóságának mindenestre oroslánrésze lesz. Hiszen ez idei szerzeményeink mind eltörpülnek azok mellett, a melyeket az ő gondoskodásának köszönhetünk. Nem akarjuk azt mondani, hogy az a három aranyozott ezüst kehely, az az ezüst füstölő, monsztránzia, pacifikale, tömjéntartó, szent olajtartó és szent ostayartó, a melyek a XVI. és XVII. századból erednek és a melyek a praelátus úr ő méltóságának nemes gondossága révén oly módon jutottak intézetünkbe, hogy a szászfenesi róm. kath. templom felszerelésére megfelelő összeget adtunk a róm. kath. Oltáregyesü-

letnek, első rangú műkincsek. Nem. Úgy a XVI., mint a XVII. század erdélyi ötvösségének meglehetősen szerény emlékei ezek. De édes Istenem, olyanok ezek a dolgok ma már, mint a Sybilla könyvei. Miután a legjelesebbeket elpazarolták külföldre, azok, a kiknek a lelkében nincs hazafiság, vagy műveltségük áll a zérus-fokon, meg kell becsülnünk a kevésbbé jelesekét is, sőt mint szellemi vagyunk ulolsó romjait kétszeres szeretettel kell fogadnunk.

Mindenesetre nagy segítségünkre van munkánkban az, hogy ma már a művelt erdélyi elemek melegebb érzéssel fordulnak fontos nemzeti intézményünk felé. Így gróf Vass Béla úrnak, Szolnok-Doboka vármegye főispánjának örökös figyelmé mentette meg intézetünk számára a mező-záhi ezüstleletet. Ebben szereztük meg a női mellboglároknak azt a típusát, a mely a reformáció előtti időkben volt divatos. Eddig csak a reformáció utáni időkből való példákkal rendelkezett gyűjteményünk. Ez a kis ezüstlelet egyébként is érdekes, mert a délszláv vidékeken divatos pikkelyes ékszer egy példája is meg volt benne és így a mező-záhi lelet ez utóbbi ékszereknek kormeghatározójaként szerepel.

Ipartörténeti csoportunk három ásatásunkból jelentékenyen gyarapodott. Különösen nevezetes volt ebben a tekintetben az a kályhafiók-csoport, a melyet a székelyföldvári ásatás nyújtott. A XVI. századbeli kályhaművességre nyertünk hiteles emlékeket ezekben. A gazdasági akadémia területén teljesített ásatásunk a réz- és vasművesség XVI—XVII. századbeli emlékeiből szolgáltatott jó darabokat. Fiatalabb emlékek azok a cserepek, a melyek a dr. Buday Árpád által a régi nemzeti színház udvarán vezetett ásatásokból erednek.

Az ajándékok közül ezt a csoportot gazdagította a székelykálí sírlelet a XVIII. századbeli kapcsokkal, gombokkal és ereklyetartó medaillonnal, Kelemen Miklós ajándékából. Özv. Roska Bogdáné és dr. Schilling Lajos XVIII—XIX. századbeli rézművekkel, Ényeter Ferencz XVIII. századbeli rézmozsárral, vasásóval, ékkel, gyertyatartóval, kulccsal és lakattal, egy facsigával és egy ón olajtartóval gazdagították gyűjteményünket. Ugyane csoport gyarapítására szolgáltak báró Bornemissza Elemérné, dr. Tutsek Sándor, Bencze Károly és özv. báró Wesselényi Béláné ajándékai.

Különösen értékes leletekkel gyarapodott ez a csoport vétel útján, melyek közül első sorban a csehétfalvi unitárius egyháztól vásárolt XV. századbeli föliratos bronz Pax-harangot kell említeni és ennek révén különös köszönetünket leróni dr. Boross György úrnak, az unitárius theologia dékánjának, a ki ennek az emlékek megszerzése körül lelkes buzgalmat volt szives kifejtteni. Vajha sikerülne az igen tisztelt dékán úrnak érvényre emelni a maga egyházában azt a fölfogást, a mely a mű- vagy tudományos becs-csel bíró emlékeknek megmentését abban az egyedül helyes mód-ban látja, a mely a csehétfalvi harangot az Erdélyi Nemzeti Múzeum gyűjteményébe juttatta és egyúttal az eladó egyházközség érdekeit

is, meg a csehétfalvi híveknek a haranghoz fűződő kegyeletét is minden tekintetben megóvta.

Szép az a gótikus ízlésű, faragványokkal diszített XVI. századbeli asztal is, mely ez évi vételeink közt szerepel és meg kell említenünk egy festett faladát is, a mely a XVIII. század elejének elég jellemző darabja.

Mindenesetre jelentékeny ez évi vételeink között az a két szőnyeg is, a melyekkel immár szőnyegek száma nyolcz és félre szaporodott. Ezeknek egyike kisebb szultán-szőnyeg a XVII. századból, másika pedig igazán szép imaszőnyeg a XVI. század java készítményei közül. Úgy ezeket, mint régiebb szerzeményű szőnyegeinket ma már — igaz, nagy pénzáldozat árán — lege artis restauráltattuk és csak sajnálni lehet, hogy szomorú helyiségi viszonyaink között nem állíthatjuk ki a közönség okulására és gyönyörködtetésére.

Építészeti és szobrászati csoportunk gyarapodása egyenesen főlemelő. Nem csak azért, mert az e téren elért gyarapodás fontos nemzeti intézményünk iránt való fokozottabb érdeklődésről tanuskodik, de mert maguk az emlékek is igazán figyelemre méltók.

Hadd említsen legelső sorban régi és hű támogatóinkat, Réhling és Spáda építész urakat, a kiknek egy igen érdekes XVI. századbeli, homokkőből készült vállkövet köszönhetünk. Azután szólanunk kell a Kiskunfélegyházára szakadt dr. Porst Kálmán gimnáziumi tanár úrról, a ki egy 1583-ból származó kolozsvári címeres követ szerzett intézetünknek. Porst Kálmán úr erdélyi ember és rövid kolozsvári tartózkodását is arra használta föl, hogy Csiki Albert mozdonyvezető urat, e kő tulajdonosát, a kinek nem kisebb hálával tartozunk, rábírja az ajándékozásra.

Ezeket a szerzeményeket azonban messze túlszárnyalja intézetünknek ez évben legkiválóbb szerzeménye, a székelyzsombori XV. századbeli festett szárnyasoltár. Ismét ki kell emelnünk, hogy ez a szerzeményünk nem tartozik a szárnyasoltárok legjelesebbjei közé épp úgy, mint a hogy ötvösműveink sem nevezhetők chef d'oeuvres-nek, de hát mi már nem élünk abban a boldog korban, a mikor Erdély hemzsegett a műremekektől; előttünk a közöny és nemtörődömség, a kapzsisággal párosult hazafiatlanság és a lelkiismeretlen üzleti szellem tartotta rablóhadjáratait. Így hát azt, a mi megmaradt, lelkünkben kell szeretnünk és százszorosan meg kell becsülnünk. A székelyzsombori szárnyasoltár egy festett predellából, egy alsó, öt szoborral diszített nagyobb szekrényből, egy felső, három szoborral diszített kisebb szekrényből és négy szárnyból áll, a melyek közül kettő a nagy szekrény bezárható ajtajának két, elől-hátul festett szárnya, más kettő pedig a nagy szekrény két oldalát foglalja el és ezeket a széleken egy-egy oszlop határolja.

Micsoda nem remélt gazdagodása ez az Erdélyi Múzeumnak!

Vegyük csak a legridegebben:

A két szekrényben XV. századbeli erdélyi szobrászatunknak 8 alakja és a szárnyak szélén két gazdagon faragott architekto-

nikus tagozat, tehát 10 szobrászati emlék; a négy szárnyon 12 külön kép és a predellán is egy, az erdélyi képírásnak XV. századbeli emlékei. Vajjon nem gazdag gyarapodás-e ez?

És ha azt vesszük tekintetbe, hogy régiségtárunk immár a XV. századtól kezdve egészen a XVIII. század végéig terjedő sorozatot képes bemutatni tisztán erdélyi oltárokból, vajjon nem kell-e örömmel telni el szívünknek e gyarapodás láttára? Mert ne a gazdagok és hatalmasok, ne a dicsőségben tobzódók szempontjából tekintsük a dolgot, de vegyük tekintetbe azt, hogy a mi intézetünknek nem voltak pártfogói; a mi intézetünk az államtól is csak alamizsnát kap; a mi intézetünknek mindent drága pénzzel kell megfizetni és sokszor még a drága pénz sem elegendő arra, hogy erdélyi emlékeknek kihurcolását megakadályozzuk. A mi intézetünket nem támogatja egy diadalmas nemzet öntudatos büszkesége. A mi intézetünk nem támaszkodhatik még a letiport nemzetek elszánt munkájára sem. A mi intézetünk egy szerencsétlen korszak nemtörődömségével kénytelen küzdeni, tisztán abból merítve erőt, hogy az ő kötelessége gyűjteményeivel hirdetni e nemzet dicsőségét és a jövőnek derekasabb generációt nevelni.

Ilyen viszonyok között, bár szinte erőnkön felül áldoztunk anyagilag ezért az oltárért, mégis annak megszerzését intézetünk határozott sikerének kell tartanunk. De ez a siker nem egészen a mi áldozatainknak eredménye, mert ha nem áll segítségünkre Mikes János gróf, székelyudvarhelyi főesperes-plébános úr ő méltósága, a ki az oltárt tulajdonképen megmentette, ha az ő hazafias lelke nem áll őrt nemzeti intézményünk érdekei fölött és aztán ha szívén nem viselte volna gyűjteményeink sorsát Majláth Gusztáv Károly erdélyi püspök úr ő excellenciája, bizonyos hogy ma nem örülhetnénk a sikernek, mert hiszen csak a püspök úr ő nagyméltósága fenkölt gondolkozásának köszönhetjük azt, hogy az oltárnak intézetünk számára leendő eladásához az engedélyt megadta,

Ha azt a sok jóakaratot, a mely e gyarapodásunk megszerzésénél intézetünknek jutott, biztosítani lehetne, annak számára állandóan és Erdély művelt köreiben mindenütt — jóságos Isten! — micsoda ragyogó fejlődés perspektívája nyílnék meg előtte!

Kép-rajz- és metszetgyűjteményünk fejlődéséről addig, a míg kellő helyiségeink nincsenek, mindig csak igen gyenge jelentést tehetünk. Ez évben is, bár 189 drbból áll, mégis mindössze csak egy fára festett XVII. századbeli szentképet emelhetünk ki, a mely Enyeter Ferencz csendőrezredes ajándéka, továbbá Sárdi Istvánnak (XIX. századbeli kolozsvári festő) egy férfi-aktját, a mely dr. Roska Márton egyetemi tanársegéd ajándéka, Melka Vinczének a demsusi tornyot ábrázoló olajfestményét, a mely a művész ajándéka és végül Veress Zoltán, Erdőirtás Szlavóniában cz. olajfestményét, a mely dr. Veress Elemér egyetemi magántanár ajándéka.

A *gyógyszerészeti múzeumra* vonatkozó gyűjtést dr. Orient Gyula úr ez idén is ernyedetlenül folytatta, jóllehet buzgalmát erősen hátráltatja az a körülmény, hogy a gyógyszerészeti múzeum

megfelelő kiállítására helyünk mindeddig még nincs. E nemű szerzeményeink mégis 13 darabot tesznek ki, a melyeknek megszerzéséért egyedül Orient Gyula dr. urat illeti a palma és mi igen örülünk, hogy önzetlen fáradozásaiért itt is köszönetet mondhatunk.

Végül minden nyomorúságunk mellett is jól esik lelkünknek az a hatalmas gyarapodás, a melyről *néprajzi csoportunkban* adhatunk számot.

Tavaly még csak a Vegyes csoportban számoltunk be e nemű szerzeményeinkről, de ma már nyugodt öntudattal és minden elbizakodottság nélkül jelenthetjük, hogy az Erdélyi N. Múzeum néprajzi osztálya, a mely arra van hivatva, hogy Erdélynek központi néprajzi gyűjteményévé váljék, meg van és öntudatos terv szerint szakszerűen fejlődik. Néprajzi osztályunk anyagának egy része három szobában múzeális módon felállítva készen áll, még pedig az őshalászat, földművelés és a népi faragó-metsző művészetre vonatkozó csoportjaiban. Hatalmas textilművészeti csoportja, a mely eddig a Kalotaszegre, a Mezőségre és Toroczko vidékére terjed a magyarság csoportjaiból és különösen Brassó vármegyére terjed a szászság szempontjából, nemkülönben keramikus csoportunk, a mely úgy minőség, mint mennyiség tekintében szinte páratlan a maga nemében, egyelőre még más két raktárhelyiségünkben áll, rendszerezve, lajstromozva, kiállításra készen. Ez idei szerzeményeink összege 365 darab és ebben szaki szempontból legkiválóbb az a gyűjtésünk, a melyet a Múzeumok és Könyvtárak Országos Felügyelőségének anyagi segítségével a Felső-Szamos és a Mezőségi tavak népies halászatának szakszerű tanulmányozása közben gyűjtöttünk és a mely oroszánrészében az őshalászatra, kisebb részében pedig miscellanea-csoportunkra tartozik.

Éremtárunkról csak jót és szépet jelenthetek, mert hiszen összes éremszaporodásunk 1466 drbot tesz ki az egyetem régészeti intézetében és gyűjteménytárunkban. Az így gyűlt anyag csupa szakszerűen kiválogatott jó anyag, csak az az egy nagy hibája van, hogy miután legnagyobb részt a leletekből való vásárlásra vagyunk utalva, éppen az a csoport igen gyenge gyarapodású, a mely bennünket legközelebb érint, t. i. az erdélyi. Ennek a csoportnak gyarapításához sok pénz kellene, mert az erdélyi érmek a piacon nagyon keresettek. De majd talán ebben a tekintetben is javul a helyzet.

Egyebekben talán érdekelni fogja a tek. közgyűlést, hogy látogatóink száma 2020 volt, hogy a helybeli iskolákon kívül az apahidai, szegedi, egri, nagykállói és medgyesi iskolák növendékei látogatták meg gyűjteményeinket, hogy részt vettünk a londoni kiállításán, hogy rendelkezésre állottunk a hazai és külföldi múzeumoknak, részben meghatározás, részben praeparálás, részben más szakbeli dolgokban. Az iparművészeti iskolának segítségére voltunk himzsmintáinkkal, Mr. Balwin Brown-nak az edinburgi múzeum igazgatójának; dr. Hubert Schmidtnek, a berlini egyetem

magántanárának; dr. Hampel József egyetemi tanár, udv. tanácsos, a M. Nemzeti Múzeum régiségtára igazgatójának. Dr. Hirschler Józsefnek, EKE turisztikai osztályának, Magyar Történelmi Társulatnak, egyetemünk könyvtárának, a kolozsvári Oltáregyesületnek, dr. Pataky Jenőnek, dr. Veress Endrének, Csérer Lajosnak, gróf Korniss Károlynak, dr. Hanuy Ferencz egyetemi tanárnak, Seprődi Jánosnak, a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Főfelügyelőségének, a wieni Hofmuseumnak, Orsz. börtönügyi múzeumnak gyűjtemény-tárunk tárgyairól készített fényképekkel állottunk szolgálatára. Ha még azt is megemlítem, hogy nálunk rendezte a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Főfelügyelősége második régészeti tanfolyamot a vidéki múzeumok vezetői számára, melyről más alkalommal részletesen szólottam¹ -- kiténik, hogy megtettünk mindent, a mi csekély erőnktől tellett, de természetes dolog, hogy azokat a bajokat, a melyek a helyiség hiányából, tisztviselői állásaink rendezetlenségéből és a pénz szűkéből fakadtak, bármily számosak is, meg nem akadályozhattuk. Ezek a bajok rajtunk kívül álló tényezők mulasztásaiból erednek és igen súlyosak. Alkalmasak arra, hogy ennek az intézetnek, a melynek javáért annyi munkát áldoztunk, nemcsak súlyos károkat okozzanak, hanem azt a legkétségbeesettebb katasztrófákba vigyék. Korábbi jelentéseimben kifejtettem ezeket a mulasztásokat s azért most nem sorolom fel őket, de jeleznem kell, nehogy a katasztrófa, ha esetleg bekövetkezik, váratlanul találja egyesületünket. Ha rámutattam a kép örvendetes oldalára, nem szabad elsiklanom annak szomorú oldala felett sem.

Végül álljon itt azoknak névsora, kik ez évben is kegyesek voltak *ajándékaikkal* felkeresni intézetünket s kiknek jól esik e helyen szívből jövő köszönetet mondanunk. Ezek:

Auner Mihály	Esztégár János
Balla Mihály	Fisch Vilmos
Dr. Barabási István	Ferenczi Endre
Bányai Béla	Gampe László
Bencze Károly	Gál Ödön
Berki József	Dr. Genersich Gusztáv
Birtalan Albert	Glück Lázár
Br. Bornemisza Eleménné	Dr. Gyalui Farkas
Boros Jenő	Hajek Mór
Buday György	Hosszú Albert
Csiki Albert	Hubai Károly
Csiszár Béla	Izsák Samu
Csiszér Ákos	Jaczkó Károly
Demeter István	Br. Jósika Aladár
Dietrich Emma	Kapatán Márton
Enyeter Ferencz	Kelemen Miklós
Dr. Erdélyi Pál	Kis Béla

¹ Erd. Múz. Új folyam III. köt. 228. s köv. lapok.

Kolozsvármegye
Kolozsvári szabóipartársulat
Kovács József
Kovács István
Kováts Ede
Landeszman Jenő
László Gyula
László József
Lászlófi János
Leményi László
Lévay Gyula
Lugosy István
Magoss Irén
M. Keleti Tengerhajózási r. t.
Májer Sándor
Matus Endre
Melka Vincze
Gr. Mikes János
Mikó Gyula
Moldován Antal
Muntyán Gyula
Nagy Samu
Nemes Sándor
Dr. Orient Gyula
Pap János
Pap László
Peielle Róbert
Pojlák János
Dr. Pósta Béla
Poszler Károly
Raduch Béla

Rehling és Spáda
Reznek Mihály
Rigó Lajos
Roska Márton
Özv. Roska Bogdánne
Roth Viktor
Salamon Zsigmond
Özv. Sárdi Ferenczné
Sárdi Olga
Dr. Schilling Lajos
Sebastian Hann-Verein
Simonffy Rózsika
Smil Ignác
Szabó György
Szász István
Szász Károly
Szász Pál
Szászfenesi r. kath. egyház
Szigeti Lajos
Sztenka Lajosné
Szokolay István
Tamás Ferencz
Tarcsa Lajos
Gr. Teleki Domokos
Dr. Tutsek Sándor
Vallás- közokt. miniszterium
Dr. Veress Elemér
Weinrich Rezső
Weisz Mór
Özv. br. Wesselényi Béláné
Zöld Béla

Kolozsvár, 1909 januárus 26-án.

DR PÓSTA BÉLA

igazgató.

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum éremtárának gyarapo-

	Ó - k o r i				Közép - k o r i			
	folyó			összesen	folyó			összesen
	arany	ezüst	bronz		arany	ezüst	réz	
Ókori: Római	22	11						1
Hazai: Magyar					1			
K ü l f ö l d i								
	Összesen :	22	11		33	1		

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum éremtárának gyarapo-

	Ó - k o r i				Közép - k o r i			
	folyó			összesen	folyó			összesen
	arany	ezüst	bronz		arany	ezüst	réz	
Ó-kori (Görög)	4							4
(Barbarus)	2							2
(Római)	4	29						33
Hazai Magyar					1			1
Kül-földi (Osztrák)								
(Frankfurt a/M.)								
(Európai)								
(Európai)								
Összesen :	10	29		39	1			1

dása az 1908-dik év folyamán ajándékokból.

Ú j - k o r i											Kegyeleti	Plaquette			Papir-pénz		Játék-pénz		Keresk. bárczák	Végösszeg			
folyó					emlék					összesen		arany	ezüst	bronz	összes.	összes.	réz	más					
arany	ezüst	nikkel	réz		arany	ezüst	nikkel	bronz	más														
1	7									6									33				
	5									2	1								23				
		1	1																13				
		1	1																2				
				3															3				
																			3				
	1																		2				
	1	2																	3				
																			2				
																			3				
																			2				
																			3				
	2																		5				
	1																		2				
	1																		1				
																			1				
																			2				
																			4				
																	23	1	24				
																			2				
Összesen :	12	10	16							1	8	1		59	2			7	7	23	1	7	133

dása az 1908-dik év folyamán vásárlásokból.

Ú j - k o r i											Kegyeleti	Plaquette			Papir-pénz		Játék-pénz		Keresk. bárczák	Végösszeg		
folyó					emlék					összesen		arany	ezüst	bronz	összes.	összes.	réz	más				
arany	ezüst	nikkel	réz		arany	ezüst	nikkel	más														
																			4			
																			2			
																			33			
	60									1									63			
	1																		1			
																			1			
																			1			
																			5			
																			5			
Összesen :	1	60								1	1			62				2	2	5	1	110

Kimutatás

az Erdélyi Nemz. Múz. régiségtárának 1908. évi gyarapodásáról.

Anyag	Beszerzés módja	Óskori	Görög	Római	Népvárdor- laskori	Fegyver- tári	Közép- és újabbkori örvösségi	Ipar- történeti	Costume	Architek- tonikus és sculptur.	Kegyeleti csoport	Képrajz és festmény	Gyógyszer- tári	Néprajzi	Vegyes	Összesen	Főösszeg
		c s o p o r t															
Arany	ásatás vétel ajándék letét	3	2				1									6	6
Ezüst	ásatás vétel ajándék letét			1 2			5 2 10		11						1	1 7 14 10	32
Réz	ásatás vétel ajándék letét	4							7 5							4 7 5	16
Bronz	ásatás vétel ajándék letét	26 3		62 304 4					3 1 2							65 331 9	405
Vas	ásatás vétel ajándék letét	1		209 14		1		25 2 4						3 21		235 17 139 4	395
Kő	ásatás vétel ajándék letét	32 6		7 18					1 1		8				1	7 52 15	74
Agyag	ásatás vétel ajándék letét	19 101		142 123 3				63 30 10						3		205 172 117	494
Fa	ásatás vétel ajándék letét							2 2 1						1 3 15		2 21 1	24
Üveg	ásatás vétel ajándék letét			103 1				1 3						9		104 1 12	117
Egyéb	ásatás vétel ajándék letét	6 3		28 635				3 3 2		3 1				180 1 5 2	149	28 793 198 2	1021
Összesen	ásatás vétel ajándék letét	91 113	2	552 1097 7		1 2	6 2 10	92 39 133 12		3 3 9				181 13 26 24	149 1 532 22	645 1385 532 22	2584
Főösszeg		204	2	1656		22	18	276	3	9		181	13	175	25	2584	

Kolozsvár, 1908 december 31-én.

Dr. Pósta Béla,
igazgató.

1907.

3. Jelentés az Állattárról.

Immár elkészült az új állattani intézet épülete, mely majd az Erdélyi Nemzeti Múzeum állattárát is magába fogadja és lehetővé teendi, hogy ott, bár kis méretekben, de mintaszerű múzeumot és múzeumcsináló műhelyeket rendezzünk be. Az épület elkészült; de üresen áll, mert a kolozsvári asztalosmunkások elhagyták a gyalupadot és; a munka nagyobb dicsőségére, a strike-tanyán lopják a napot. A költözködés megkezdését a múlt őszre terveztem; de hát Kolozsvárt nem volt más építkezés, és így az állattani intézet építését bele kellett húzni a télbe, a midőn most már fűtött szobákban lehet az épületen tovább pepecselni. Az asztalosok december óta nem dolgoznak, és mi türelmesen várjuk a raktárrá zsúfolt régi épületben azt a hatalmat, mely le fogja oldani a dolgozni vágyó nagy többség kezéről a gúzst, a mit arra néhány erőszakos munkakerülőnek fenyegetődzései kötöttek.

Így az elmúlt évről nem sok olyat mondhatok, a mi ne volna folytatása a már múlt évi jelentésemben ismertetett múzeumi munkásságnak. MÁTYÁS JENŐ, BOGA LAJOS és ÉBNER SÁNDOR végzett tanárjelöltek és DR. GELEI JÓZSEF segítségével befejeztük az állattárban meglévő állatfajok czédula-katalogusát. Befejeztük a különféle ideiglenes tartókban elhelyezett bogár-anyagnak Deyrolle-féle szekrényekbe átrakását. Közben gyűjtöttünk, Erdély különböző részeiben, a gyűjtemény számára, a majdani oikologiai csoportozatokhoz tartalékot.

Mind e munkának számszerű adataival nem akarom terhelni jelentésemet; hanem ezúttal inkább egy pillantást vetek előre a közeli jövőndőbe és bemutatom az állattárnak és járulékainak elhelyezkedését az új épületben.

Annak tervezésében bőségesen gondoskodtam olyan kiállítási helyiségekről, melyekben állattárunknak a nagy közönség előtt bemutatandó anyaga még nagyon hosszú ideig, legalább is mindaddig kényelmesen el fog férni, a míg múzeumunk megőrzi azt a jellemét, hogy, a nagyközönség oktatását és művelését is szolgálva bár, ne egész Magyarországnak, hanem csak egy országrésznek múzeuma legyen. De talán még inkább törekedtem olyan helyiségekre, a melyek lehetővé teyék, hogy a tudományt az állattárral kapcsolatban ne országrészre, hanem, ha erőnk és tehetségünk engedni fogja, az egész világra szólóan művelhessük.

Ma már nem létezhetik korszerű állattani múzeum a legkülönfélébb állatok tenyésztésére és elevenen tartására szolgáló berendezések nélkül; de nem létezhetik az állatok kikészítésére és minden irányú tanulmányozására, meghatározására és a múzeumi anyagnak tudományos földolgozására alkalmas műhelyek nélkül sem. Hovatovább nem lesz múzeum hozzátartozó — legalább kisebbszerű — állatkert nélkül; de viszont állatkert sem lesz hozzátartozó — legalább kisebbszerű — múzeum nélkül. A múzeumban a kikészítve, nem élően, az állatkertben az elevenen tartott állatok kiállítása a fő; de sem múzeum, sem állatkert nem szorítkozik kizárólag egyikre a kettő közül. És mindeniknek egyaránt fontos kiegészítője a laboratórium és a könyvtár. Anyagának egy nagy részét az állatkert is, a korszerű múzeum is, maga tenyésztí magának. Mindkettőben egyrészt a tenyésztés közben végezhető megfigyelések és kísérletek, másrésztől kifogástalan, a szabad természetben gyűjthetőknél szebb példák nyerése teszik ezt szükségessé. Afrikából nem lehet elevenen oly szép oroszlánokat hozni, mint a minők a mai állatkertekben születnek és szakszerű gondozás mellett nevelődnek. A szabadban igen ritkán lehet bizonyos pillangókat, nevezetesen sok éji lepkét olyan ép állapotban fogni, mint a minő ép példákat kaphatunk belőlük, ha őket fogságban hozzáértően tenyésztjük.

Múzeumban a közönség elé mai napság minél több állatnak egymáshoz és a környezethez való viszonyát, a természet háztartásában játszott szerepét kell tárnunk. Katonákként egyforma állásban sorakozó, kitömött madarakkal, melyeknek finomabb rendszertani különbségeit a nem szakértő észre sem veszi, minél kevesebb helyet foglalunk el. Tudományos vizsgálati anyagul elég, ha a kikészített bőröket tesszük el, a melyek sokkal kevesebb helyet foglalnak el.

De annál többet kell megmutatnunk az állatok belső alkotásából kiállított anatómiai készítményekben vagy hú mintákban. Sőt, alkalmas módokon, az állatok microscopiumi alkotását és microscopiumi állatokat is szemlélhetővé kell tennünk nemcsak rajzokban és mintákban, hanem a nagyközönség számára a microscopiumokba beállított készítményeken is.

E futólagos vázlat is mutatja, mi minden föladata van mai napság egy állattani múzeumnak, a melyek elől nem zárkozhatik el. Ha elzárkózik, elmaradottá lesz. Már pedig egy múzeum belenyugodhatik abba, hogy kiállított anyagát szűk körre szorítsa; de abba nem nyughatik bele, hogy azt ne állítsa ki korszerűen és ne vigye általa előbbre a tudományt. Ez az új állattani intézetben a szükséges helyiségeken nem fog múlni. Késni talán fog az eszközök, a felszerelés és a kellő személyzet hiányában. De mindenestre meg lesznek a keretek, melyek a kívánatos tartalommal mindenkor betölthetők.

A múzeumot legközelebről érdeklő helyiségek az új épületben öt szintben vannak elosztva. A különböző szinteket belső

lépcsők is összekötik egymással. Az öt szint a következő: mély pincze, alagsor, földszint, félemelet, tetőtér. A könyvtár az első emeleten, az én külön műhelyem a másodikon van. Nem akarom azonban most az egész új intézetet leírni. Részletes leírását külön füzetbe szántam, melyet majd francia nyelven is közzé teszek, a többek között azért is, hogy a nyáron Budapesten összegyűlő nemzetközi orvosi congressus Kolozsvárra ránduló tagjainak átadhassam. A magyar leírást az Erdélyi Múzeum jubileumán résztvevőknek is rendelkezésére fogom bocsátani.

Ezért az épület általános tervéről ezúttal csak néhány szót szólok. L-alakú; az L-alaknak egyik szára északról délnek, a másik keletről nyugatnak irányul. A régi intézet a Mikó-lak mögött áll és azt két szára közé fogja. Két emeletes; de, mivel az alagsor csaknem földszintszámú megy, három emeletesnek látszik, sőt mindkét szár szabad végén négy emeletesnek, mert ott a földszinti helyiségek teljes magasságára nincs szükség és így abból félemeleti helyiségek is teltek ki. Az L-alak külső oldalán az alagsorban hosszú angol akna fut végig, kijárással az ottani helyiségek egy részéből; nyitott balkon van végig a két angol akna fölött a földszinten, és széles, nyitott erkély fut végig az első és a második emeleten; az utóbbin, mivel a helyiségek előfala két méterrel visszaugrik az első emeletieké mögé, az erkély három méter széles, nyáron a szabadban való dolgozásra használható. Általában arra törekedtem, hogy minden emeleten lehetőleg sok helyiségből egyenesen a szabadba lehessen menni. Az L-alak belső oldalán négy méter széles csukott folyosó fut végig, mely mindenütt dolgozóhelyeknek van fölhasználva. Az épületnek két külső lépcsője van: az egyik a főlépcső, mely a nagyközönségnek a múzeumba jutásra és a hallgatóságnak az emeleti dolgozókhöz szolgál, az L-alak egyik szárának északi végén, a másik a másik szárnak nyugati végén. Az utóbbi szolgál följárattal a második emeleten a kelet-nyugati szárny egy részét elfoglaló igazgatói lakáshoz is. A tető lapos. A tetősíkból három földönt helyiség emelkedik még ki: az egyik a fölépcső háza, mely a tetősíkra, a másik a melléklépcső háza, mely egy földönt loggiába nyílik; a harmadik az L-alak sarkán egy földönt loggia, a mely, valamint az egész tető, kedvező időben dolgozóhely. Az L-alak sarkán, az épület tengelyében van a tetőloggia alatt, a második emeleten az én dolgozószobám, az első emeleten a könyvtár, a földszinten a múzeum sarokterme, az alagsorban pedig az aquarium. A mélypinczében és az alagsorban vannak a kísérleti állatok helyiségei; az alagsor kikészítő műhelyeket, bonczolóhelyet és raktárakat is foglal magában. A földszint szolgál a nagyközönségnek, a meny nyiben ott vannak a múzeumi termek s a tanterem. Az első emelet észak-déli szárnya van a szövettani és fejlődéstani, a kelet-nyugati szárny az állattani gyakorlati oktatásnak szánva. A két szárnyat összekötő sarokban van a könyvtár. A második emeleten az észak-déli szárny északi végében van egy tanársegédi lakás; különben pedig ebben a szárnyban vannak az önálló búvároknak szánt külön dolgozó-

termek. A kelet-nyugati szárnyban van az igazgatói lakás. Összeköti a két szárnyat a sarkon az én dolgozószobám.

A múzeumot közelebbről érdeklő szinteket az 1., 2., 3. és 4. ábra alaprajzban tünteti föl.

Az 1. ábra a mélypincze alaprajza, melynek feneke a föld szintje alatt $5\frac{1}{2}$ méter mélyen van abból a célból, hogy télen nyáron csaknem egyforma hőmérséke legyen és így télen át alvó állatokat átteleltethessünk és barlangi vagy más rokonéletmódú állatokat is tarthassunk benne. A telelő állatok ugyanis fűtött helyiségben nem merülhetnek szokott téli álmukba és ott ezért, fűtetlen helyiségekben meg a hideg, és mindkét esetben a levegő szárazsága miatt is elpusztúlnak. (I, I.a), (II, II.a) (III, III.a), (IV, IV.a): 4 elkülönített helyiség kísérleti állatok számára és átteleltetésre, illetőleg tenyésztési célokra. Mindeniknek van az alagsori angol aknába szolgáló szelelő ablaka, elektromos szellőztetővel ellátva. Az (I, I.a) helyiséget a (II, II.a) helyiségtől magas betonküszöb választja el, s az (I, I.a) helyiség alsó része portland-czementtel van kivakolva és kisimítva, hogy vízzel teleereszthető legyen. Kis barlangi tavat fogunk ez által nyerni, a melyben *Proteus*-okat és más barlangi vízi állatokat fogunk tenyészthetni. A (II, II.a) helyiségnek természetes földtalaja van. (III, III.a) és (IV, IV.a) padlózata simított beton. Persze mindenik helyiségben van elektromos világítás és vízvezeték. Gázvezeték, mely az állatokat megmérgezhethé, nincs. V-ben egy tengervíztartó- és egy esővíztartó-medencze, melyekben az alagsori aquarium tartóiból összegyűl a víz s melyekből azt elektromos erő emeli ismét föl az alagsorba. V.a a lejárát az alagsorból a mélypinczébe.

A 2. ábra az alagsor alaprajza. VII: egy kis asztalos, XII.a lakatos, XIII.a: mechanic műhely. VIII: a kísérleti macskák, IX: a kísérleti kutyák helyisége. Mindenikből kijárat a *a* angol aknába. X: helyiség különböző apróbb kísérleti állatoknak; XI: lejárát a mélypinczébe. XII: kísérletező-terem. XIII: múzeumi kikészítő-helyiség durvább munkák, pl. bőrök készítése, csontvázak stb. számára. Innét indul egy belső lépcső, mely, föl a tetőig, az összes emeletet összeköti egymással. XII és XIII között a falban két nagy kályha van, mely mindkét helyiség felé fűt és XIII-ba nyílik úgy, hogy a kísérleti állatokhoz nem juthat füst. VIII, IX, X és XII-be sincs bevezetve a gáz, csak elektromosság. XIV: elötér a külön bejárathoz az aquariumot látogató közönség számára. XV: az aquarium tengervízben, esővízben és vezetéki vízben tartandó állatok számára.

Az aquariumot is kívülről egy külön fülkén át kezelendő kályha fűti. XIII-ból vezet ki egy lépcső a *c* aknába, mely szén-sulfidázó helyül szolgál. XVI: a hallgatók bonczoló-helyisége. XVII: kísérleti nyulak, XVIII kísérleti szárnyasok helyisége, mindenikből kijárat a *b* angol aknába. XIX: kisebbik kísérletező-terem. XX.a, b, c és d: raktárhelyiségek. XXI: chemiai szerek raktára. XXII: elötér hallgatók lejáratahoz a bonczoló-helyiségbe.

A 3. ábra a földszint és a félemelet alaprajza. I: kis előtér a főlépcsőhöz. Ennek balsarkából kis lépcső vezet a kapus szobájához az alagsorban (2. ábra: III). II: a főlépcső alja, a közepén lévő lépcsőszedet két oldalán a múzeumot látogatók, vagy az emeletre, a dolgozótermekbe menő hallgatók ruhatára. III: a főlépcső földszinti pihenője. VI: a múzeumi őrségéd szobája, belső lépcsővel a félemeleten lévő rendszertani dolgozóterembe (V.a) és innét a rendszertani gyakorlatok vezetőjének szobájába (I.a). XII: előtér, a múzeumi szolga várakozóhelye és bejárat a múzeumi termekbe. VII: rendszertani terem (26 m hosszú, 9 m mély), két kijárással az $1\frac{1}{2}$ m széles *a* erkélyre. VIII: oikologiai és fejlődéstani terem. Itt megy tovább az alagsorból, az aquariumból jövő csigalépcső föl a tetőig, összekötve mindenik emeletet. IX: összehasonlító alkatani (anatomiai) terem (22 m hosszú, 9 m mély), kijárással a *b* erkélyre, melyről lépcső vezet le a kertbe. A ki a VIII terem közepén megáll, innét a VII és VIII, illetőleg a VIII és IX közötti nagy nyílásokon át, melyeket nem zár el ajtó, egyszerre áttekintheti mind a három múzeumi termet. A termek $5\frac{1}{2}$ m magasak. 3 m magasan a falon, áthidalva a termek közlekedő nyílásait is, galéria vonul körül mindhárom teremben és a rajta elhelyezendő szekrények által igen megnöveli a termek befogadó képességét. X: a múzeummal foglalkozó rendszertani tanárségéd dolgozóhelye. XI: a múzeumi conservator dolgozóhelye, mely a finomabb, illetőleg nem piszkoló múzeumi munka, czédulázás, meghatározás stb. számára való. 3 m magasan itt is galéria vonul, az ablakfülkékben dolgozó asztalokkal. A múzeumi termeket is a fal nyílásába állított kályhák fűtik a XI, X, illetőleg XIII helyiség felől. XIII: az előadásokra jövő hallgatók előtere és ruhatára. *e* lépcső a hallgatók bejáratához. XIII-ból belső csigalépcső vezet az első emeletre a nagy dolgozótermekbe és le az alagsorba. (VII fölött van, ugyanakkora alapterülettel a nagy szövettani dolgozó, VIII fölött a könyvtár, IX fölött a nagy állatani dolgozó.) XIV: szükséghelyek. XV: hallgatók átjárója a tanteremhez. XVI: előkészítő és kiállítóterem a hallgatóknak az előadásokon bemutatandó tárgyak számára. XVIII: tanterem, mely népszerű előadások alkalmával 250—260 hallgatónak adhat ülőhelyet. XVII: tanári váró- és fogadószoba. XVII és XIV fölött, a félemeleten, XVII.a rajzolószoba kialakított rajzok készítésére a múzeumba és az előadásokhoz.

A 4. ábra mutatja a tetőtér alaprajzát, mely a szabadban való dolgozást teszi lehetővé. I: főlépcső; IV: melléklépcső. II: nagyobbik, III: kisebbik tetőloggia. A *k* kéménypillérek között, csupán a megjelölt átjárókat hagyva szabadon, *d* betonlap vonul asztalmagasságban végig, a dolgozáshoz elektromos világítással, gázzal, vízvezetékekkel felszerelve. Rajta 6 drb földtartó betonkád. *a*, *b*, *c* esővízgyűjtők az aquarium számára. *A* aszfaltozott, *B* kavicsolt terület.

Itt a tetőn fogjuk termelni alkalmas edényekben a hernyók és egyéb kisebb állatok táplálására szükséges növényeket és mindjárt

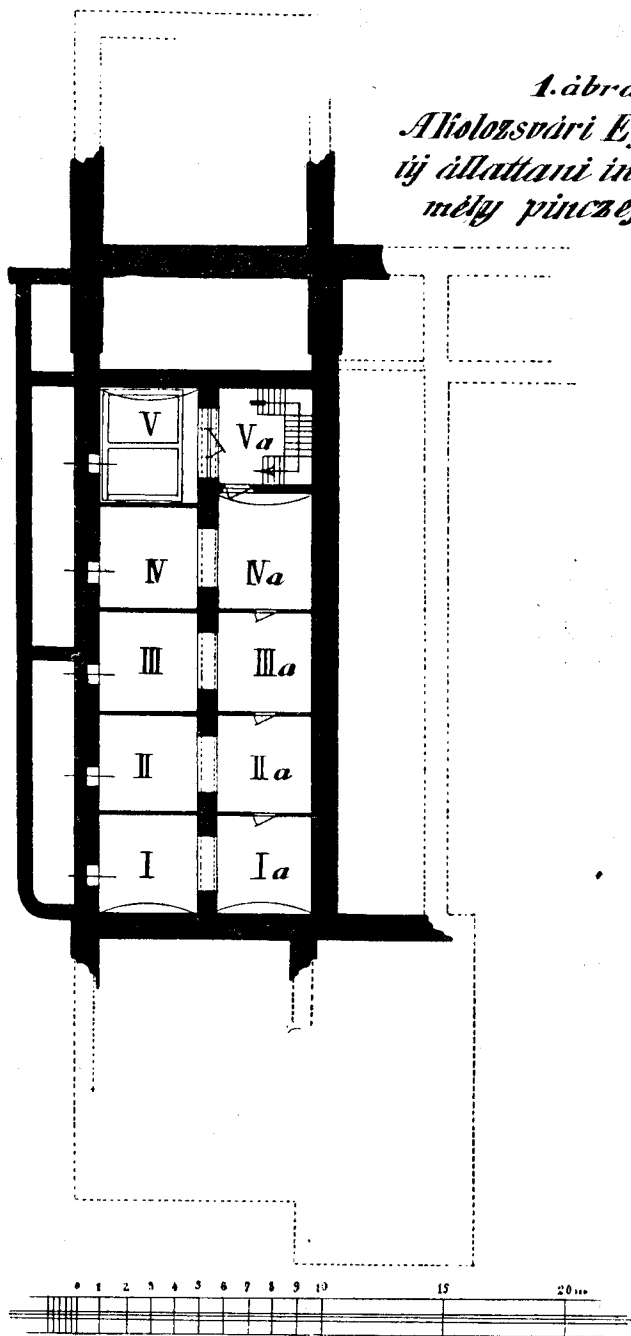
azokon tartjuk az illető állatokat. Különösen II teljesen fölszerelt nyári dolgozóhely lesz.

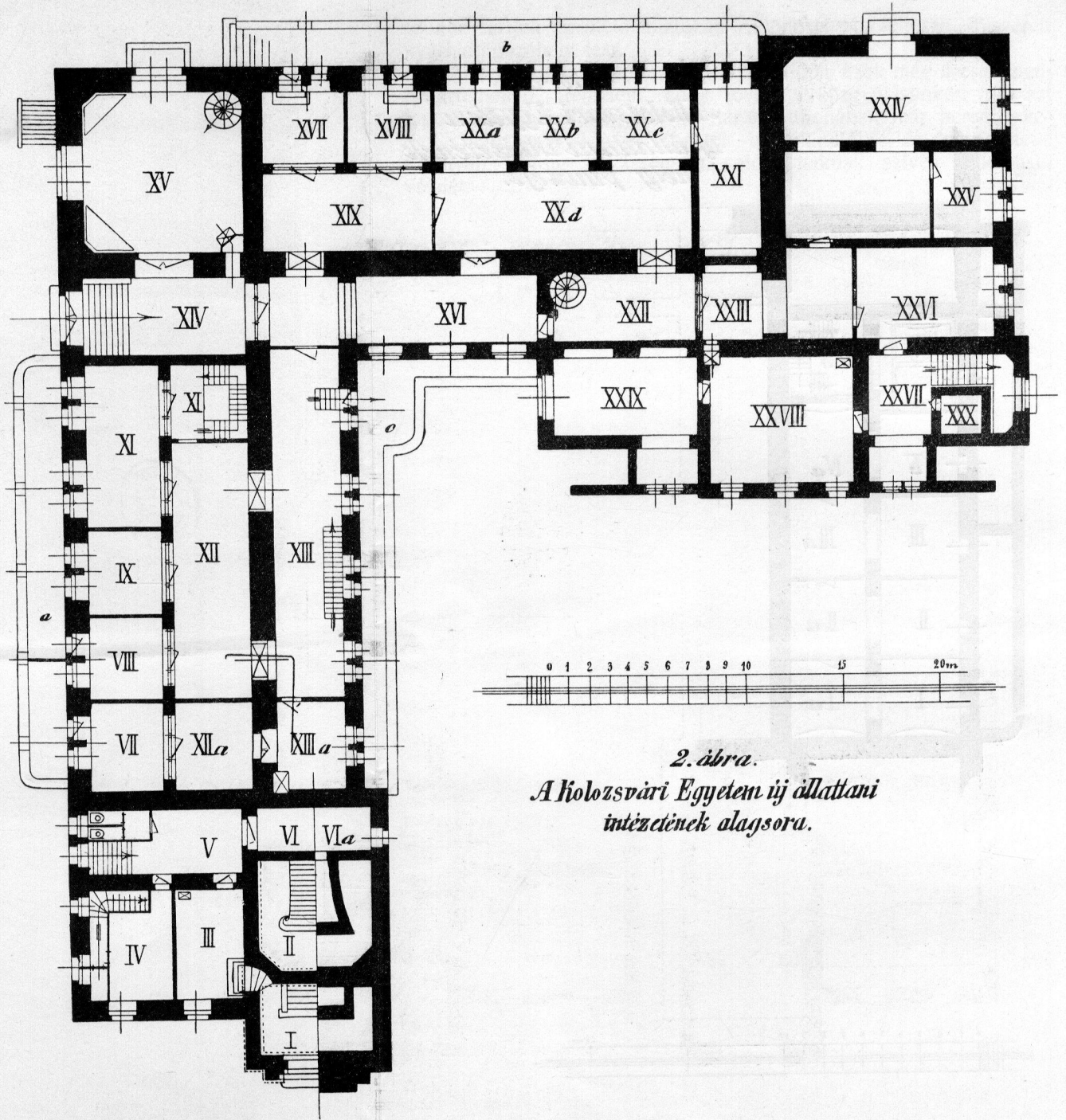
A helyiségek berendezését most, midőn azok még üresek, nem ismertethetem. Remélem, hogy jövő évi közgyűlésünkön már azt fogom jelenthetni, hogy az állattár új otthonában már berendezkedt, hogy már kibújt mostani bábállapotából és kiterjesztette szárnyait. Addig is kérem az előadottaknak szíves tudomásul vételét.

DR. APÁTHY ISTVÁN

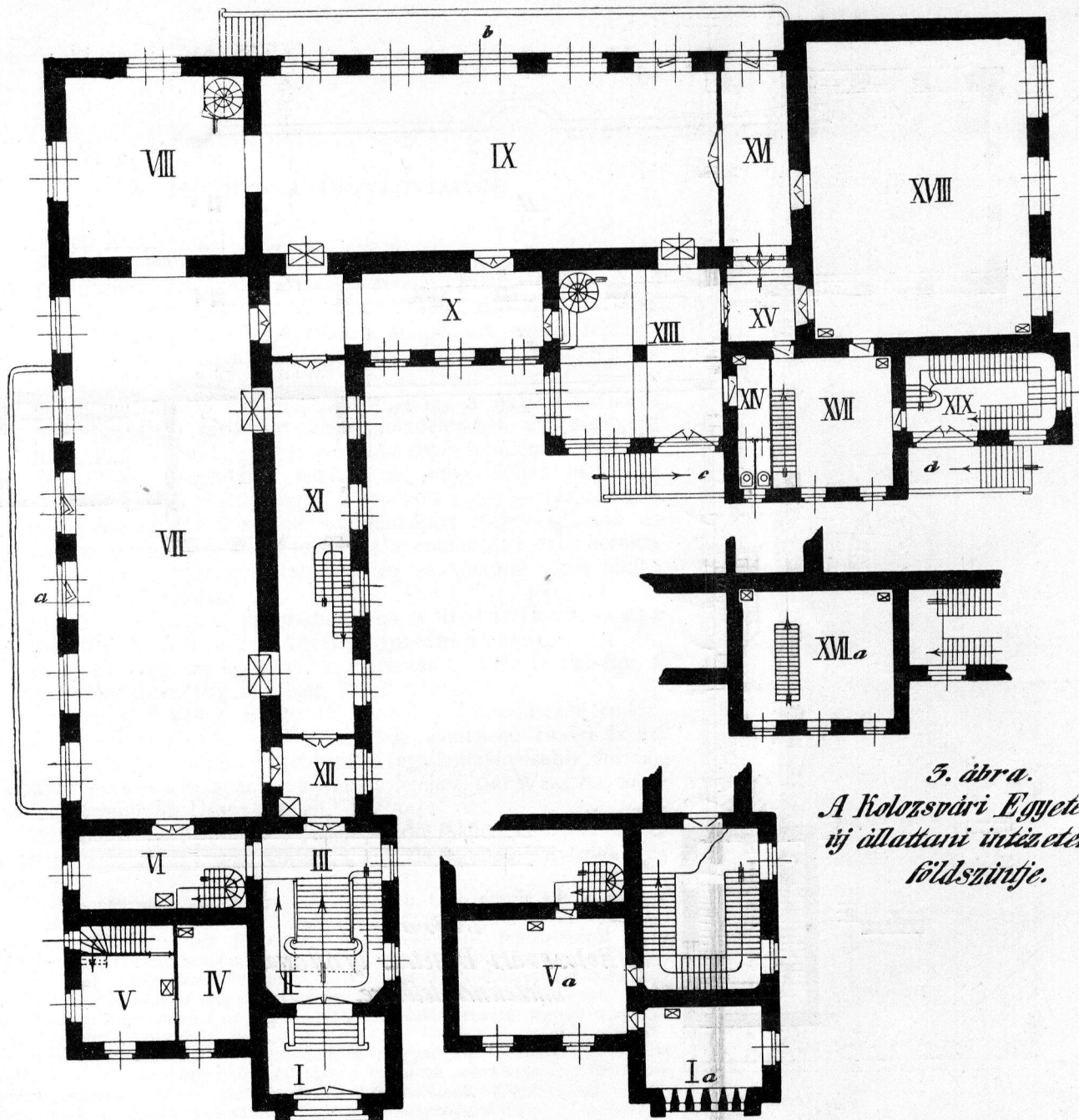
igazgató.

*1. ábra.
Alföldszári Egyetem
új állattani intézetének
mély pinczéje.*

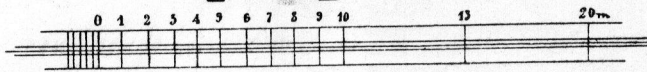

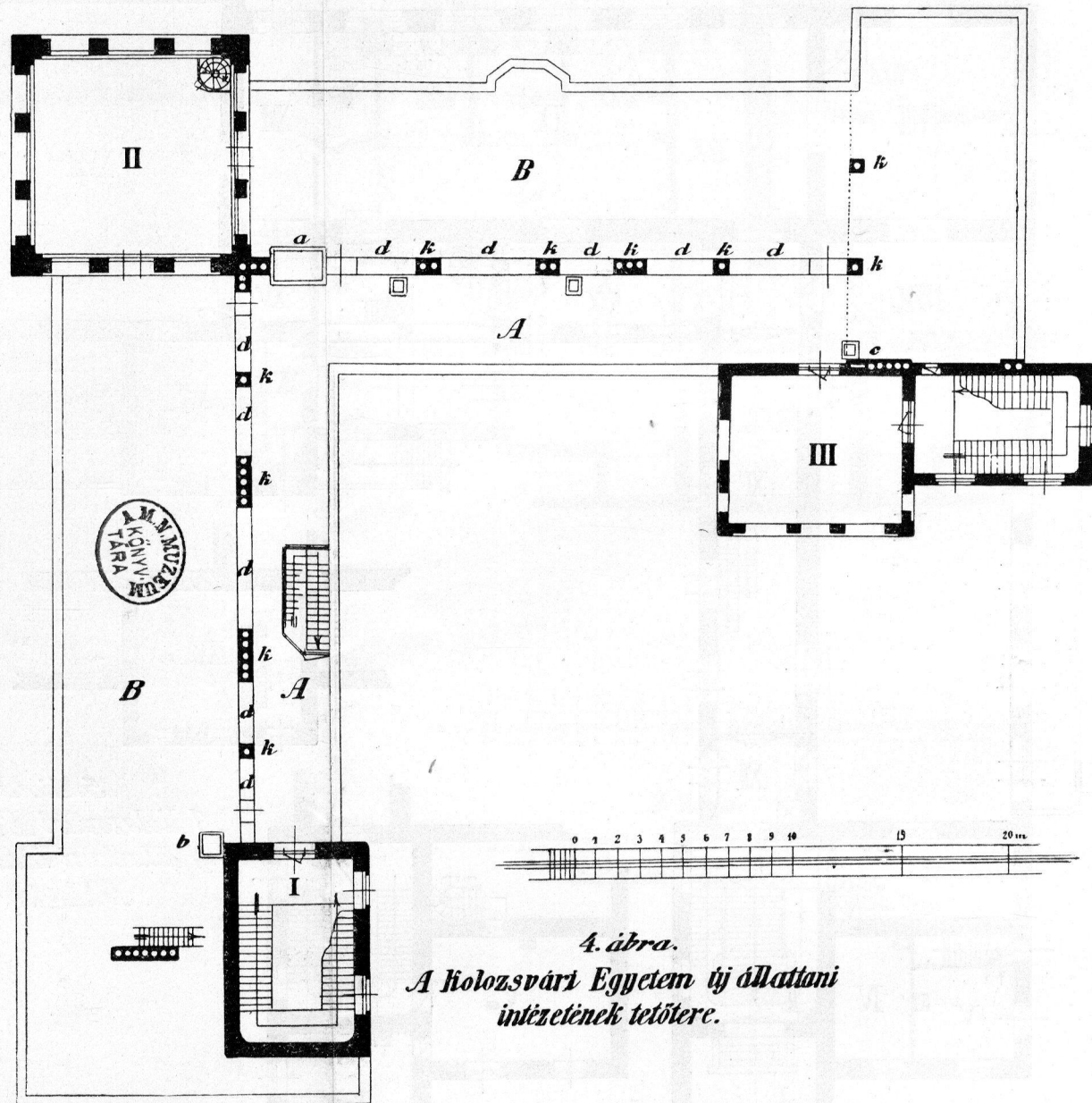

2. ábra.
 A Kolozsvári Egyetem új állattani
 intézetének alagsora.

5. ábra.
*A Kolozsvári Egyetem
 új állattani intézetének
 földszintje.*

4. ábra.
*A Kolozsvári Egyetem új állattani
 intézetének tetőtere.*

4. Jelentés a Növénytárról.

Tisztelt Közgyűlés!

1907. évi jelentésem a „negativum“ rideg hangjával kezdődött, főleg a Múzeum parkjának az elvesztegetése miatt, mivelhogy azt — akár a botanikus kert kérdésének a kikapcsolásával is — fönn kellett volna tartani, ha közművelődési állapotaink rendes fejlődéséről egyáltalában beszélni lehetne itt, hol „Múzeum“ és „Egyetem“ mindenkép kevert fogalmak.

Tartozom annak a megállapításával, hogy a Múzeumkert parkjának épségben tartásáért vívott küzdelemben én magamra maradtam, fönt és lent egyaránt; emlékdarabjait mindennek Kolozsvár sz. kir. város levéltárába tétettem le, hogy ítéljen majd egy későbbi nemzedék a fölött, hogy helyes volt-e egy — végre is a mi kisded viszonyaink közepette mindenképen megbecsülendő és oly parknak hang nélkül való fölládozása épületekkel való berakás miatt, amelynek párját e kincsekben rég szűkülőködő város aligha fogja megalkotni valaha.

Elvégre, gondoltam magamban, ha a botanikus sorsa magyar földön botanikus kerti tekintetben való pusztulás; ám ne essék meg az legalább az ő részéről, akár Ő Felsége a magyar király lépcsőjéig is elható jajszó nélkül.

Apponyi gróf Vallás- és közokt. Miniszter Úrhoz intézett emlékiratomat nyomon követte egy másik, 1908. június-hó 19.-én és ezt immár kénytelen voltam, egyébként a legalkotmányosabb formák között, egyenesen a magyar kir. kormány fejéhez, DR. WEKERLE SÁNDOR miniszterelnök Úrhoz intézni.¹

Az eredmény, legalább a maga kezdő fokán, nem maradt el és én nekem, az ügy igaz voltába vetett hit egyedül üdvözítő ere-

¹ Nagyméltóságú DR. WEKERLE SÁNDOR v. b. t. t., magy. kir. miniszterelnök és pénzügyminiszter Úr Ő Excellentiájához, úgyis, mint a Nm. Minisztertanács Elnökéhez intézett *Emlékirat*: A székesfőváros fejlesztéséről szóló törvényjavaslattal kapcsolatba hozott 1. Budapesti botanikus kertnek a Margitszigetre való áttelepítése; továbbá: 2. A kolozsvári tud.-egyetemi botanikus kert új telkének sürgős megvásárlása és 3. A Fiumei „Villa Giuseppe“ parkjának kulturintézményként a magyar királyi kincstár részére leendő megszerzése tárgyában. Kolozsvár, 1908.

Ezt az emlékiratot megküldöttem a magyar kir. kormány valamennyi tagjának, az országgyűlés mindkét házbeli tagjainak, a két tud.- és műegyetem professzorainak, a M. N. Múzeum tudós tisztviselőinek, a székesfőváros polgármesterének, illetve tanácsának, Fiume kormányzójának stb — a legtöbbszőr kíséreléssel együtt.

jenél fogva hinnem kell, hogy a kolozsvári veszített múzeumpark helyett, az 1909. évi és immár szentesített állami költségvetésbe egy új botanikus kert megalapítására fölvetett 200.000 korona költség-részlettel lezáródik a Múzeumkert annalisainak egy, réam nézve merőben szomorú, sőt egyben-másban lesújtó fejezete.

Jöleső köteleességet teljesítek azonban most, amikor egy új botanikus kert megalkotásához s a miniszterekhez vezető nehéz (mert egyenes) út megalapozása okából az őszinte köszönet adóját rovom le e helyen DR. TELESZKY JÁNOS p.-ü. miniszt. és DR. TÓTH LAJOS közökt. min. tanácsos, DR. SZERDAHELYI JENŐ p.-ü. min. oszt. tan. Uraknak, főleg azért, hogy a Múzeumkert kátyújából annyi keserű harc után mihamarább szabadulhatok; jóllehet — értem a Múzeumkert területébe fektetett 10 éves munkásságom veszített tőkéjét — velünk szemben nehezen pótolható áldozatok árán.

1908. évi (mondhatnám az agitáció jegyében történt) munkásságunk első positívuma ez volna.

E Múzeum növénytára, voltaképen a tud.-egyetem növényteni intézetével egybeforrt intézményeként, a londoni magyar kiállításokon is szerephez jutott a nm. Vallás- és közökt. Miniszter Úr fölszólítása nyomán. A tervszerű rendezéssel bár megkéstek, főleg a megfelelő költségek hiánya miatt a tárgyalások emésztették fel az időt úgy, hogy a végrehajtásra alig maradt két hét. Szerencsére volt és van anyagkészletünk és e révén sikerült derék tanítványaim s munkatársaim (dr. Valentini Elvira, dr. Györffy István, Szák Zoltán, Pápai József, Gulyás Antal, Uzonyi Ferencz, Szabó Endre, továbbá dr. Moesz Gusztáv, Péterfi Márton s Kovács Béla urak) lelkes segítségével 30 növénycsoportbeli képet összeállítanom, amelyek — ezt már a londoni magyar kiállítás kulturális osztálya mondja — a nevezett osztály egyik kimagasló díszét alkották. Sorozatát e jelentés I. mellékleteként közlöm s közérdekűségénél fogva e helyt azt jegyzem meg, hogy ezek a csoportképek élénk visszhangra találtak az angol közvéleményben is, mert fölhívták figyelmüket a magyar föld természetiekben sokszor csodásan szép kincseire, szinte művésziessen praeparált eredeti fényképfölvételeinkkel¹ élenkített növénypéldák tervszerű csoportosításával. A sikeres közreműködésért a nm. Vallás- és közöktatásügyi Miniszter Úr 6022 — 1908. eln. sz. a. kelt leiratában fejezte ki őszinte köszönetét.

Ezt a sorozatot — immár 82 keretünk van belőle — folytatom² bár igen nagy nehézségek árán, amelyekről ugyancsak jellemző köz-

¹ Fényképfölvételeim eredeti színhelye a legtöbbször: halálra ítélt botanikus kertünk; főleg azért, hogy ad oculos demonstrálhassam mindazt, amit sokaktól nem ismert fáradozással teremtettünk ide, sokszor távoli havasok világából, hogy azután könnyörtelenül pusztuljon minden, az állítólagos kulturai érdekek sokat leplezgető címében. Ez az, amit jelentésem bevezető soraiban a „Múzeumkert területébe fektetett 10 éves munkásságunk veszített tőkéjének“ mondom. Hírmondókul legalább a képek maradjanak meg!

² A most munkába fogott a) dalmáciai, b) hercegovinai, c) boszniai, d) belga, e) angliai, f) irlandi (Killarney) sorozat részletes kimutatását az 1909-ki jelentésben közlöm.

művelődésbeli küzdelem képét festhetném meg; folytatom pedig, ha másként nem megy: keretezés céljából a központi egyetem udvarán s központi fűtésre szánt faanyag jobb darabjainak a kiválogatása révén, akár házilag, derék szolga-munkatársaim segítségével. Mert messze-földön szerzett tapasztalatom az, hogy a növényzetbeli csoportok bemutatásának e módja egyfelől különleges nevezetessége a kolozsvári botanikus múzeumnak, másfelől pedig a magyar közművelődésre is messze-kiható impulzust ad, hasonló csoportok összeállítására, minden valamire való vidéki múzeum s középiskolai természetrajzi szertár részéről.

Haladásunk jól fölfogott érdeke megköveteli azt, hogy ezt a példát kövessék, mert a bárhonnan is előkerülő tudós, turista stb csak is az ekkép nyújtott összbenyomásokból tudhatja meg azt, hogy — az időben különben is szerteszéllyel tagolt növényzeti karakterkép tekintetében — mit kell látnia s mit láthat azon a vidéken.

Hogy ezt a tervemet kiépíthessem: mindenekelőtt szabadabb mozgásra volna szükségem, főleg a miniszteriumi számvevőség csimborasszói méreteket öltő betűmagyarázatainak a-béklyóitól való megszabadulásra. Múzeumot §§-ok sohasem szülnek, csupán a lelkes munkaszeretetből fakadó egyéni erő, mely mindig jogosult, főleg ha új gondolatot termel s tud kezdeményező lenni.

A Magas-Tátrától a Korongyisig, Bucsecsig stb terjedő e csoportjainkat, mielőtt Londonba kerültek volna, Kolozsvárt is kiállítottam; az e célból meghívott művelt közönség tömegesen kereste föl s szemmel láthatólag gyönyörködött s bámult el mindazon, a mit eddig látnia nem is adatott.

Jórészben az Erd. Múzeumon múlik, hogy akár az államsegély egy részlete árán, ez a sorozat folytatható legyen; mert, és ennek hangot kell adnom, egy múzeumi (s nem avult herbariumi) alapon fölfogott növénytár elsősorban a személyes munkásság alapjain épülhet föl. Szemléltetésre alkalmas tárgyai kereskedelmi úton általában nem kaphatók; és a mi alkalmilag kapható: nagyon drága, sokszor, a mi nyomasztó viszonyaink közepette, megfizethetetlen.

Kew-Garden „North-Gallery“-jét pld ugyancsak személyes ambícióból fakadó munkakészség juttatta az emberi közművelődés javára; tárgyai semmi pénzért nem kaphatók, sem meg nem rendelhetőek. És én, bár Európa jó darabját bejártam, külföldi tanulmányútjaimon a chablonokat csak azért tanulmányozom, hogy helyükbe jobbat s lehetőleg azoktól eltérőt alkossak, mert azt akarom, hogy botanikus múzeumom képén nyoma legyen az egyéniség bélyegének, amely nem utánzatot jelent csupán.¹

¹ Lásd 68. lapon sub 3., megjegyzést, továbbá a II. mellékletet. E sorozat csupán az eddig földolgozott tárgyak jegyzéke.

Maradjak ám egyedül: míg élnem adatik, megmaradok törekvéseim ez ösvényén, bár tövissel hintett az út, amelyen haladok.

E gondolatkörből fakadt elő a tavaszon dalmáciai, hercegovinai és boszniai utam terve (1908. IV. 18.—V. 8.), és ezt egyik int. szolgám kíséretében (aki hónapokon át feküdt meg a kiállott fáradalmakat) végre is hajtottam.

Ez a tanulmányút, valamint a nyár végén megtett belga—angol—irföldi barangolásaim (1908. VIII. 22.—X. 8.) egész sorozatát juttatja ama botanikus múzeumi tárgyaknak, amelyeknek, főnt érintett elveimnek megfelelőleg, párjuk sehol sincs és bár e miatt, jóllehet ráfizetem, újlag miniszteri megintésben volt részem: megvigasztal a tudat, hogy 400 km távolságban papiros nem ad hű képet minderről s ha közokt. miniszter eleven szemmel látja alkotásaink remekbe menő darabjait, belátja a burokratikus chablonok közművelődést romboló hatását — és szabadabb működésbeli teret biztosít. — Különben kedvünket szegik.

Azonkívül megnevezett tárgyainknak darabonként való jellemzésére s fősorolására sem helyem, sem időm. A jelentés végezetén III. sz. a. adott táblázatos kimutatás és a mellékleten nyújtott kép is csak tájékozással adott „ízlelítő“ a fentiek igazolására. A mellékelt képen bemutatott 155 cm³ nagyságú szekrény a növényteni intézet nagyon szerény pinczeműhelyéből s házilag került elő, beüvegezése címén egyetemünk nagyságos rektora könyörült meg rajtam — és most ím itt a westendei (Belgium) *Ammophila arenaria* a tengeri homok buczkáin!

KOVÁCS BÉLA tanítóképzőintézeti tanárnak s a *Carex*-világ immár egy évtizen át lankadatlan buzgósgú bűvárának köszönhetjük, hogy nagyméretű keretekben birtokunkban van Helgoland csodás algavilágának két gigantikus alakja: *Laminaria saccharina* és az *Ascophyllum nodosum*. Ugyan hány természetrajzbeli tanárjelölt jut el majdan a távoli tengerekre és ezek közül is ugyan ki „látja“ meg a tengervidék e tipikusan jellemző lakóit?

A botanikus múzeum adakozói, akiknek szép sorozatát a IV. mellékleten közlöm, fogadják e helyt is hálás köszönetünket.

Megkülönböztetett melegséggel kell megemlékezni nagy tiszteletünkre mindenképen méltó munkatársunkról, Bethlen Karolina grófnőről, aki, szinte tanárjelöltjeinket is megszálló lelkes munkaszeregettel mozdítja elő botanikus múzeumi törekvéseinket. Egyebek során a Bodola-melléki *Verbascum phlomoides* természet után készült és művészi kézre valló hatalmas rajzával Ő ajánlékoz meg bennünket; a növényt pedig Nemes Bethlen Pólíka grófnő ritka gondos keze csomagolja s küldi el számunkra. Ma mind a kettő botanikus múzeumunk díszé. Örömmel csak növeli, hogy a megfelelő folytatásra bírjuk a grófnők ígéretét.

A nevezett grófnők jó példája nyomán talán még az a reményünk is valóra válhat egykoron, hogy a magyar kir. földművelési és általában a magyar királyi kormány, még mielőtt

nagylelkű ajándékozól mutatná be magát az anyagiakban amúgy is bővebben megáldott külföld, nevezetesen az angol nemzettel szemben; előbb bennünket, a szegénységgel sanyargatott magyar culturintézményt boldogít, a közokt. miniszteriumhoz szinte össze se hasonlítható nagy erejével. Ajövőben pedig számot vet azzal, hogy vallyon helyes volt-e a londoni magyar kiállításnak részéről kiállított pompás anyagát ajándékolni oda annak a nemzetnek, amely — a Franco-British Exhibition hasonló anyagának a kolozsvári botanikus múzeum részére való megszerzése érdekében megírott 98 levelemre, nemkülönben a magyar közokt. kormány megkeresésére is — Londonban és utóbb Budapesten, a közokt. s a földmív. miniszteriumokban való annyi szaladgálásom után — „csak“ angolosan rövid, azaz elutasító válaszszal fizetett.¹

Már e jelentés keretében sem nyomhatom el azt a keserű érzést, amely lelkemből fakadt akkor, amidőn a *Quercus hungarica*-nak hazánk egy fiától (Wolfner) ajándékolni adott remek példáját Bruxellesben mutogatják én nekem; hasonló példát többet is elemlegethetnék.²

Hinnem kell egy jobb jövő pirkadásának a lehetőségében, amely honorálja a közművelődési törekvést magyar czég alatt és elsősorban is hiúságunknak nem máshol, hanem magyar talajon való csillogtatása okából. Mert önmagunk ellen elkövetett bűn lehet idegen földön az, mi itthon erény. — „*Quercus hungarica*“ k tekintetében pedig Bruxelles ha megelőz: bűn, amelynek expiálására két egész napon át kéregettem két miniszterium majd minden faktorát: minisztert, államtitkárt, tanácsosokat. Vallyon ezt is mind hiába tettem volna?

Voltaképen botanikus múzeumunk érdekében fejtünk ki a botanizálás terén is oly tevékenységet, amely — minden (s nem csupán erd. múzeumi) erők mozgósításával — gazdagnak mondható s amelynek sorozatos kimutatását V. mellékleten közlöm. Az ekképen összehordott anyag segítségével állítjuk össze növény-

¹ Az egyetlen tasmaniai agent general kivételével, a ki 25 dbból álló tasmaniai ásványgyűjteményt küldött nekem; én ezt a sorozatot Kolozsvárt az ásvány-földtani intézetnek adtam át. Egyébként mindegyik azt hangoztatta a maga válaszában, hogy tárgyaikat Oxford, Cambridge egyetemének, avagy Imper. Institut of Londonnak adják át, amit ők (már mint az angolok) csak természetes dolognak tartanak. Csak mi, magunkkal szemben, legalább eddigelé, soha.

² Cambridge egyetemi múzeumában pld dicsekedve mutogatták nekem a magyar folyóvizeken használt csónak-típusok egy teljes gyűjteményét; rajta „Presented by Prof. Carl Than, Budapest“ fölírással. A külfölddel szemben szinte parancsszóra megnyilatkozó udvariasságunk túlzásai világszerte ismeretesek. A British Museum kérésére csak az imént küldte meg a földmív. miniszter egy magyar tenyészbika és a fajmagyar tehén koponyáját; magunkkal szemben pedig (sokszor igen kellemetlenül) nyilatkozik meg a rendeletek rideg s a legtöbbször fukar hangja.

csoportbeli karakter-képeinket. Ú. n. duplum-anyagkészletünk révén, botanikus múzeumunk gyarapítására, remélhetőleg meg tudok kapni egyet-mást; Dublin, London, Bruxelles és Wien illetékes szakköreivel mindezt a helyszínen személyesen megbeszéltem s remélhetőleg a jó siker jegyében.

Magától értetődőleg a botanizálás révén egybegyült anyag ú. n. herbariumi példái az Erd. Múzeum törzsherbariumát gazdagítják és pedig, a régi gyűjtés kezdetlegességét tekintve, a régi példákkal szinte össze sem hasonlítható szépségű példák hosszú sorozatával.

Egyébként a herbarium 2060 rekeszt magában foglaló törzsére vonatkozólag előre kell bocsájtanom azt, hogy a rendezés és beosztás tekintetében, arra való állandó segédmunka-erők hiánya miatt nagy nehézséggel küzdelek, a tud. egyetem főnnállása óta mind e mai napig múzeumi őrt s conservatorot kérő, szinte sorozatos fölterjesztéseink eredménytelenek; sőt az illetékes helyen alkalmazott élő szó sem használt semmit, jóllehet arra igen alkalmas munkatársam s éveken át begyakorolt tanítványaim egyik-másikának a megmaradása érdekében tettem meg a lépéseket, sokszor a math.-természettud. kar kegyes támogatásával, de mindig sikertelenül. E mélyen lehangoló körülmények közepette a professor, egyéni érdekkörébe vágó munkásságának teljes fölledozásával, sokszor inas-munkát végez, általában vizsgára készülődő tanítványok szörványosan nyújtható segítségével. Botanikus múzeumunk címén is csak így vagyunk. Mindezen az Erd. Múzeum államosítása segíthet.

A herbarium kryptogamius részében az algák 200, a gombák 320, a zuzmók 300 s a mohok 500, összesen tehát 1320 példával gyarapodott, túlnyomó részben csere útján; vétel útján: Bryophyta bavarica Nr. 601—733., SYDOW: Mycotheca marchica fasc. 13—15, — Uredineae fasc. 40—45, Ustilagineae fasc. 8—9, továbbá PAX: Herb. Cecidiol 401—450. sz.ival.

A herbarium phanerogamicum vétel útján való gyarapítását, főleg az arra való conservatoris custosi segéderő hiánya miatt, a legszűkebb keretekbe szorítottam; e czímen a nürnbergi KAULFUSS s a weimari REINECK növényeinek egy kisebb sorozatán, továbbá TOEPFFER: Salicetum exsicc. fasc. III., s BECKER: Violae exsicc. Lief. VIII. kívül meg kell említenem a leipzig-i HALM dr.-nak igen olcsón (60 Mk) megvásárolt s régiségénél fogva (Reichenbach sen.-beli korú) igen érdekes herbariumát.

A virágos növények herbariuma első sorban saját gyűjtéseink, továbbá ennek kapcsolatában a növénycsere útján gyarapodott meg, s pedig 700 genus közt megoszlólag 4400 „lege artis“ föl-szerelt herbariumi lappal. Az 1907. évi szaporulattal összesen 920 genus = 8413 lap az a végösszeg, amely az Erd. Múzeum herbariumának az Erd. Múzeum bélyegzőjével jelzett s nagy tömegű szaporulatát jelenti; mindezt Pápai J. h. tanársegéd úr különlegesen gondozza. Az államilag eddig meg nem adott múzeumi segéderők hiánya

mellett is talán módját ejtethetem annak a jövő idők folyamán, hogy a herbariumnak ez az igen becses s szép anyaga legalább is a genusok szerint jusson a törzsherbarium megfelelő rekeszeibe.

A herbarium régi (KANITZ igazgatósága alatt egybegyűlt s sublimitummal veszedelmesen agyon mérgezett anyagának) szerzeszéllyel való szórásáról 1905. évi jelentésemben megemlékeztem volt; ennek az anyagát, NYMAN-adta sorrend szerint, estém föllátóztatásával szedtem rendbe, legalább a fasciculusok szerint és egészségemet ismételten veszélyeztetve. Ez alkalommal igen sok közbekeveredett BAUMGARTEN-példa került elő, amelyeknek (helyinség miatt) a botanikus kerti növényház egy szobácskájában fölláított Herbarium Baumgartenianum-ba való visszakebelezéséről kedves munkatársam, PÉTERFI MÁRTON úr gondoskodik esetről-esetre.¹ A gyűjtemény összesen 262 fasciculusból áll, ebből PÉTERFI MÁRTON felragasztásra előkészített 94 fasciculust; marad előkészítetlen fasciculus 168.

A törzsherbarium régi (rövidesen KANITZ-féle) anyaga különben is le van bélyegezve eredet szerint (pld Herb. Janka, Herb. Heufflerianum, Herb. Rell stb); mindamellett alkalmilag gondoskodni kívánok arról, hogy azonkívül minden egyes régebbi lap „a tulajdonos Erd. Múzeum bélyegjegyét“ is föltüntesse.

E gyűjteménybeli anyag rendezgetésében a növényrendszertani collégium hallgatósága volt segítségemre, különösbbe: BARABÁS TIBOR és RÉPÁSZKY TIVADAR demonstrátorok, FRIEDRICH JÁNOS végzett tanárjelölt, DARÓCZI LÁSZLÓ, GÓGL LAJOS, SZABAD ANTAL, JÓSA JÁNOS, BODNÁR LAJOS, KISS ERNŐ és BUJA SÁNDOR tanárjelöltek; valamint ZSÁK ZOLTÁN int. conservator (nov. 7-től áll. vetőmagvizsg. kisegítő assistens Budapesten), PÁPAI JÓZSEF és SZABÓ ENDRE h. tanársegédek. Kívülök még Prof. DR. RICHTER ALADÁR, WALZ LAJOS kertinspector, DR. VALENTINI ELVIRA tanársegéd, GÜRTLER KORNÉL botan. kerti kertész, PÉTERFI MÁRTON, GULYÁS ANTAL, UZONYI FERENCZ int. alkalmazottak, DR. MOESZ GUSZTÁV tanár, DIK JÓZSEF végz. tanárjelölt, DR. GÉCZI IMRE, MALLÁSZ JÓZSEF, BUJA SÁNDOR tj., továbbá DR. GYÖRFFY ISTVÁN, KOVÁCS BÉLA, RADÓ ENDRE tanárok botanizáltak különböző hazai területeken; külföldön Bethlen Karolina grófnő (Brixen) és Richter Aladár (Dalmácia, Belgium, Anglia s Ireland).

DR. VALENTINI ELVIRA volt tanársegédemnek, PÁPAI JÓZSEF s SZABÓ ENDRE jelenlegi h. tanársegédekemnek, sokszor önfeláldozóan buzgó s a botanikus múzeum minden egyes darabjára kiterjedő munkásságát a teljes elismerés hangján külön is ki kell emelnem.

¹ E munkálatok közepette sikerült megállapítanom azt, hogy a szent-pétevári csász. botanikus kert *Aquilegia*-gyűjteménye tényleg † BORBÁS tr. herbariuma között van (l. 1907. évi jelentésem ide vágó passusát). A boldogult professor özvegyének kegyeletes közreműködésével ezt az *Aquilegia*-collectiót hivatalosan a Vall. és Közokt. Miniszteriumhoz küldtem föl, a mely 77259—1908. sz. a. kelt rendelete szerint gondoskodik e gyűjteménynek Szt-Pétevárra való visszaszállításáról s az átvételt orosz részről adott elismervény után, az özvegy megnyugtatójáról is.

Hasonló melegséggel kell megemlékezni PÉTERFI MÁRTON szak-
társunk derekas közreműködéséről, akit a tanítás terén való nagy
lekötöttsége alól, magasabb közművelődési érdekek miatt is, bár
mentene föl mielőbb a nm. Közokt. m. k. miniszterium; ez volna a
legmelegebb óhajtásunk.

Gyűjteményeinket a bel- s külföld tudós világa ismételten
igénybe vette. *Uredo*-inkat (folytatólagosan) DR. ISTVÁNNYI GYULA
professor (Budapest), *Arabis*-einket (folytatólagosan) DR. TUZSON
JÁNOS (Budapest), BAUMGARTEN-féle *Primula*-inkat pedig DR. DEGEN
ÁRPÁD és MOESZ GUSZTÁV,¹ *Iris*-einket s *Crocus*-ainkat DR. BERNÁTSKY
Jenő (Budapest), *Aquilegia*-inkat DR. RAPAICS RAYMUND (Kassa),
összes *Centaurea*-inkat, nekünk magyaroknak igen kedves bajor szak-
társunk s e genus kitérő monographusa, GUGLER WILHELM² neuburgi
realisk. tanár: tanulmányozták, illetve tanulmányozzák.

A kolozsvári tud.-egyetem növénytan tanszékétől s gyűjte-
ménytáratól a vele kapcsolatos tudományos munkásság a legfőbb
egyetemi gradus tekintetében sem választható el; sőt különösebb
megemlést érdemel az oly ritka eset, amikor az egyik — MOESZ
GUSZTÁV — igen derekas botanikai munkásság nyomán írja meg
„Magyarország Elatinei“-ről (Magyar Botanikai Lapok
VII. évf. 1—3 sz.-ból való különlenyomat); a másik — GÉCZY IMRE, a
jogtudor — a velem együtt megtett Adria-tengerbeli út eredménye
gyanánt „Lussin macchia-növényzetének oikologia
és physiologiai-anatomiai jellemzése“ címen nem
kevésbé jeles bölcsészeti doktori értekezését;³ mert mindketten

¹ Megjegyzések néhány keleti növényfajról. XLVIII. *Primula Baumgarteniana* Degen et Moesz. Magyar Botanikai Lapok, VII. (1908) pp. 92 et 59.

² Die Centaureen des Ungarischen National-Museum s. Mit Taf. I. Annales Musei Nationalis Hungarici Vol. VI. (1907) pp. 15—297. — Aligha nem az első botanikus eset, hogy egy külföldi szaktudós, hazánkat megszeretve, ismételten huzamosabb időt töltsön el magyar földön s azzal a tudományos célzattal, hogy hazai területünk gazdag tagosultságú *Centaurea*-genusát korszerű alapon földolgozza és egy eléggé meg nem becsülhető munkálattal ajándékozzon meg bennünket. — GUGLER, egy másik bajor tanártársával ismételten megfordult Kolozsvárt, ahol szorgalmasan botanizált s buvárkodott egyéb erdélyrészi területeken is. Reméljük, hogy neve a jövő jelentékek valamely lapján ismételten fog szerepelni

³ Emlékdarabjait őrzi a botanikus múzeum a köv. címeiken:

Lussin macchia növényzete.

1. keret: *Cistus villosus*, *Cistus salvifolius*, *Pistacia Terebinthus*,
Pistacia Lentiscus, *Myrtus communis*, *Smilax aspera*.

Fényképek: *Macchia*-csíkok a Mte St. Martino-n (3 drb.); „*Bocca falsa*“; *Myrtus-macchia* a Mte St. Martino-n.

2. keret: *Arbutus Unedo*, *Viburnum Tinus*, *Juniperus Oxycedrus*,
Quercus ilex, *Erica arborea*.

Fényképek: „*Kovcanje*“; *Macchia „Velopin“-nál* (4 drb) — Gyűjtötte,
összeállította és fotografálta GÉCZY IMRE phil. et polit. dr.

Ilyen irányzatú munkásságunkat egy újabban s nagyon nyomasztóan
életbe léptetett számvevő-ségi rendtartás csaknem lehetetlenné teszi, ugyancsak
az írásbeliség nyújtotta helytelen információk miatt. Ez ellen a nm. közokt.
miniszter úrnál keresek s remélhetőleg nyerek is orvoslást, — különben
„röghöz tapadva“ kellene végleg elsavanyodnunk.

tud.-egyetemünk kitüntetéssel beigtatott phil. doktorai; fölavattatásukban törekvéseim legfőbb jutalmát és egyben a jobb jövő bízható zálogát látom.

Azért eléggé nem sajnálható állapotot jelent reánk nézve az, hogy a növénytárral kapcsolatos növénytani tanszéknek nincs meg a maga független sajtóbeli organuma; az Erd. Múzeum újjászervezése után kelteződött u. n. Múzeumi Füzetek sajtóbeli törekvésem csődjét jelentik, a vele járó ezer akadály miatt. GULYÁS ANTAL a „*Syringa Josikaea és a S. Emodi*“-ról mutatott be egy jelesül megírott dolgozatot. — UZONYI FERENCZ a „*Telekia speciosa s a Buphtalmum-nemzetség*“-ről egyet ugyancsak kiváló ábrázolatok kíséretében; megjelentetésük azonban nem az én kezességemtől függ; miként rajtam sem múltott, hogy egy másik derék jogász-botanikusunk, GEYER GYULA itt készült s még 1906. tavaszán bemutatott s beadott *Aconitum*-dolgozata mind e mai napig meg se jelenhetett.

Helyzetileg szerte-szélyvel amputált és idegen káros beavatkozásoknak unos-untalan kitett intézetünk, botanikus kertünkben adott élők világa s a gyűjteménytár ügyvezetésének nehézségeit inkább elhallgatom. Bérhelyiségekben, régi színházban és a Múzeumkertből kegyelemből megmaradt két „maradék“-darabon csak is az egyéni érdek merő fölládozása lehet az összekötő fonal, amelynek nyomán a lefolyt munkaév képe úgy ahogy megfesthető.

Botanikus múzeumunk ma raktár csupán s naponként távolodunk el a múzeumi ideálék megvalósításának a lehetőségétől, jóllehet van érdeklődő s okulni vágyó közönségünk. Ma-holnap azonban zárt ajtókra akadnak, mert három egyszerre belépő egyén, óvatossága mellett is, ledönt valamit a céljának kezdettől fogva meg nem felelő helyiségek zsúfoltsága miatt. Ide s tova saját tanári szobámból is kiszorulok, idegen beavatkozás kezdeményezésére ugyan, de szívesen.

A botanikus múzeum ez évi látogatóinak száma 1121! Oly szám, amellyel méltán eldicsekedhetünk; közöttük:

1. Helybeli állami tanítóképző intézet 70 növendéke.
2. Szegedi városi főgimn. 37 tanulója.
3. Medgyesi ág. h. ev. népiskola 20 növendéke.
4. Nagyenyedi Bethlen kollegium 69 növendéke.
5. Nagyvárad polgári fiúiskola 70 növendéke, tanáraik kíséretében.

És ime, ha ideje korán meg nem segít bennünket a nm. közoktatásügyi miniszter úr addig is, míg az új botanikus kert élete a rajta megépitendő növénytani intézettel meg nem indul — megfelelő helyiségek kibérlésével; akkor a rideg kényszerűség bezárja a botanikus múzeum ajtóit a nekünk mindig kedves közönség előtt is.

Egyebek tekintetében a mellékelt I—V. sz. táblázatokra utalok. E nagy vonásokkal megrajzolt kép hézagait a bennük foglalt részlet-adatok pótolhatják.

Az „Erdélyi Múzeum“, mint ilyen, 1909. év folyamán üli meg ötven éves fennállásának a jubileumát.

E jubileum során a magam ajándékként „egy botanikus múzeum“ pár alapkövét nyújtanám e Múzeum aere perennius monumentum-ának a fölállításhoz, amelylyel különben e tud.-egyetem növénytani tanszéke becsületének is tartoztam.

Növénytári jelentéseim során ez a tizedik. És én, ma tíz éve Kolozsvárra való vetődésemnek, bizonyos lemondással gondolhatok vissza arra a lelkes fölbuzdulásra, amely engem, aki mindenben s mindenkiben csakis ideálokat vélt látni: akkor elfogott.

Több volt az összeütközés, semmint azt elgondolhattam egykoron.

Sok tervemből keveset tudtam megvalósítani, rajtam nem mulós ellenem ható okok miatt.

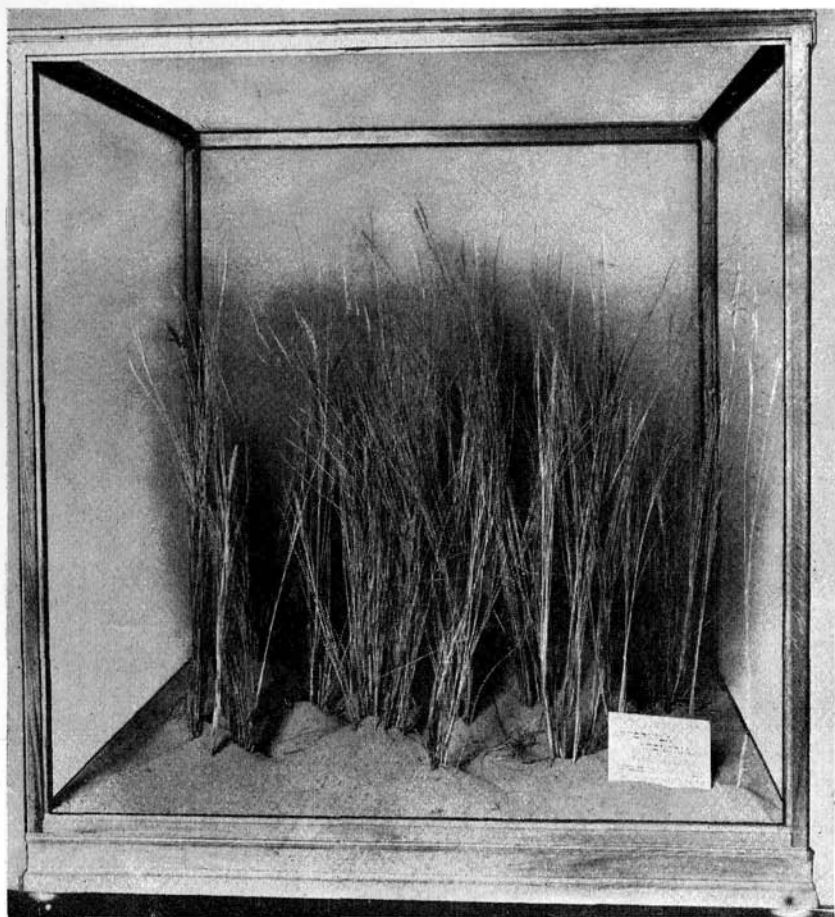
A botanikus múzeum alapkövei mindamellett megvannak; a jubileum címén, a Múzeumkerti kegyetlen romok nyomán építhetnénk is belőlük valami jót és engesztelőt? Talán.

Jelentésemet ezzel bezárom.

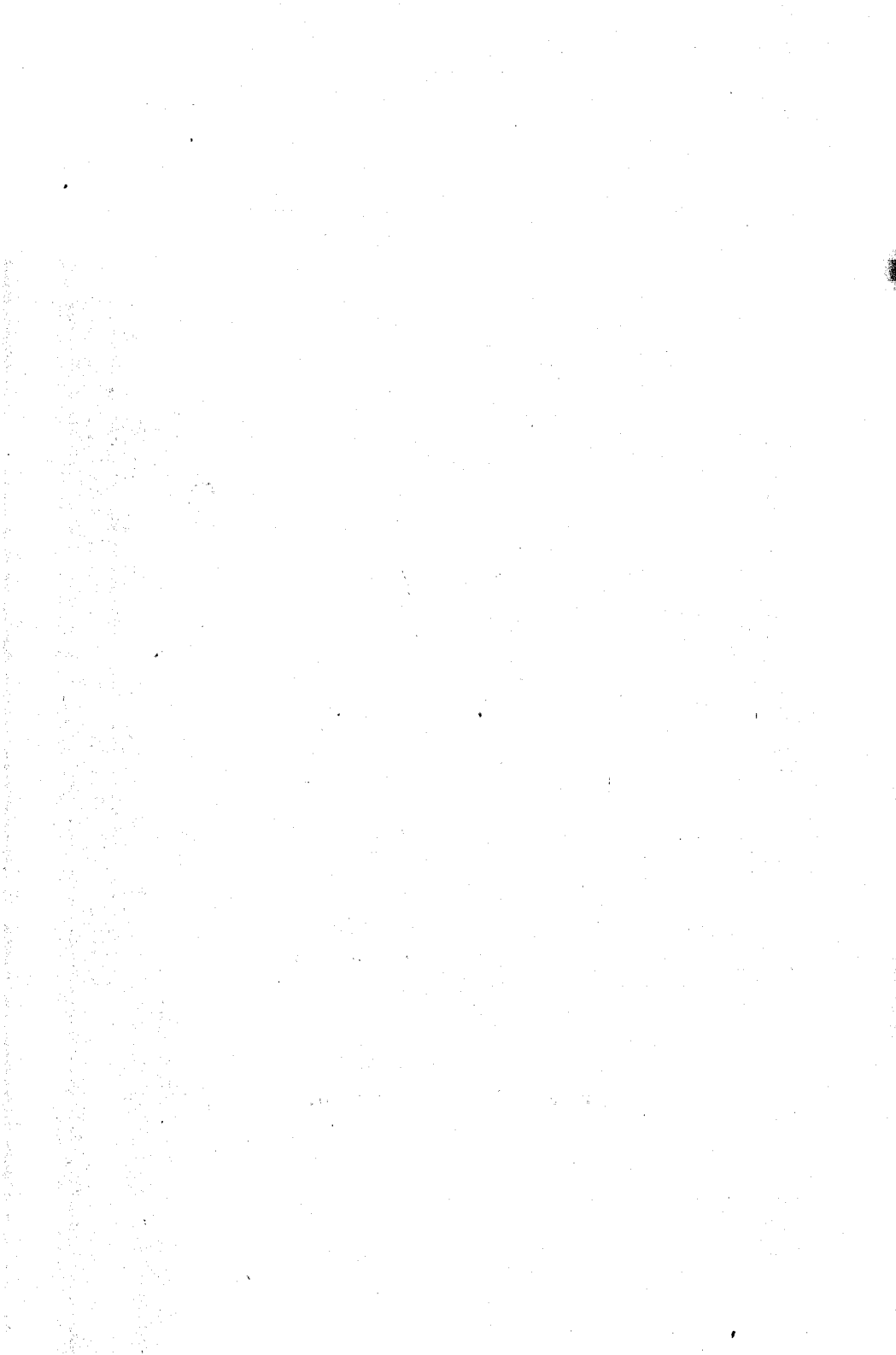
Kolozsvár, 1909. évi januárus-hó 9.-én,

DR. RICHTER ALADÁR

igazgató.

Ammophila arenaria
a belgiumi Westende partjairól.

I.

A londoni magyar kiállításra került magyar növényzetbeli csoportképek.

1. keret: Magas Tátra növényvilágából.
2. keret: Magas Tátra növényvilágából.
3. keret: Magas Tátra növényvilágából.
4. keret: Ünökö és a Korongyis növényvilágából.
5. keret: Bucsecs növényvilágából.
6. keret: Bucsecs növényvilágából.
7. keret: Bucsecs növényvilágából.
8. keret: Királykö jellemző növényei.
9. keret: Erdélyrészi benszülött növények.
10. keret: Erdélyrészi benszülött növények.
11. keret: Erdélyrészi benszülött növények.
12. keret: Erdélyrészi benszülött növények.
13. keret: Szent-Anna-tó és a Kukojszás vidékéről.
14. keret: Rétyi nyir növényvilágából.
15. keret: Mező-Záhi basarózsa és társnövényei.
16. keret: Kolozsvári Szénafű jellemző növényei.
17. keret: Kolozsvári Szénafű jellemző növényei.
18. keret: Kolozsvári Szénafű jellemző növényei.
19. keret: Kolozsvári Szénafű jellemző növényei.
20. keret: Kolozsvári Szénafű jellemző növényei.
21. keret: Kolozsvári Bükk növényvilágából.
22. keret: Kolozsvári Bükk növényvilágából.
23. keret: Erdélyrészi sás-típusok.
24. keret: Erdélyrészi sás-típusok.
25. keret: Tordai hasadék jellemző növényei.
26. keret: Tordai hasadék jellemző növényei.
27. keret: Tordai hasadék jellemző növényei.
28. keret: Magyar homokpuszták növényzetéből.
29. keret: Erdélyrészi moha-típusok.
30. keret: Magas Tátra tőzegmohái.

II.

Száraz készítmények Dalmáciából.

Ceratonia Siliqua, Cistus villosus, Citrus Medica, Cupressus sempervirens, Ephedra Villarsii, Euphorbia spinosa, Erica arborea, Juniperus Oxycedrus, Olea europaea, Pinus maritima, Pinus halepensis, Punica Granatum, Rosmarinus officinalis, Opuntia nana.

Formalinos készítmények.

Ephedra nebrodensis, Dalmáciából.

Törzsek:

2 drb pálmatorzs, Sebenico-ból.

Száraz készítmények Angliából és Irelandból.

Cedrus Deodara, Cedrus Libani, Cephalotaxus Fortunei, Coto-
neaster horizontalis, Cupressus Lawsoniana var. argentea, Cupressus
nootkatensis var. pendula, Cupressus obtusa, Cupressus obtusa
var. Jounghi, Cupressus obtusa var. nana, Cupressus pisifera, Cup-
ressus pisifera var. filiformis, Cupressus pisifera var. plumosa,
Cupressus thuioides, Cupressus thuioides var. Kewensis, Cytisus
praecox, Ephedra foliata, Ephedra fragilis, Ephedra Gerardiana,
Ephedra helvetica, Ephedra nebrodensis, Genista aethnensis, Pinus
Coulteri, Pinus excelsa, Pinus macrocarpa, Pinus pyrenaica, Podoc-
carpus alpina, Podocarpus chilina, Sequoia gigantea, Sequoia sem-
pervirens, Sequoia sempervirens var. albospica, Torreya californica.

Formalinos készítmények Belgiumból és Angliából!

Cedrus Libani, Hippophaë rhamnoides, Lycopodium squarrosum.

Száraz készítmény bura-szekrényben.

(Lásd a csatolt képen)

Ammophila arenaria a belgiumi Westende partjairól.

III.

Száraz készítmények a botanikus kertből.

Abies balsamea, Abies concolor, Abies Nordmanniana, Abies
pectinata, Araucaria brasiliensis, Araucaria Cunninghamii, Araucaria
excelsa, Chamaecyparis Lawsoniana, Juniperus communis, Juniperus
virginiana, Picea alba, Picea Omorika, Picea pungens, Pinus aus-
triaca, Pinus Cembra, Pinus Mughus, Pinus silvestris, Pinus
Strobus, Taxus baccata, Thuya gigantea, Thuya orientalis, Thuyop-
sis dolabrata.

47-féle mag.

Formalinos készítmények a botanikus kertből.

Areca rubra virágzata, Cypridium insigne virága, Monstera
deliciosa virágzata.

Törzsek a botanikus kertből.

Aesculus Hippocastanum, Aesculus rubicunda, Prunus Padus.

Száraz készítmények gyűjtésből.

Cupressus sempervirens, Laminaria hyperborea, Laurus nobilis,
Pistacia Lentiscus, Quercus Ilex, Salix sp. fasciatioja, Smilax nigra,
Thuya sp.

Formalinos készítmény gyűjtésből.

Ephedra monostachya.

Kolozsvári piacsról származó:

Stipa sp. (a Lombról).

Budapesti piacsról származó:

Ananassa sativa gyümölcse.

Üvegezett keretbe foglalt növényképek.

1. Kolozsvári Bükk növényvilágából.
2. *Ascophyllum nodosum* (Kovács B. tanártól).
3. *Laminaria saccharina* „ „ „
4. *Verbascum phlomoides* (Nemesné Bethlen Pólika grófnőtől).
5. *Verbascum phlomoides* rajza (Bethlen Karolina grófnőtől).

IV.

A botanikus múzeum adakozói.

BETHLEN KAROLINA grófnő: Növényrajzok; növények Brixenből (Déltirol) és Dobrinból.

CSÉREK LAJOS: 12-féle komló; 2 tábla, a komlótohoz fejlődését feltüntető sorozat; 1 tábla teratologikus tobozsorozat; természetes rizs.

DUBINIEWITZ OSZKÁR: 1 drb teratologikus kukoriczatermés.

GYÖRFFY ISTVÁN DR. és GYÖRFFYNÉ GREISIGER IRMA: 21 drb mikroszkópiumi rajz; 1 drb teratologikus szilva; növények a Táraból és 2 drb teratologiai táblázat.

HANGAY OKTÁV: *Juniperus sabinoides* ágak a Podságai völgyből.

HOIFER ANDRÁS: 15 drb növénylenyomat.

ISSEKUTZ HUGÓ DR.: 16-féle drogue.

KOVÁCS BÉLA: 1 drb fenyő-fasciatio Borszékéről.

KÖVÁRY ARTHUR IFJ.: 1 drb *Cassia fistula*-termés.

LÉVAY J. (Kassáról): 2 drb *Agave*-felvétel.

LISKAY JÁNOS: 7 drb növénykövület.

A kolozsvári gazdasági akadémia Igazgatósága: Szivar- és cigarettagyűjtemény; rizs- és cikóriaminták.

NEMES JÁNOSNÉ grófnő: Növények Bodoláról.

OROSZ ENDRE: 1 drb *Polyporus lucidus*; római korbéli megszenesedett búzaszemek a szamosújvári castellum környékéről; 10 drb levellenyomat a gánóczi „Hradek“ nevű diluvialis mésztufadombról; megszenesedett magvak a tószegi „Terra mare“ östelepről.

PÁTER BÉLA DR.: 19-féle növényen *Cuscuta*; 25-féle növényen *Claviceps* és különb. patikai növények.

PODHRACZKY Ö. (Nagyszalonta): Havasi zuzmó és zuzmó-főzet.

PÓSTA BÉLA DR.: 1 drb *Mangifera*-mag Grado-ból.

SCHILLING LAJOS DR.: 1 drb gomba.

SZÁDECZKY LAJOS DR.: 1 drb *Laminaria saccharina*.

UDRÁNSZKY LÁSZLÓ DR.: 1 drb *Salix vitellina*-törzs.

V. Erdélyi nemzeti múzeumi és egyetemi botanikai főbb kirándulások jegyzéke.

Sorszám	H ó	N a p	H e l y
1	Márczius	4	Lussinpiccolo, Chiunsi
2	"	9	Brassó: Czenk
3	"	31	Kolozsvári Szénafű: Harmadvölgy
4	Április	2	Csucsá
5	"	7	Kolozsvári Szénafű: Harmadvölgy
6	"	6—9	Vajdahunyad
7	"	15	Kolozsvári Szénafű: Elővölgy; Nagy-Röcze: Kakashegy
8	"	18	Magyarókereke: Kőhegy
9	"	12—19	Orsova: Kazánszoros
10	"	24	Nagy-Röcze: Kakashegy
11	"	29	Kolozsvári Szénafű: Elővölgy
12	"	22—30	(Fiume, Lovrana, Zara, Sebenico, Spalato, Gravosa, I. Lacroma Ragusa, Mostar, Sarajevo
13	Május	1—12	Wöllersdorf, Steinabrückl, Dreistätten, Wiener-Neustadt, Baden, Muggendorf (Myrafälle)
14	Április	1—18	Brixen (Dél-Tirol)
15	Május	8	Nagy-Röcze: Kakashegy
16	"	10	Mező-Záh
17	"	14—16	Keresztényhavas, Pojána
18	"	18	Kolozsvári Szénafű: Elővölgy
19	"	22	Nyiregyháza
20	"	23—25	Tordai hasadék
21	"	25	Kolozsvár: Tekintő
22	"	30	Pusztá-Szent-Miklós; Meleg-Szamosvölgy
23	Június	31	Tordai hasadék; Dobrin
24	"	2	Kolozsvári Szénafű: Vaskapu, Melegvölgy
25	"	3	Pusztá-Szent-Miklós
26	"	4	Déva, Marossolymos, Csombord, Magyarbagó
27	"	7—9	Kolozsvár: Malomvölgy
28	"	17	Kolozsvári Szénafű: Jósikatanya, Apahida
29	"	21	Apahida, Kolozs-Kara, Jósikatanya; Felső-Bánya: Bódi tó, Feketehegy
30	"	26	Aranyos völgye, Verespatak, Detunata
31	"	20—26	Kolozsvári Szénafű: Elővölgy, Fejérd
32	"	28	Déva: Várhegy
33	Július	30	Felső-Bánya: Guttin
34	"	2	Apahida, Korpád, Kolozs; Felső-Bánya: Bódi-tó
35	"	4	Szász-Hermány
36	"	5—6	Remetei sziklaszoros, Borév; Toroczkó: Székelykő, Runk
37	"	6—9	Kolozsvári Szénafű: Elővölgy
38	"	10	Nagyvárad: Püspöktördő, Somlóhegy
39	"	10—12	Pusztá-Szent-Miklós
40	"	12	Cibles, Cibles-völgy
41	"	15—17	Bulla-tó, Kercesora
42	"	19	Zernest: Kis-Királykő, Krepatura, Propastia
43	"	23—24	Felsőfülehavas
44	"	26—29	

Sorszám	H ó	N a p	H e l y
44	Július	27—30	Borberek. Új-Radna : Ünökő; Ó-Radna : Kis-Korongyis
45	"	27	Brassó : Czenk
46	"	29	Szamosfalva, Dezmér
47	"	30	Szamosfalva
48	"	28—31	Petrozsény : Pareng, Tövis
	Augusztus	1—2	
49	"	1—9	Felsőfülehavas
50	"	3	Déva : Várhegy
51	"	3—7	Tisza-Bogdány
52	"	5	Szamosfalva
53	"	6	Kardosfalva
54	"	7	Kolozsvári Szénafü
55	"	8	Kolozs-Kara
56	"	9	Rahó
57	"	10—12	Kolozs
58	"	11	Kolozs, Boos, Kolozs-Kara, Apahida
59	"	12	Szász-Fenes
60	"	15—19	Kolozs
61	"	24	Torda, Tordai hasadék
62	"	26	Magura
63	"	26—31	Helgoland
64	"	27—29	Westende, Middel-Kerke, Maria-Kerke, Ostende, Coq sur Mer, Blankenberghe
65	"	31	Galiczia : Kronenberg
66	Szeptember	2—3	Arad : Kladova-völgy
67	"	6—8	Kew-Gardens s vidéke
68	"	15—18	Ireland : Killarney, Mucr. Abbey, Gap of Donloe, Arbutus Cottage, Upper-, Middle-, Lowe-Lake, Ross Castle
69	"	18	Hideg-Szamos-völgye
70	"	19	Birmingham
71	"	20	Pusztá-Szent-Miklós
72	"	20—21	Oxford
73	"	22	Cambridge
74	"	23	Kolozsvár : Hója
75	"	23—25	Kew-Gardens
76	"	30	Tordai hasadék

5. Jelentés az Ásványtárról.

Tisztelt Közgyűlés!

Ez évi jelentésünkkel egyidejűleg veszi kezébe a tisztelt Közgyűlés az Ásványtár legújabb hajfásának, technológiai gyűjteményének katalogusát.

Az 1907 évi jelentésemben hálásan említettem meg azok neveit, akik gyakorlati szempontból igen fontos és becses eme gyűjteményünk létesítésénél közreműködtek. Ahhoz a díszes sorozathoz kell csatolnom az 1908. évről: Csik-, Máramaros-, Szeben- és Udvarhelyvármegyék közönségét, illetve Fejér Sándor, Szabó Sándor, Reisenberger Gusztáv és Damokos Andor alispán uraknak neveit.

A történelmi hűség szempontjából meg kell jegyeznem, hogy e gyűjtemény összeállításánál és meghatározásánál dr. Szentpétery Zsigmond egyetemi tanársegéd volt nagy segítségemre.

Köszönetemet kell kifejeznem múzeumunk választmányának azért, hogy határozatával eme katalogusnak a gyűjtemény létesítésével egyidejűleg való megjelenését lehetővé tette. Meggyőződésem szerint ugyanis a táraakra vonatkozó jelentéseknek leglényegesebb része az, amelyik a mindenkori szaporodásról ad számot. Hiszen a gyűjtemények életében ez egyik legfontosabb esemény, a nyilvántartásnak és számonkérésnek a legbiztosabb alapja. A szaporodás egyes tételei még azokra a gyűjteményi tárgyra vonatkozólag is, melyekről rendszeres leltárt vezetünk, annyira szét vannak helyességéről sem győződhetek meg. De egyéb érdekek is kívánatosá teszik, hogy az évi szaporodás kimutatva legyen, különösen most, midőn az államsegélyből beszerzett vételek eredeti okmányai az államhoz való felterjesztés után nem kerülnek vissza az egyesülethez. A gyűjteményeket látogató közönség szempontjából sem közömbös dolog, hogy felhívjuk figyelmüket a legújabb szaporodásra. Hiszen aki ismeri a gyűjteményt, az éppen a legújabb beszerzésekből kap impulzust a tára újabb meglátogatására.

Ajándékozóink között ki kell még emelnem az abrudbányai bányahivatalt azért, hogy kérésemre 115 darabból álló kőzetgyűjteményt ajándékozott a verespataki kincstári bányákból gyűjteményünknek és azok helyét egy rendelkezésünkre bocsátott bányatérképen pontosan meg is jelölte. Egyéb ajándékozóink között köszönettel kell megemlítenem: Bojoru János, dr. Cholnoky Jenő,

Fizély Sándor, dr. Gaál István, dr. Géczy Imre, Hoffer András, dr. Horváth Károly, Ivanits Aladár, Kowalewsky Géza, László Gyula, Ornstein József, Orosz Endre, Radó Endre, dr. Reiniger Henrik, dr. Richter Aladár, Szabó József, dr. Szádeczky Gyula, dr. Szilády Zoltán, br. Wesselényi Béláné úrnő, illetőleg urak neveit. Az ajándékozás útján kapott tárgyak összege 496 drb ásvány, kőzet és kövület.

Gyűjtés útján gyarapodott az Ásványtár: dr. Szádeczky Gyula gyűjtéséből 1207 darabbal, dr. Szentpétery Zsigmond gyűjtéséből 20 darabbal, dr. Balogh Ernő gyűjtéséből 20 darabbal, Papp Simon gyűjtéséből 390 darabbal, tehát összesen 1637 darab ásvány, kőzet és kövülettel.

Vett tárgyait közül külön kell kiemelnem Melka Vincze festőművésziunktől készített olajjal festett két képet, melyek közül az egyik Verespatakot, geologiai, valamint tájképi tekintetben nemcsak hazai részünk, hanem egész Európa egyik legkiválóbb helyét állítja előnkbe, a másik egy geologiailag nem kevésbé szép és érdekes vidéket: a Jára harmadkori öblének szegélyét a környező kristályospalák és mesozoikus szirtek vonulatával, előtérben a festői Géczi (Ghyczy) várral. Igaz örömmel tölt el, hogy túltömött helyiségeinkben a harmonia megsértése nélkül helyezhetek el két ilyen, a szép természetet a maga vonzó formájában és színeivel ábrázoló képet, melyeket meg vagyok róla győződve, szívesen fognak nézni mindazok, akiknek ép érzékét minden tekintetben secessiók világunk általános láza meg nem támadta.

Vétel útján szerzett egyéb tárgyak: Grebel & Co.-tól 452 drb ásvány, Footetól 21 drb ásvány, Ansgar Guldberttól és Fr. Thumától 4–4 drb ásvány, zalatnai állami kőfaragó iskolától 23 drb csiszolt ásvány, W. Klentgentől 124 drb bazalt, contactusbeli ásványokkal, a verespataki kincstári bányától 1 drb arany, Leitner Sámueltól 2 drb mammuthfog, dr. F. Krantztól a Cullinan gyémánt üvegmintája és végre a Nápolyi öböl pompás domborművű gipszmintája, mely Amadeo Aureli olasz szobrászművész munkája. Vétel útján történt gyarapodásunk tehát 635 drb tárgy.

Ezek alapján összes gyarapodásunk az 1908. évben 2768 drb tárgy.

Az Ásványtár tárgyainak tudományos feldolgozása ügyére térve át, megemlítem, hogy hozzáfogtunk a Gyalúti kristályos hegység kőzeteinek behatóbb tanulmányozásához, amely közelebbről érdeklí városunkat a villamos világítás és ennek révén ott folyamatban lévő nagyobb szabású építkezések szempontjából is. Erre vonatkozólag jelent meg dr. Szádeczky Gyulának „Adatok a Hideg-Szamos kristályos paláinak ismeretéhez“ cz. munkája a Földtani Közlöny 1908-ik évi XXXVIII. kötetében.

Dr. Szentpétery Zsigmond feldolgozta az ásványtár megbízásából a Persányi hegységben 1906-ban gyűjtött anyagot és a tudományos adatokat szakosztályunk 1908. évi decemberi szakülésén elő is adta.

Dr. Balogh Ernő ugyanezen szakülésen a verespataki Kirnik rhyolithjának nagyobbára az ő gyűjtéséből származó, az Ásványtár tulajdonát képező quarczkristályain észlelt érdekes ikerképződéseket adta elő.

Ugyanezen szakülésen magam is előadtam Kissebes és környékén tett kirándulásaimon gyűjtött anyag tanulmányozása alapján elért tudományos eredményeket.

Dr. Vadász M. Elemér budapesti egyetemi tanársegéd Ásványtárunk gazdag alsóliaskori faunáját írta le „A nagyküüllőmegyei Alsórákos liaskorú faunája“ czímen a m. kir. földtani intézet Évkönyve 1908. évi XVI. kötet 5. füzetében.

Vogl Viktor pedig a Tárunk tulajdonában levő 12 drb Nautilust határozta meg és írta le „Tanulmányok az eocen Nautilusok köréből“ czímen a Földtani Közlöny 1908. XXXVIII. kötetében.

A múlt évben 5 ízben tartottam bemutatóval egybekötött népszerű előadást gyűjteményünkben, továbbá nagyon sokszoradtunk gyakorlati jelentőségű felvilágosításokat személyes vagy levélbeli megkeresésekre.

Az Ásványtár látogatóinak száma 1908. évben 1182 volt.

DR. SZÁDECZKY GYULA

igazgató.

A szakosztályok működése 1908-ban.

1. A bölcsészet-, nyelv- és történettudományi szakosztály jelentése.

Tisztelt Közgyűlés!

Szakosztályunk az egyesület alakulása óta az elmúlt esztendőben fejezte be első hároméves ciklusát. E három év mögött immár lepörgött az a pillanat, mely multtá teszi s így ma már megengedhetjük magunknak azt a gondolatot, hogy e három év munkáját és törekvéseit, hatását és eredményeit ne tartsuk egészen nyomtalannak. Mások, kik nem folytak be sem tettel, sem biztatással a mi munkánkba, talán másként vélekednek. Engedjük meg nekik ezt az öntetszelgő fényűzést s annál inkább megtehetjük, mert hiszen sem azzal, sem cselekedeteikkel nem iparkodtak a szakosztály munkásságára befolyjni.

Bárhogyan vélekedjünk mi, vagy mások, az az egy bizonyos, hogy önzetlen munkánkra kedves eredményeink következtek. Ha a szakosztály üléseire gondolunk, érdeklődő és várákozásában megelégtült közönségről kell megemlékeznünk, előadónk s előadásaink méltó környezetéről. Ha előadásainkra gondolunk, meg kell látnunk, hogy a kitűzött napokon pontosan megvoltak, ha előadónkra, hálásan kell elismernem, hogy mindenik a legjobbat nyújtotta, a mi tőle telt s a mit szakosztályunk tőle várt. Az iskolai évek folyásában munkára szánt minden hónapnak utolsó szerdáján megtartottuk ülésünket s az ülések ideje szakosztályunk tagjai s városunk érdeklődői előtt nyilvántartott és ellenőrzött terminussá vált. E pontossággal elérhettük azt is, hogy szinte állandó hallgatóságunk alakult, azt is, hogy üléseink mind nagyobb és nagyobb számban vonzották vendégeinket. Előadásaink ily hatásának egyik titka az volt, hogy valamennyien törekedtünk arra, hogy

közönségünkkel megteremtjük azt a kapcsolatot, mely az előadót még jobban lekötelezi, a hallgatót meg annál jobban leköti. Az előadót és közönséget egygyé forrasztó e kölcsönös rokonszenv gyarapítására több féle kísérletet tettünk. Megpróbáltuk, hogy közönségünk figyelmét egy előadással le tudjuk-e kötni, még pedig úgy, hogy felette ne terheljük. Üléseinken iparkodtunk az élettől való kapcsolatot éreztetni. Előadóink tárgyuk választásával, a megértetést elősegítő illusztrációkkal, anyaguknak tanulságos és rövidre vont összefoglalásával s előadásuk közvetlenségével jártak kezünkre. Ily módon a kísérlet pompásan bevált. Kedvező volt az előadókra, kiknek nem kellett a megosztott figyelemnek újra való meghódításával gondolniok; de kedvező az előadásra, mely így jobban fölhasználhatta a neki szánt időt, végül kedvező a hallgatóra, mert nem fárasztott és terhelt, sőt inkább egy-egy kérdéssel közelebbről ismerkedett meg s ezt könnyebben tehetette.

A szakosztály ily arányú működéséhez tartozott, hogy minden vándorgyűlésünkön jelentékeny részt kért és nyert annak munkájában. Ezekről kiadott Emlékkönyveink dolgozataira hivatkozni is elég, nem kell tehát bővebben tárgyalni. Szakosztályaink folyóirata, az „Erdélyi Múzeum“ pedig előadásaink közlésével igazolja a főntebb elmondottakat.

Az „Erdélyi Múzeum“ nem csupán azzal törekedett a szakosztály széljárt szolgálni, hogy üléseink tudományos eredményeit közreadta, hanem azzal is, hogy egyesületünk alapszabályaiban követelt föladatait: a körébe tartozó gyűjteményeket és tudományokat szolgálja. Érem- és régiségtárunk és Könyvtárunk szolgálatában részint a bennök levő emlékek ismertetésével, részint a folyó munkák közlésével vett részt Tudományos színvonalának s kritikai rovatának egyesületünk körén túl lépő hatását tapasztaltuk. Az „Erdélyi Múzeum“ mindvégig megmaradt abban a körben, melynek művelésére rendelve volt: muzeális és erdélyi maradt, a nélkül, hogy egyhangú vagy különálló lett volna. Beilleszkedett az egész magyarság szellemi életébe, de nem vált hűtelemné szülőföldjéhez. Megjelenésének előnyös változása, füzeteinek pontos kibocsátása, író-közönségének évről-évre történő gazdagodása következtében ma már nyilvántartott tudományos folyóirata a szakosztálynak.

Hogy e három éves ciklus csakugyan ily eredménnyel zárult, hivatkozva előbbi jelentéseimre, legyen szabad az 1908 évi munkának rövid adatait is közölni.

Szakosztályunk 1908-ban 7 ülést tartott, melyen 7 előadó ugyanennyi előadással vett részt.

- I. Januárius 29. SZÉKELY ÖDÖN: Id. Szász Károly.
- II. Februárius 26. THURY ZSIGMOND: Szombatos kódexek az Erdélyi Múzeum kéziratárában.
- III. Április 1. ROSKA MÁRTON: Újabb kőkori temetkezéseink.
- IV. Április 29. SEPRÓDI JÁNOS: A székely tánczokról.

V. Szeptember 30. SEPRÖDI JÁNOS: A Victorisz és Kájoni kódexek hangjegyzírásáról.

VI. Október 28. dr. KISS ERNŐ: Vörösmarty képzelete.

VII. November 25. THÚRY ZSIGMOND: Bogáthi Fazekas Miklós élete és zsolttárfordítása.

Folyóiratunk 27 és fél íven, 6 füzetben jelent meg s benne 23 önálló értekezés, tanulmány, 6 kritikai dolgozat, 12 kisebb közlemény, együtt 26 szerzőtől 41 cikk van. Az utolsó füzethez az idén is gondos mutatót adtunk. Közleményeink illusztrálásában is nagy lépést tettünk s folyóiratunkat a testvér (jogi és társadalmi) szakosztály közleményei számára is megnyitottuk. Mindez kedvezően hatott e folyóirat megerősödésére és terjedésére.

A folyóiratból készült különnyomatok a válaszmány engedélyével adattak ki és pedig megjelentek 1908. évben a következők:

APÁTHY ISTVÁN: Tudományos gyűjtemények az Egyesült-Államokban.

BOCHKOR MIHÁLY: Az alapítványok és a királyi főfelügyeleti jog különös tekintettel az erdélyi katolikus autonomiára.

BUDAY ÁRPÁD: Porolisumból.

KOLOSVÁRI BÁLINT: Automobiljog, különös tekintettel az új osztrák automobil-törvényre.

ROSKA MÁRTON: A Földközi tenger művelődésének hatása újabb kőkori temetkezéseinkre.

ROSKA MARTON: A nap a babonákban.

SEPRÖDI JÁNOS: A magyar népdal zenei fejlődése.

VERESS ENDRE: A nagyenyedi kollégium jegyzői és Nemes Oskolai Tanácsa.

Az „Erdélyi Múzeum“ ma 700 példányban jelenik meg, ebből 671 példányt küldünk szét, még pedig 374 szakosztályi rendes, 26 alapító, 18 igazgató, 109 pártoló és előfizető címére, 80 csere, 24 tisztelet- és 40 hirdetési példánnyal együtt; további kezelés alatt 29.

Hogy folyóiratunk ily eredményt mutat föl, abban igen nagy része van annak a támogatásnak, melyben a nagyméltóságú Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter úr volt kegyes szakosztályunkat részesíteni; anyagi támogatásban részesített a jog- és társadalom tudományi szakosztály is midőn javadalmából a saját működései eredményeinek kiadását elősegítette.

Ezen kívül része van benne a szerkesztőségnek és kiadóhivatalnak is, mely nemcsak minden tiszteletdíj nélkül végezte a maga munkáját, ámbár minden közleményt honorált, hanem *hirdetések* állandósítása által a folyóiratnak állandó segélyforrást teremtett. Ennek pedig nem az anyagiakban van a legmegkapóbb eredménye, hanem abban, hogy a hirdetési példák útján törekvéseink és munkásságunk olyan körbe is eljut, a melyhez a mi társadalmi viszonyaink sajátos fejlődése miatt különben csak ritkán szólhatnánk.

Az első ciklus végén ügyrendünk értelmében a szakosztály tisztikarának mandátuma véget ér. Mi tehát köszönettel adjuk vissza a bennünket ért kitüntető megbízást és kérjük fölmentésünket. Teszszük abban a tudatban, hogy nem akaratunkon mult, a mi elmaradt.

Legyen szabad még néhány szót szólni magamról s megköszönni a t. Szakosztálynak, hogy részt adott abban a munkában, melynek eredményeiről ma beszámolhattam. Hivatkozva első titkári jelentésemnek alanyi kitérésére, hadd tegyek vallomást arról, hogy bár eleinte a kényszerűség, utóbb s mind jobban a munka gyönyörűsége kísért. Hálás vagyok, a miért ebben a gyönyörűségben részt vehettem, de következetesnek is kell lennem s kérem a t. Szakosztályt, hogy titkárává új embert válasszon, a ki a Szakosztálynak több időt és fáradságot ígérhet és adhat, mint én. A mit erkölcsi kényszerűségből elvállaltam, bizonyos lemondással válok meg tőle, mert az mindig velünk van, valahányszor olyan helyről távozunk, a hol kellemes és hasznos órákat töltöttünk.

Kérem a t. Szakosztályt, hogy jelentésemet tudomásul venni méltóztassék.

Kolozsvár, 1909 januárus 9-én.

ERDÉLYI PÁL

szakoszt. titkár.

2. A természettudományi szakosztály jelentése.

Az 1908-ik év ugyanazon keretekben folyt le szakosztályunk életében, mint a megelőző: így hát nem sok az, a miről számot adhatok közönségünknek.

Az év folyamán 5 szakülésen 10 előadó 12 tárggyal szerepelt. Ez előadások közül kettőben dr. Apáthy István nagyszámú érdeklődő hallgatóság előtt az átöröklésnek Mendel-féle törvényeit fejtegette, reámutatván ezeknek a társadalmi élet szempontjából is kiváló fontosságára. Ez a két előadás szolgálta azt a célt, hogy összefoglaló ismertetések útján a természettudományok eredményeit szélesebb körben népszerűsítse. A többi előadás szakosztályunk tagjainak önálló buvárlatairól számolt be, melyek a természettudományok folyton emelkedő hatalmas épületének bizonyára értékes építőkövei lesznek.

Dr. Apáthy István tagtársunk részt vett ezenkívül egy-egy előadással a brassói vándorgyűlésen és az anyaegyesületünk által itthon rendezett népszerű fölolvassorozatban is.

A természeti tárakban megkezdett ismertető előadások a hely szűke s az állattár költözködésre való előkészületei miatt megakadtak. Nem jelent meg újabb füzet a szakosztály folyóiratából sem, azonban nyomtatás alatt áll négy is. Ezek közül az 1906. évi utolsó és az 1907. évi első füzet az Erdélyi Múzeum Egyesület közgyűléséig bizonyára tagjaink kezébe fog jutni, minthogy teljesen kiszedve és részben ki is nyomva várják, hogy a kolozsvári nyomdai munkások dologhoz fogjanak.

Szakosztályunk módot keresett arra, hogy jövőben kiadványait, ha kisebb terjedelemben is, de gyakrabban juttassa tagjai kezébe, ezért elhatározta, hogy már 1908-tól kezdve a kiadandó közleményeket, mihelyt beérkeztek, azonnal kinyomatja s egyenként küldi szét. Reméljük, hogy ezzel az eljárással megszüntetjük azt a bajt, mely egyes értekezések késedelmes beküldéséből származott s szakosztályunk munkássága is élénkebbé válik. Kimondottuk azt is, hogy szaktudománnyal nem foglalkozó, érdeklődő közönségünk részére évenként egy-két népszerű természettudományi dolgozatot is közölni fogunk.

Szakosztályunkhoz az 1908. év végén 104 rendes és alapító, 17 pártoló tag tartozik. A halál sorainkból elragadta a nemes emberbarátot, egyesületünk rendes tagját: Szacsvay Sándort. Egy

tagunk kilépett és 5 új rendes és 3 pártoló tag csatlakozott a szakosztályhoz 1908-ban.

Múlt évi jelentésem óta év végéig az elnökség a következő címekre utalt ki összegeket:

1. Meghívók nyomtatására Stief J. és Társának	10.— K.
2. Kézbesítésért Pápai J. egyetemi szolgának	20.— „
3. A „Múzeumi Füzetek“ 1906. évi kettős füzetének borítékjáért és fűzéséért Ujhelyi és Borosnak	22.50 „
4. Czímszalagok nyomásáért ugyanannak.	25.— „
5. Diwald Károlynak, az 1906. évi füzetekhez készült képekért	160.72 „
	<hr/>
	238.22 K.

Rendelkezésre állott 1908-ról 2200 K, az előző évekről 1691 K 04 f., összesen 3891 K 04 f.; maradvány 1908 végén 3652 K 82 f.

Ennek az összegnek terhére ki kell fizetnünk hátrálékos füzeink nyomtatási költségeit és fordítói díjait. A munkatársak és szerkesztő díjazására egyelőre, míg az átalány-összeget egyesületünk föl nem emelheti, nem gondolhatunk. Ez a körülmény is nehézzé teszi a „Múzeumi Füzetek“ kiadását.

Az 1909—11. évekre választmányunk a következőképen alakult:

Elnök: dr. Fabinyi Rudolf, a választmánynak hivatalból tagjai: a három természeti tár igazgatója, választott tagjai: dr. Páter Béla, dr. Pfeiffer Péter, dr. Ruzitska Béla, dr. Szentpétery Zsigmond, dr. Szilády Zoltán és Szabó Imre titkár.

Az 1909. év egyesületünk életében emlékezetes lesz. Vajha szakosztályunk is szorgos munkával s ennek méltó eredményével ünnepelhetné meg a nevezetes évfordulót!

Kolozsvárt, 1909 jan. 11.

SZABÓ IMRE,

a term.-tud. szakosztály titkára.

3. Az orvostudományi szakosztály jelentése.

Tisztelt Közgyűlés!

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Orvostudományi Szakosztályának 1908. évi működésére vonatkozó titkári jelentésemet az alábbiakban van szerencsém a t. közgyűlés elé terjeszteni.

Szakosztályunknak ez évi működése semmiben sem tér el az előbbi évi működéstől. Ez évben is összes munkásságunk szaküléseinkre szorítkozik s e téren igyekszik Szakosztályunk évről-évre intenzívebb munkásságot kifejteni. Örömmel konstatálhatjuk, hogy e törekvés nem maradt meddő óhajtság, mert a mint szaküléseink programjából látható, felolvasó üléseink sem a tudományos munkálkodás, sem az ez iránti érdeklődés tekintetében nem hagynak kívánni valót fönn. Az üléseink iránti érdeklődésnek ez évben tapasztalt fokozódása a legjobb jele annak, hogy fölolvadó üléseink megtalálták a helyes utat, a szakismereteknek minél szélesebb körben való terjesztésére.

A felolvasó üléseink jegyzőkönyvei az „Orvosi Hetilap”-ban, a „Gyógyászat”-ban, a „Budapesti Orvosi Ujság”-ban magyarul, a „Pester Medizinisch Chirurgische Presse”-ben pedig németül jelennek meg, még pedig szaküléseink után nyomban.

E szakosztályi év folyamán 25 szakülésünk volt, melyeken 25 szerző működött közre, 19 eredeti dolgozatot adva elő, 13 esetben volt részint makroszkopikus, részint mikroszkopikus készítménybemutató, 41 esetben pedig beteget mutattak be, részletes ismeretessel kísérve.

1908. évi december 12-én tartott közgyűlésünknek azon határozata, hogy ez után a szakülések tárgysorozatában referáló előadásoknak is tért nyit, nagyban hozzá fog járulni tárgysorozatának érdekességéhez, mivel az orvostudomány különböző ágaiban a legkönnyebben ily referáló előadások által nyerhetünk alapos tájékozódást és ismerhetjük meg a színvonalon álló nézeteket.

Ez év folyamán megjelent kiadványainkra vonatkozólag van szerencsém jelenteni, hogy ez évben 3 füzetünk jelent meg, melyek közül az első 219 oldal magyar, 68 oldal revue, a második és harmadik kisebb füzetünk 106 oldal magyar, 54 oldal revue terjedelemben jelent meg. E füzetekben 28 szöveg közé nyomott kép és a füzetek végére tett 7 tábla melléklet van. E mellékleteken összesen 42 ábrát kapunk.

Pénztárunk állása a mai napon a következő :

Bevétel :

1907. évről maradt 966 41 kor.
1908. évi átalány 2200—

Összesen : 3166 41 kor.

Kiadás , 2602 92 kor.

Pénztári készletünk 563 49 kor.

Meg kívánom jegyezni, hogy e pénztári készlet a most nyomás alatt levő és már januárius elején expediálható füzetünk fedezetére fordítatik.

A Markuschofszky-féle alap ez évi kamataival együtt 180 40 kor. Jelentésem tudomásul vételét kérve, vagyok a t. közgyűlésnek Kolozsvárt, 1908 decz. 18-án

alázatos szolgája

DR. JAKABHÁZV ZSIGMOND,

az orvostudományi szakosztály titkára.

4. A jog- és társadalomtudományi szakosztály jelentése.

Tisztelt Közgyűlés!

Szakosztályunknak elmúlt évi működéséről szóló jelentésemnek elkészítése — be kell vallanom — nehéz feladatot teremtett részemre. Jelentésemben előadtak nem egyszerűen az elmúlt évben a szakosztály kebelében lefolyt eseményeknek, szellemi mozgalmaknak egy évi összegezéseként tekintendő, hanem mint az *első* három éves ciklus utolsó évéről szóló jelentés, ennek az évnek eseményeiben tulajdonképpen egy hosszabb idő munkásságának eredményeit kell szemlélnünk. S ha ilyen szempontból nézzük a jelentésben foglaltakat, mindenekelőtt két kérdés jelenik meg eszméletünkben, a melyeknek egyikére tiszteből eredő kötelességem nekem is feleletet adni. Az első az, megfeleltem-e az alakuló közgyűlésen a személyem iránt megnyilvánult bizalomnak; a másik, hogy a szakosztály működése és abból az első ciklus végén levonható eredmények szolgálhatnak-e alapul a sikeres továbbműködés reményéhez? Tudom, hogy ezekről helyes ítéletet csak akkor alkothatunk magunknak, ha mérlegünkben a saját magunk és intézményeink iránt jelentkező előszeretettel kiveszszük. Ezért, különösen hát ennek a jelentésemnek elkészítésekor az eseményeket és eredményeket nem mint a szakosztály egyik munkása írom meg, hanem azokat a krónikás szemével nézem, a mikor a magam és az egész tisztikar munkáját munkatársaink fáradozásával egyesítem, hogy abban a közös cél érdekében együttesen kifejtett tevékenységek értékét — ismét közösen, megállapíthassuk.

Szakosztályunk a nemzeti művelődést tudományos törekvésekkel kívánja szolgálani, ezért szakosztályi működésünk egyik, talán legfontosabb területe, tudományos szaküléseinkben nyílik meg előttünk. Ilyen tudományos előadást az idén hatot tartottunk és úgy az előadók, mint a szakközönség állandó érdeklődése biztatóul szolgál, hogy eltekintve a nyári idénytől, ezentúl minden hónapban tarthatunk legalább egy-egy szakülést. Az elmúlt tavaszi és őszi idényben megtartottakat a következő összeállításban tüntetjük fel:

I. Januárus 21-én: Menyhárt Gáspár dr., A birtokvédelemről, (vitával).

Márczius 30-án: ifj. dr. Erődi Béla, A társadalmi gazdálkodás ethikai természete.

Május 29-én: dr. Bochkor Mihály, A királyi felügyeleti jog és az alapítványok, különös tekintettel az erdélyi katolikus autonómiaára.

II. November 7-én: dr. Kolosváry Bálint, Automobiljog; tekintettel az új osztrák automobil-törvényre.

November 25-én: Bodor László kir. táblai bíró: Javító rendszert a B. T. K. és a B. T. K. novellájában (vitával).

Deczember 5-én: dr. Kenéz Béla, Gazdák és mesteremberek pusztulása.

Kitűnik a tárgysorozatból, hogy az előadások jogi és társadalmi életünk különböző köreiből a kiválóan fontos kérdéseket veszik tudományos vizsgálat alá.

Ezeknek az előadásoknak kapcsán emlékezünk meg szakosztályunknak Brassóban, 1908 június hónapjában tartott egyesületi vándorgyűlésen való részvételéről, főként dr. Biró Baláznak „Perjogi rendszerek és gyakorlati szempontok” címen tartott rendkívül értékes és általánosan nagy érdeklődést keltett előadásáról. Az egyesület által rendezni szokott népszerű tudományos előadásainak idei téli ciklusán szakosztályunk részéről dr. Biró Balázs vett részt „A boszorkányjel, mint a boszorkánypercek bizonyító eszköze” címen megtartott előadásával.

Ha a már megtartott tudományos előadásainkat, nemkülönben előadásainknak erre az időnyre megállapított tárgysorozatát az azokban felvetett hosszabb gondolkodásra készítő kérdések szempontjából tekintjük, kivánatosnak tűnik fel szakosztályunk részéről egy olyan időszaki iratnak a kiadása, a melyben maradandóbb becsű előadásaink, az azokhoz kapcsolandó fejtegetések, a jogi és társadalmi élet nagyobb fontosságú gyakorlati kérdései, mozgalmi és talán még a nyugati kultúrának szakkörünkbe tartozó szellemi termékei is kisebb essayk alakjában közölve lennének. Kétségtől szerkesztőbizottságunk jövő feladatai közé tartozik biztos tájékozódást szerezni az erre a célra rendelkezésünkre álló szellemi erőkről s ha ebben az irányban állandó munkára számíthatunk, a dolognak anyagi nehézségbe ütköző részét is talán megoldhatjuk. A míg ez megtörténhetik, az Erdélyi Múzeum tekintendő szakosztályunk közlönyének; ez 1909-től az egyes füzetek borítéklapján is kifejezésre kerül. Az Erdélyi Múzeum múlt évi füzeteinek tartalmához szakosztályunk négy dolgozattal járult.

Azonban, tisztelt Közgyűlés, nem az eszmények és eszmék, hanem ha azokkal tettek intézményezetten párosulnak, halad csak előre a társadalom. Ezzel a tudattal megkezdettük már az 1907. év téli hónapjaiban a társadalom széles köreire kiterjesztve az iskolán kívül eső oktatás munkáját. Népmívelő munkánk második esztendejében arról számolhatunk be, hogy az első évben a M. Á. V. kolozsvári műhelymunkásainak körében szivességből és az ügy iránt érzett önzetlen lelkesedésből öt előadó — a kiknek munkájáért az 1908. év márczius 30-án tartott választmányi ülésünk jegyzőkönyvi köszönetet szavazott — kilencz előadásban az egyes alkalmakkor 160—180 emberrel foglalkozott, ebben az évben novembertől ápri-

lisig elkészült gazdag programmal öt kör számára négy helyen tizenhét előadó 7—800 embernek összesen hatvankét tanító és ismeretterjesztő előadást tart, az előadásokat az egyes körök sajátos szociális viszonyaihoz alkalmazva. Egy évi kísérlet után Kolozsvár közömbösnek nevezett társadalmában ez kétségkívül fontos eredmény! Tanítói munkánkat a helybeli iparoskör, ipartestület, a kolozsvári magántisztviselők egyesülete, a M. Á. V. helybeli műhelymunkásai és a M. Á. V. altiszti körére terjesztjük ki. Kitűnik ezekből, hogy egy mindenképen értelmesebb munkáselemmel foglalkozunk, a melynek tudásvágyát helyes irányba terelve elégitjük ki s ezzel fontos szolgálatot remélünk tehetni nemzeti életünknek. Ezeknek a társadalmi elemeknek helyes irányú képzése, művelése nagyjelentőségű érdek Kolozsvárt, nemzetünk fontos periferiáján, társadalmunknak tömörítése érdekében. Tanításunk általános és szakismeretek terjesztését akarja, hogy tanuló elemünk azok segítségével ügyesedjék, az egyesek teendők helyes felfogására rávezettessenek, életrevalóságuk fokoztassék s képesek legyenek emberi és nemzeti eszmények helyes felfogására. E célból az általános ismereteket terjesztő előadásokon kívül egyelőre csak az iparosok és kereskedők részére szaktanfolyamokat is rendezünk; illet az idei évben kettőt. Egyet a *könyvviteltanból*, a mely a kisiparosokat és kiskereskedőket könyveik rendes és pontos vezetésére tanítja meg s ez után egy tanfolyamban a *váltójog* alapismereteire tanítjuk meg őket. Az általános ismereteket terjesztő előadások többnyire sorozatosak, hogy a felvett kérdések ne csak felszínes tájékozást nyújtsanak. Tárgyaik vagy az egyes tanulócsoporthoz legközelebb fekvő tudománykörökből vétettek, vagy az erkölcsi és nemzeti eszmények erősítését célozzák. Szolgáljon különben részletes tájékoztatóul az idei előadásoknak jelentésében is közzétett teljes programja:

I. Iparosok és kereskedők részére:

A) Előadások:

1908. november 15., 22-én DR. GYÖRGY JÁNOS unit. thel. tanár: Erkölcsi hatások a gazdasági élet újabb alakulásaiban, I., II
 november 29-én HÜBER IMRE kegyesrendi főgymn. tanár: Kereskedelmi eszközeink kifejlődése;
 december 6., 13., 20-án DR. KELEMEN LAJOS unit. főgymn. tanár: Erdély ipartörténete, I., II., III. ;
1909. január 10., 17-én DR. REICHART ALADÁR egyet. tanársegéd: A táplálkozásról, tekintettel a társadalmi osztályok vagyoni viszonyaira, I., II.
 január 24., 31-én, február 7., 14., 21., 28-án DR. ENDE MIKLÓS kir. törvénytudományi bír.: A munkásbiztosítási törvény magyarázata, I—IV. ;
 márczius 7., 14-én DR. REICHART ALADÁR egyet. tanársegéd: A nemi betegségek társadalmi jelentősége, I., II. ;
 márczius 21-én DR. GOCKLER LAJOS keresk. akad. tanár: A családi nevelés hiányai;
 márczius 28-án DR. VINCZE FRIGYES keresk. akad. tanár: Keletről.
 április 4-én BARABÁS ENDRE tanítóképzőint. tanár: A szövetségi eszme gazdaság-társadalmi jelentősége.

Az előadások helye: a Kolozsvári Ipartestület díszterme (Mátyás király-tér); kezdetük mindig d. e. 10 órakor.

B) Tanfolyamok:

1908. november 19-én, 26-án, december 3-án, 10-én, 17-én, 1909. január 14-én, 21-én, 28-án, február 4-én és 11-én KUNTNER RÓBERT keres. akad. tanár: Könyvitel.
1909. február 18-án, 25-én, márczius 4-én, 11-én és 18-án DR. BIRÓ BALÁZS ügyvéd, keresk. akad. tanár: A magyar váltójog.

A tanfolyamok helye: a Központi Egyetem Bölcsészettud. karának I. sz. terme; kezdetük mindig este 8 órakor.

II. A Kolozsvári Magántisztvislők részére:

Előadások:

1908. november 15-én DR. VINCZE FRIGYES keresk. akad. tanár: Kelet gazdaság-társadalmi viszonyairól;
december 20-án DR. LÉCHNER KÁROLY udv. tan., egyet. tanár: Az idegélet köréből;
1909. január 17., 24., 31-én ifj. DR. TÖRÖK ISTVÁN ügyvéd: A végrehajtási törvény magyarázata különös tekintettel a magántisztviselők érdekeire, I., II., III.;
február 7-én BIRÓ BALÁZS dr. ügyvéd, keresk. akad. tanár: Az egységes váltójog;
február 13-án este 8 órakor DR. GOCKLER LAJOS keresk. akad. tanár: A modern angol festészet (képekkel);
február 21-én KALCSOK LEÓ kegyesr. főgymn. tanár: Polgárellet a közép-korban;
márczius 7-én ifj. DR. ERŐDI BÉLA keresk. akad. tanár: A kereskedelmi alkalmazottak társadalmi viszonyai és azok szabályozására irányuló reformtörekvések és törvények;
márczius 28-án DR. MÁRKI SÁNDOR egyetemi tanár: Rákóczi és a közigazgatás.

Az előadások helye: A Magántisztviselők Egyesületének helyisége (Unio-utca 2. szám, I. emelet); kezdetük mindig délelőtt 10 órakor.

III. A MÁV. kolozsvári altisztjei és műhely munkásai részére;

Előadások

1908. november 14-én DR. KONRÁDI DÁNIEL, a Kolozsvári Mentőegyesület igazgatója, egyet. m. tanár: A koleráról;
november 21-én DR. VINCZE FRIGYES keresk. akad. tanár: Kelet gazdaság társadalmi viszonyairól;
november 28., december 5-én DR. GYÖRGY JÁNOS unit. theol. tanár: Erkölcsi hatások a gazdasági élet újabb alakulásaiban, I., II.;
december 12., 19-én DR. ENDES MIKLÓS kir. törvénysz. bíró: A végrehajtási törvény magyarázata, I., II.;
1909. január 9-én DR. KONRÁDI DÁNIEL egyet.-m. tanár: A fertőző betegségek elleni védekezés;
január 16-án KALCSOK LEÓ kegyesr. főgymn. tanár: Spanyolország;
január 23., 30-án DR. REICHART ALADÁR egyet. tanársegéd: A táplálkozás, tekintettel a társadalmi osztályok különböző viszonyaira;
február 6-án DR. GOCKLER LAJOS keresk. akad. tanár: Az akarat nevelése;
február 13., 20-án DR. REICHART ALADÁR egyet. tanársegéd: A látás. (Bemutatókkal az egyet. élettani intézetben, Mikó-utca 1. sz.);
február 27-én DR. GOCKLER LAJOS keresk. akad. tanár: A lelki élet fizikája;
márczius 6-án DR. BOCHKOR MIHÁLY róm. kath. Státus titkár: Egyesületi élet a római birodalom hanyatlása korában;

márczius 13-án HÜBER IMRE kegyesr. főgymn. tanár: A köszén;
márczius 20-án ifj. dr. ERŐDI BÉLA keresk. akad. tanár: A vasutak
szervezése és azok politikája;
márczius 27-én ifj. dr. ERŐDI BÉLA keresk. akad. tanár: Tarifaügy és
tarifapolitika.

*Az előadások helye: A MÁV. Összhang helyisége (Ferencz József-út 68. szám)
kezdetük mindig este 8 órakor.*

Ez irányú működésünk szociálpaedagogiai szempontból is fontos érdek, mert biztosak vagyunk abban, hogy példánk, ha másutt nem, az erdélyi részekben bizonyynyal számos hasonló társadalmi kezdeményezésnek szolgál majd iránytadó alapul s ekként működésünk helyi jelentőségéből kilépve, fontos nemzetársadalmi hivatást tölthet be. Munkánk értékes voltát örömmel ismerte el a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr is, a mikor a maga részéről annak támogatását 1908. év december 18-án 141438. sz. a. kelt magas rendeletében az egész sorozat befejeztével egy-egy előadásért 20—20 korona, ha minden előadást megtartunk, összesen 1240 korona kiutalványozását biztosította, a melyért a miniszter úrnak ez alkalommal is leghálásabb köszönetünket fejezzük ki.

A mikor az iskolán kívül álló oktatásunk idej programmját a miniszter úrnak bemutattuk, ugyanakkor előterjesztést tettünk egy népszerű szakkönyvtár megindítása ügyében is. Mert ha nem akarjuk illuziókért a siker valódi értékét áldozatul adni, be kell látnunk, hogy az olyan rendszeres oktatás, mint a minőre munkánkban örömmel tekintünk, már segédeszközöket is megkíván, a melyek a megkezdett ismereteket állandósítani, mintegy megrögzíteni segítsék. Ilyen eszközök: egy-egy fontosabb előadás vagy tanfolyam anyagának syllabus vagy könyv alakjában való összefoglalása. Különösen olyan tárgyaknál, a melyek nagy terjedelmük miatt egy-egy társadalmi osztály, vagy csoport érdeklődésének körét messze túlhaladják s ezeknél a tárgyaknál éppen az előadó ügyessége és szakképzettsége választja ki és szedi rendszerbe a különböző társadalmi csoportok életigényei szerint összetartozó anyagot, különösen itt tűnik ki annak fontossága, hogy az ilyen maradandóbb becsű munkák kiadassanak, hogy azok más hasonló érdeklődők részére is megszerezhetők legyenek, de legfőképen azért, hogy az előadásokon résztvevő közönség az ott szerzett ismereteit mindig ébren tarthassa. Ezekből az okokból tehát kívánatos, sőt talán egyenesen szükségesnek tetszik az ilyen módon összegyűjtött és rendszerezett ismeretek anyagának egy „népszerű szakkönyvtár“ gyűjteményében való fokozatos megindítása.

Kérésünknek erre vonatkozó részét a miniszter úr elvben helyesnek tartja ugyan, de ezt a vállalkozásunkat anyagilag nem támogathatja egyrészt fedezet hiányában, másrészt azért, mert az ilyen természetű irodalmi vállalatok anyagi és erkölcsi támogatásának ügyét az iskolán kívül eső oktatás országos szervezésének keretében egységes szempontok szerint kívánja megoldani.

Az ez irányú tevékenységhez kapcsolódik, azt mintegy kiegészíti a szakosztályunk által a kolozsvári magyar- és középtizedi hitelszövetkezet, mint az Orsz. Közp. Hitelszövetkezet tagjának Bocskay-téri helyiségében folyó évi október hónapban felállított *Néphivatal*. Itt a teendőket ifj. dr. Török István ügyvéd segítségével a kolozsvári kereskedelmi akadémia főiskolájának II. éves hallgatói közül 12 kiváló szorgalmú és élénk szociális érzékkel bíró fiatal ember kisebb csoportokban felváltva látja el minden hétnek szombat délutánján. Ez a hivatal teljesen díjtalan tanácscsal és útbaigazítással szolgál és a szükséghez képest eljár, illetőleg közbenjár a szegényeknek adó-, katona-, rendőri, iskolaügyeiben, munka és ipari viszonyaiban felmerülhető eseteiben, betegsegélyzőpénztári és más ügyeiben. A néphivatalhoz fennállásának két hónapjában összesen 41 ügygyel fordultak. Minthogy kezdetről van szó, a melyet az ügy fontosságának nem teljesen megfelelő szervezet vezet be szociális intézményeink sorába, az ügyforgalom már is a kis egzisztenciák örvendetes bizalmát mutatja a köztudatban voltaképpen még ismeretlen intézményünk iránt. Ennek a hivatalnak újjászervezése a szakosztály egyik legközelebbi teendőjeként jelentkezik, a mely esetben a kormány anyagi támogatására is számíthatunk.

Az újabb büntetőjogi fejlődés nehéz és fontos feladatokat helyez a társadalomra. A büntető novella néven ismert 1908 : XXXVI. t. cz., a melynek a fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezései 1910-ben lépnek életbe, a törvény intézkedéseinek sikeres végrehajtása feltételezi a társadalomnak megfelelő szervezetek útján odaadó támogatását. Erre a célra Patronage-egyesület néven már több ilyen szervezet keletkezett és dolgozik az országban. Világos, hogy Kolozsvár sem zárkózhatott el a mozgalom hullámai elől és, hogy a siker biztosítva legyen, szakosztályunk az őszi hónapokban mozgalmat indított abból a célból, hogy Kolozsvár társadalmát, figyelemmel a büntető novella intézkedéseire, a gyermekek és fiatalkorúak pártfogásba vétele érdekében egyesületileg szervezze. Szakosztályunk az előmunkálatok megtétele után 1908 szeptember 8-ra alakuló gyűlésre hívta össze Kolozsvár társadalmát a tud. egyetem aulájába. Az alakuló gyűlésen az igazságügyminiszter úr ő excellenzája is képviseltette magát belyei Rickl Gyula miniszteri tanácsos urral és az Orsz. Kath. Patronage-Egyesület elnöke, Pálfy Sándor gróf is megjelent s az akkor éppen alakulás alatt álló Országos Protestáns Patronage-Egyesület pedig igen megleghangú üdvözlő sürgönyt küldött. A gyűlés, városunk társadalmának nagy-szerű érdeklődése mellett folyt le és elnökünknek a megalakulás enunciaciójával végződött. Az új egyesület vallás-erkölcsi alapon való működésének az ügy természetéből eredő szükségességét mindjárt a megalakulás alkalmával nyíltan hangoztattuk és az annak alapján támadt sajnálatos félreértések eloszlatása után is jóleső örömmel olvastuk egyik szaklapban, az Erdélyrészi Jogi Közlönyben (1908. 52. szám) álláspontunknak tiszta tárgyilagos megítélését, mert: . . . a nép általános felfogása szerint, a mely jelenlegi

műveltségi állapotának megfelelő, az erkölcsösség a vallásossággal van szoros összefüggésben. Szerintük a kettő, mondhatni inden-tikus fogalom. És mert az egyesület működésének anyagát 99%-ban éppen a nép gyermekei fogják szolgáltatni; csodálható-e, hogy a jogi szakosztály hangsúlyozandónak találta, hogy az alakítandó egyesület a vallásos hittel táplált erkölcsösség és a krisztusi szeretet alapján kell, hogy működjék. Ez elvek nincsenek egyes felekezetek formái korlátaihoz kötve. Ezeknek általános érvényű keresztényi elveknek kell lenniök.“ Ezeknek az elveknek őszinteségéről leg-jobbban úgy szerezhet magának mindenki bizonyosságot, hogy az egyesületet saját közvetlen érdeklődésével kíséri és itéletét nem pusztá hallomásra alapítja.

Szakosztályunk az elmúlt évben négy választmányi ülést tartott: márczius 30-án, november 3-án, 25-én és december 5-én.

Tagjaink száma az elmúlt évben tizenhatal gyarapodott. Bízunk abban, hogy a fiatal szakosztály eredményes munkásságát mind általánosabban megismerve, a jövőben számosabban lesznek, a kik önként sietnek belépésükkel a szakosztály erőit fokozni.

Kiadásaink az egyesülettől részünkre előirányzott ötszáz korona javadalom korlátain jóval belül maradtak. Kiadásunk három tétel között oszlik meg: nyomdai költségünk 121·77 K, szakosztályi bélyegző 6·60 K, és a portómentesség mellett felmerült postaköltség 5·42 K, összesen 133·79 korona. A megtakarított 366·21 koronát a bölcsészettudományi szakosztály javára utaljuk ki, az Erdélyi Múzeumban megjelent négy cikkünk költségeinek fedezésére.

Iktatókönyvünket az 1908. évre 1—36 számmal zártuk le.

Ezekben szakosztályunk mult évi főbb mozgalmairól jelentést tettem. Látnivaló, hogy az év nem telt el munka nélkül. Munkánk a közjónak értékbeli növelésére törekedett és ha ezt némi tekintetben sikerült elérnünk, elégedetten tekinthetünk a multra vissza. Szervezetünk, működésünk több irányban fejlődést és alakulást mutat, a mi szakosztályunk életrealóságát és a tőle szolgált eszmény erősségét igazolta. Ezért én, a mikor tisztelettel fogadott megbízatásomat most a harmadik év végén nyugodt lelkiismerettel visszahelyezem azok kezébe, a kiktől azt nyertem és a titkári teendőök intézését talán más valaki, nálam talán alkalmasabb egyén veszi át, a mit őszintén kívánnék, hogy a szakosztály céljai érdekében a különböző erők és ügyességek a legtökéletesebben érvényesüljenek, utódomnak örököül azt kívánom hagyni, őrizze tovább azokat az eszményeket és alapokat, a melyeket mi alapítók a szakosztály életműködéséhez kijelöltünk és a melyek eddigi munkánkat is gyümölcsözővé tették. Ne feledje, hogy az egyes évek tevékenységei azok csak olyanok, mint a fák évenkénti levelehajtásai, a melyek ugyan fetétlenül szükségesek az élethez, de értékük nem kizárólag önmagukban rejlik; megjelennek, majd ismét lehullanak és ez az életfolyamat mindaddig fenmarad, a míg a fának törzse, gyökere és talaja él és egészséges. Mert a levelek életéhez nem gyenge galyak, hanem az élet viharaiiban, fejlődésében megerősö-

dött törzs szükséges. Ezt az életerős törzset gondolják, tisztogassák utódaink és akkor bizvást remélhetünk egy hosszú, igen hosszú és minden évben újra fakadó jövőben!

A szakosztály tisztikara és választmánya közfelkiáltással következőképen alakult: Elnök: dr. Farkas Lajos min. tan., egyet. tanár, alelnökök: Heppes Miklós kir. ítélőtáblai tanácselnök és dr. Gidófalvy István kir. közjegyző; titkár: ifj. dr. Erődi Béla keresk. akad. tanár; szerkesztőbizottsági tagok: dr. Biró Balázs ügyvéd, dr. Bochkor Mihály róm. kath. státus-titkár, ügyvéd, dr. Pordea Gyula ügyvéd. A választmány tagjai: báró Rudnyánszky Béla kir. törvényszéki elnök, dr. Sebess Dénes kir. ítélőtáblai tanácselnök (Budapest), dr. Nagy Ernő egyetemi tanár, Fekete Gábor kir. táblai elnök, dr. Jancsó György egyetemi tanár, dr. Pávai Vajna Gábor ügyvéd, kamarai elnök (Brassó), dr. Kenéz Béla egyetemi tanár, Kiss Sándor keresk. akad. igazgató, dr. Kiss Mór egyetemi tanár, dr. Költő Gábor kir. törvényszéki albiró, dr. Endes Miklós kir. törvényszéki bíró, dr. Kolosváry Bálint egyetemi tanár, dr. Kiss Géza jogakadémiai tanár, dr. Frits Béla kir. ügyész, Gál Jenő kir. táblai tanácselnök, dr. Czikmántory Ottó ügyvéd, kamarai elnök, dr. Deák Albert ügyvéd, dr. Kossutány Ignác egyetemi tanár, Bochkor Antal kir. táblai bíró (Marosvásárhely), dr. Menyhárh Gáspár ügyvéd, egyet. m.-tanár, Borbély Sándor dr. kir. táblai bíró.
1909 januárus 20-án.

IFJ. DR. ERŐDI BÉLA

a jog- és társadalomtud. szakosztály titkára.

IV.

Vagyon-kimutatás és zárszámadás 1908-ról
(1908 januárius 1-től 1908 deczember 31-ig.)

Költségvetés 1909-re.

Mérleg - számla

		Korona	Fill.	Korona	Fill.
Cselekvő vagyon.					
Értékpapir.					
Alaptőke:					
1	4% magyar kor.-jár.	339400	—		
2	4% magyar földteherm.	91200	—	430600	—
Országházalap:					
1	4% magyar kor.-jár.	200	—		
2	4 ² / ₁₀ % egyesített járadék	2900	—		
3	1860-as sorsjegy	1000	—		
4	4% magyar földteherm.	62000	—	66100	—
Építési aranyalap:					
1	4% magyar koronajáradék			18400	—
Haynald-alap:					
1	4% erdélyi úrbéri járadék			4000	—
Természethist. pályadíjalap:					
1	4% magyar koronajáradék			2400	—
					521500
Követelések.					
Alaptőke:					
1	Szabó Károlyné	12000	—		
2	Szereday Aladárné	8000	—		
3	Dr. Szamosi János	200	—		
4	Kir. József-műegyetem	100	—	20300	—
Építési aranyalap:					
1	Múzeumi könyvtár	1600	—		
2	„ régiségtár	2400	—		
3	„ állattár	3828	72		
4	„ növénytár	79	84	7908	56
Takarékbetétek.					
1	Alaptőke	24535	94		
2	Országházalap	2603	86		
3	Építési aranyalap	8449	92		
4	Tartalékalap	10030	60		
5	Természethistóriai pályadíjalap	9284	90		
6	Kovács Sámuel-alap	2807	30		
7	Lendvay Emil-alap	2044	50		
					59757
					02
Pénzkészlet:					
1	Egyenleg				3631
					40
					613096
					98

DR. FARKAS LAJOS, s. k.,

BÁRÓ MANNSBERG

a számadásvizsgáló

LENDVAY EMIL, s. k.,
pénztárnok.

1908 december 31-én.

		Korona	Fill.	Korona	Fill.
Szenvedő vagyon.					
Alaptőke:					
1	Értékpapírok	430600	—		
2	Követelések	20300	—		
3	Takarékbetétek	24535	94		
		<hr/>			
Országházalap:					
1	Értékpapírok	66100	—		
2	Takarékbetétek	2603	86		
		<hr/>			
Építési arany-alap:					
1	Értékpapírok	18400	—		
2	Takarékbetétek	8449	92		
3	Követelések	7908	56		
		<hr/>			
Haynald-alap:					
1	Értékpapírok	4000	—		
Tartalékalap:					
1	Takarékbetétek	10030	60		
Természethist. pályadíjalap:					
1	Értékpapírok	2400	—		
2	Takarékbetétek	9284	90		
		<hr/>			
Kovács Sámuelalap:					
1	Takarékbetétek	2807	30		
Lendvay Emil-alap:					
1	Takarékbetét	2044	50	609465	58
2	1908. évi felesleg			3531	40
		<hr/>			
				613096	98
		<hr/>			

SÁNDOR, s. k.,
bizottság tagjai.

DR. SZABÓ DÉNES, s. k.,

KOVÁTS EDE, s. k.,
ellenőr.

Veszteség- és nyereség-

		Korona	Fill.	Korona	Fill.
Kiadás.					
1	Költség és népszerű előadás	555	36		
2	Tiszteletdíj-számla	2199	—		
3	Személyi kiadás	11176	40		
4	Kegydíj	819	96		
5	Dologi kiadás	8720	—		
Szakosztályi kiadások:					
1	Orvostudományi 2200.—				
2	Természettudományi 2200.—				
3	Bölcsészettudományi 2200.—				
4	Jogtudományi 500.—	7100	—		
5	Esterházy-alap kamat	400	—		
Dotációk:					
1	1907. évi feleslegből 1000.—				
2	1908. évi költségvetés sz. 1000.—	2000	—	32970	72
3	Egyenleg mint felesleg			3631	40
				36602	12

DR. FARKAS LAJOS, s. k.,

BÁRÓ MANNSBERG

a számadásvizsgáló

LENDVAY EMIL, s. k.,

pénztárnok.

számla 1908 december 31-én.

		Korona	Fill.	Korona	Fill.
Bevétel.					
1	Kamat	2002	74		
2	Állami járulék	10000	—		
3	Értékpapír kamat	19873	80		
4	Haynald-alap kamat	—	40		
5	Rendes tagdíj	2858	90		
6	Pártoló tagdíj	659	90	35395	74
Készpénzkészlet:					
1	1908 januárius hó 1-én			1206	38
				36602	12

SÁNDOR, s. k.,
bizottság tagjai.

DR. SZABÓ DÉNES, s. k.,

KOVÁTS EDE, s. k.,
ellenőr.

BEVÉTEL 1908 januárius hó 1-től

		Korona	Fill.	Korona	Fill.
Alaptőke:					
1	K 339,400.— 4% m. koronaj.	13576	—		
2	" 91,200.— 4% m. földt.	3648	—		
3	" 12,000.— Szabó K.-né	720	—		
4	" 8,000.— Szereday A.-né	—	—		
5	" 200.— Dr. Szamosi János	—	—		
6	" 100.— Kir József-műegy.	—	—		
7	" 24,535.94 betét kamata	1102	20	19046	20
<u>K 475,435.94</u>					
Országház-alap:					
1	K 200.— 4% m. koronaj.	8	—		
2	" 2,900.— 4 ² / ₁₀ % egyesített j.	121	80		
3	" 1,000.— 1860-as sorsjegy	40	—		
4	" 62,000.— 4% m. földteherm.	2480	—		
5	" 2,603.86 betét kamatja	117	44	2767	24
<u>K 68,703.86</u>					
Építési aranyalap:					
1	K 18,400.— 4% magy. koronaj.	736	—		
2	" 8,449.92 betét kamata	280	78		
3	" 1,600.— könyvtár	76	—		
4	" 2,400.— régiségtár	—	—		
5	" 3,828.72 állattár	—	—		
6	" 79.84 növénytár	—	—	1092	78
<u>K 34,758.48</u>					
<u>Dotáció 1908-ban K 1000.—</u>					
Haynald-alap:					
1	K 4,000 — 4% erdélyi urb k.			193	20
Tartalék-alap:					
1	K 8,768.28 betét kamata			262	32
2	" 262.32 kamat tőkésítve				
3	" 1,000 — 1908. évi dotáció				
<u>K 10,030.60</u>					
Kovács Sámuel-alap:					
1	K 2,687.13 betét kamatja			120	17
2	" 120.17 kamat tőkésítve				
<u>K 2,807.30</u>					
		Átvitel		23481	91

1908 deczember hó 31-ig.

KIADÁS

		Korona	Fill.	Korona	Fill.
Különféle kiadások:					
1	Portók, nyomt., népszerű előa . . .			555	36
Államsegélyből:					
1	Könyvtár	6500	—		
2	Régiségtár	19500	—		
3	Állattár	6000	—		
4	Növénytár	4000	—		
5	Ásványtár	4000	—		
6	Erdélyi Múzeum folyóirat	1000	—	41000	—
Tiszteletdíjak:					
1	Titkárnak	799	—		
2	Ügyésznek	400	—		
3	Pénztárosnak (alapítványra adva)	1000	—	2199	—
Személyi kiadás:					
1	Könyvtár	4009	90		
2	Régiségtár	2166	58		
3	Állattár	1999	92		
4	Ásványtár	1500	—		
5	Növénytár	1500	—	11176	40
Kegydíj:					
1	László Józsefnek			819	96
Dologi kiadás:					
1	Könyvtár	3120	—		
2	Régiségtár	1400	—		
3	Állattár	1400	—		
4	Ásványtár	1400	—		
5	Növénytár	1400	—	8720	—
Esterházy-alap kamat:					
1	Régiségtárnak			400	—
Szakosztályoknak:					
1	Orvostudományi	2200	—		
2	Természettudományi	2200	—		
3	Bölcészettudományi	2200	—		
4	Jogtudományi	500	—	7100	—
Átvitel				71970	72

BEVÉTEL

1908 januárius hó 1-től

		Korona	Fill.	Korona	Fill.
Áthozat				23481	91
Természethistoriai p. d. a.					
1	K 2,400.— 4% m. koronaj.	96	—		
2	„ 8,795.43 betét kamata	393	47	489	47
3	„ 489.47 kamat tőkésítve				
	<u>K 11,684.90</u>				
Lendvay Emil-alap:					
1	K 1,000.— betét kamata	44	50		
2	„ 44.50 tőkésített kamat	—	—		
3	„ 1,000.— 1908. évi lefizetés	1000	—	1044	50
	<u>K 2,044.50</u>				
1	Különféle kamatok			63	10
1	Állami járulék			10000	—
1	Rendes tagdíj			2858	90
1	Pártoló tagdíj			659	90
1	Államsegély			41000	—
1	1907. évi felesleg			1206	38
Alapok gyarapodása 1908-ban:					
	Építési aranyalap	1000.—			
	Tartalékalap	1262.32			
	Természethistoriai p. d. a.	489.47			
	Kovács Sámuel-alap	120.17			
	Lendvay Emil-alap	1044.50			
	<u>3916.46</u>				
				80814	16

1908 december hó 31-ig.

KIADÁS

		Korona	Fill.	Korona	Fill.
<u>Áthozat</u>				71970	72
1	Haynald-alap kamat: Növénytárnak			192	80
1	Tartalékalap: Tőkésített jövedelem			262	32
1	Természethistóriai p. d. a.: Tőkésített jövedelem			489	47
1	Kovács Sámuel-alap: Tőkésített jövedelem			120	17
1	Lendvay Emil-alap: Tőkésített bevétel			1044	50
1	Dotációk: 1907. évi feleslegből építési ar.-alapnak	1000	—		
2	1908. évről tartalékalapnak	1000	—	2000	—
1	Építési aranyalap kamat: 1908. évi jövedelem Resch-féle tartozásra fordítva			1092	78
2	Egyenleg mint felesleg			3631	40
				80814	16

DR. SZABÓ DÉNES, s. k., LENDVAY EMIL, s. k., KOVÁTS EDE, s. k.,
tagjai. pénztárnok. ellenőr.

Költségvetés az 1909. évre.

Bevételek:

Mult évi maradék	K	3631·40
Értékpapírok kamatai	"	17224·—
Jelzálogkölcsonök kamatai	"	720·—
Tagsági díjakban várható	"	3000·—
Az országház-alap egy évi jövedelme	"	2767·24
Az alaptöke készpénzének kamata egy évre	"	1102 50
Állami járuléék	"	10000·—
Államsegély	"	28000·—
Összes bevétel	K	66445·14

Kiadások:

4 szakosztálynak (3 réginek á 2200, a jogi szako.-nak 500) K	7100·—
A könyvtárnak dologi kiadásokra K	3120·—
" személyi "	4180·—
" államsegélyből	6500·—
A régiségtárnak dologi kiadásokra K	1400·—
" személyi "	2000·—
" államsegélyből	9500·—
" az Esterházy-alap kamatai	400·—
Az állattárnak dologi kiadásokra K	1400·—
" személyi "	2000·—
" államsegélyből	4000·—
A növénytárnak dologi kiadásokra K	1400·—
" személyi "	1500·—
" államsegélyből	4000·—
Az ásványtárnak dologi kiadásokra K	1400·—
" személyi "	1500·—
" államsegélyből	4000·—
Központi igazgatás:	
A titkárnak K	800·—
A pénztárosnak	1000·—
Az ügyésznek	400·—
Vegeyes kiadások (igazgatás, nyomtatv.)	3125·14
Mult évi maradványból:	
Gróf Mikó Imre műveinek kiadására mint 1908-ban fel nem vett összeg K	500·—
Építési aranyalaphnak, az 1905. végéig történt túlkiadás törlesztésére	2500·—
László József kegydíja	820·—
Gróf Mikó Imre műveinek kiadására	500·—
Előre nem látott kiadásokra	200·—
Népszerű előadások költségeire	200·—
Tartaléktökére	1000·—
Összes kiadás K	66445·14

Névtár.*)

1. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület tagjai

1909 februárius 18-án.

B = bölcsészet-, nyelv- és történettudományi szakosztály

T = természettudományi szakosztály

O = orvostudományi szakosztály

J = jog- és államtudományi szakosztály

E jelzés hiányzik azoknál az igazgató, alapító és rendes tagoknál, a kik eddig egyik szakosztályhoz sem csatlakoztak, valamint azoknál a pártoló tagoknál, a kik egyik szakosztály kiadványára sem fizettek elő.

Az igazgató és alapító tagok sorába csak azokat vettük fel, a kik jogukat gyakorolják.

A) Igazgató tagok:

- Gróf Bánffy György, v. b. t. t., Bonczhida (B) 1903
Dr. Békésy Károly, egyet. cz. ny. rk. tanár, Kolozsvár (B) 1906
Dés város
Gróf Esterházy Kálmán, nyug. főispán, Gyalu (B)
5 Kolozs vármegye
Kolozsvár sz. kir. város
Kolozsvári Casino
Kováts Ede, kereskedő, Kolozsvár (B) 1906
Lendvay Emil, kir. tanácsos, bankigazgató, Kolozsvár (B) 1906
10 Marosvásárhely sz. kir. város
Nagyági bányamű-társaság, Nagyág.
Nagyenyedi Bethlen-kollegium, Nagyenyed (B)
Nagykőrös város
Szamosújvár város
15 Szilágysomlyói Casino
Torda város
Veres Zoltán, festőművész, Budapest
Br. Wesselényi Miklós, v. b. t. t., koronaőr, Kolozsvár.

*) Kérjük az észrevett hiányok valamint a lakás- és címváltozások közlését.

B) Alapító tagok:

- Abrudbányai, verespataki, felsőverkesi bányatársulat, Abrudbánya (T)
Ajtai K. Albert, nyomdatulajdonos, Kolozsvár (B) 1906
Br. Bánffy Albert, Válaszút (B) 1906
Br. Bánffy Ernő, Kolozsborsa (B) 1906
- 5 Gróf Bánffy Miklós, főispán, Kolozsvár (B) 1906
Gróf Bethlen Pál, ny. főispán, Bethlen (T) 1906
Ifj. D. Biás István, levéltáros, Marosvásárhely (B) 1904
Br. Bornemisza Károly, ny. főispán, Kolozsvár (B) 1907
Csató János, nyug. alispán, Nagyenyed (T) 1906
- 10 Czell Vilmos, nagybirtokos, Zilah (T) 1907
Dr. Erdélyi Pál, egyet. és múz. könyvtárigazgató, Kolozsvár (B) 1906
Erdélyi Magyar Jelzalog Bank R.-T., Kolozsvár (B) 1906
Felsőbánya város (B)
Dr. Finály Gábor, főgymn. tanár, Budapest (B) 1906
- 15 Dr. Finály György, orvos, Budapest (O) 1906
Finály Lajos, mérnök, Budapest (T) 1906
Gaál Gyula, földbirtokos, Magyarkályán (B) 1906
Dr. Gergely Sámuel, egyet. cz. ny. rk. tanár, Kolozsvár (B) 1906
Dr. Gyalui Farkas, egy. m.-tanár, könyvtárőr, Kolozsvár (B) 1909
- 20 Dr. Hirschler József, kanonok, főesperes-plébános, Kolozsvár (B) 1906
Br. Huszár Károly, főrendiházi tag, Abafája (B) 1906
Br. Jósika Sámuel, v. b. t. t., Kolozsvár (B) 1908
Br. Kemény Karolina, Malomfalva (B) 1903
Br. Kemény Katalin, Malomfalva (B) 1903
- 25 Br. Kemény Pál, Czintos (B) 1903
Kolozsvári Csizmadia Ipartársulat
Kolozsvári Nemzeti Casino (T)
Korbuly Bogdán, földbirtokos, Kolozsvár (B) 1906
Makray László, Budapest (B) 1907
- 30 Kir. József-Műegyetem állattani intézete, Budapest (T) 1906
Nagybánya város
Gr. Nemes János, Bánhalom (B) 1906
Pór Antal, kanonok, Esztergom (B) 1906
Schrantz Lajos, körjegyző, Nagymuzsaly (B) 1906
- 35 Dr. Szabó Dénes egyet. tanár, Kolozsvár (O)
Dr. Szádeczky Lajos, egyet. tanár, Kolozsvár (B)
Dr. Szamosi János, egyet. tanár, Kolozsvár (B)
Dr. Sztripszky Hiador, tanár, Kolozsvár (B) 1904
Gr. Teleki Arctur, Tancs (B) 1906
- 40 Gr. Teleki Domokos dr., Gernyeszeg (B) 1906
Széki gr. Teleki László (lónai), Kolozsvár (B)

- Thoroczkay Sándor, nagybirtokos, Toroczkószentgyörgy (B)
Tordai Casino, Torda
Dr. Veress Elemér egyet. m.-tanár, Kolozsvár (O) 1906
45 Gr. Vigyázó Ferencz dr., Budapest (B)
Gr. Wass Béla, főispán, Szentgothárd (B) 1909
Br. Wildburg Aladár (Türe) 1906

C) Rendes tagok.

- Adler Sámuel, kereskedő, Kolozsvár (B) 1906
Adorján János, szobafestőmester, Kolozsvár (T) 1906
Agyagási Vidor, polg. isk. tanár, Marosvásárhely (T) 1906
Akeszmann Albert, nagyiparos, Kolozsvár (T) 1906
5 Dr. Ákontz Károly, egyetemi m. tanár, Kolozsvár (O) 1906
Albert Iván, főmérnök, Nagyenyed (B) 1907
Dr. Anka Aurél, cs. és kir. törzsorvos, Kolozsvár (O) 1906
Dr. Apáthy István, egyetemi tanár, Kolozsvár (T) 1906
Auner Mihály, főgymn. tanár, Besztercze (B) 1908
10 Dr. Austerlitz Vilmos, egyet. tanársegéd, Kolozsvár, (O) 1908
Dr. Bajkó Zsigmond, ügyvéd, Kovászna (J) 1906
Bajkó Viktor, főgymn. tanár, Zilah (B) 1907
B. Bakk Bálint, gyártulajdonos, Kolozsvár (B) 1906
B. Bakk Sándor, műlakatos, Kolozsvár (B) 1906
15 Balássy Miklós, városi mérnök, Zilah (T) 1907
Balázs Árpád vm. árvaszéki ülnök, Zilah (I) 1907
Bálint János, Nagyenyed (T) 1907
Br. Bálint József, Nagyernye (B) 1906
Balla Gábor, tanárjelölt, Kolozsvár (B) 1906
20 Dr. Balogh Artúr, egyetemi tanár, Kolozsvár (J) 1908
Dr. Balogh Ernő, egyetemi tanársegéd, Kolozsvár (T) 1906
Br. Bánffy Dezső, v. b. t. t. orszgy. képviselő, Budapest
(B) 1906
Br. Bánffy Kázmér, Nagyenyed (T) 1906
Bányai Károly, bankigazgató, Kolozsvár (T) 1906
25 Dr. Barabás Ábel, főgymn. tanár, Kolozsvár (B) 1906
Barabás Endre, tanítókép. tanár, Kolozsvár (T) 1906
M. Barabásy István, kir. törvsz. jegyző, Marosvásárhely (J) 1909
Baross Gyula, tanár, Budapest (B) 1906
Barthos Indár, főreálisk. tanár, Déva (B) 1906
30 Dr. Bartók György, theol. tanár, Kolozsvár (B) 1906
Bécsér János, főgymn. tanár, Zilah (B) 1907
Bedőházy János, orszgy. képvis., Marosvásárhely (B) 1906
Dr. Békeffy Remig, egyetemi tanár, Budapest (B) 1906
Gr. Béldi Akos, nyug. főispán, Kolozsvár (J) 1906
35 Gr. Béldi Kálmán, Mezőbáld (B) 1906
Dr. Benedek Miklós, ügyvéd, Kolozsvár (J) 1906

- Dr. Benel János, orvos, egyet. m. tanár, Kolozsvár (O) 1906
 Dr. Bergleiter Gyula, egyet. tanársegéd, Kolozsvár (O) 1906
 Dr. Bernády György, polgármester, Marosvásárhely (B) 1906
 40 Dr. Biró Balázs, ügyvéd, Kolozsvár (J) 1906
 Biró Ferencz, vm. ügyész, Zilah (J) 1907
 Dr. Biró Sándor, táblabíró, Kolozsvár (J) 1909
 Bisztricsányi Fodor Pál, városi számvevő, Nagyenyed (B) 1907
 Bittó Rezső, kereskedő, Kolozsvár (B) 1906
 45 Dr. Bleyer Jakab, egyetemi tanár, Kolozsvár (B) 1909
 Dr. Blumenfeld Sándor, orvos, Kolozsvár (O) 1909
 Dr. Bochkor Mihály, ügyvéd, r. k. status-titkár, Kolozsvár (B) 1906
 Bodó Ferencz, r. k. lelkész, Kolozsvár (B) 1906
 Z. Bodolla Gyula, ref. theologus, Kolozsvár (B) 1908
 50 Bodor Jenő, erdőtanácsos, Szászsebes (T) 1906
 Bodor József, tanárjelölt, Kolozsvár (B) 1909
 Bodor László, táblabíró, Kolozsvár (J) 1908
 Bodrogi János, főgymn. tanár, Nagyenyed (B) 1907
 Dr. Boér Elek, egyetemi tanár, Kolozsvár (B) 1906
 55 Dr. Borbély László, egyetemi tanársegéd, Kolozsvár (O) 1906
 Dr. Borbély Samu, orvos, Torda (O) 1906
 Br. Bornemisza Elemér, Kolozsvár (B) 1906
 Dr. Boros György, unitár. theol. dékán Kolozsvár (B) 1906
 Dr. Both István. főgymn. tanár, Zilah (B) 1907
 60 Dr. Böhm Károly, egyetemi tanár, Kolozsvár (B) 1906
 Böhm Mihály, m. á. v. ellenőr, Kolozsvár (B) 1906
 Bölöni László, ügyvéd, Bánffyhunyadi (J) 1907
 Dr. Brandt József, min. tanácsos, Kolozsvár (O) 1906
 Brassói evang. főgymn., (B) 1906
 65 Brassói r. k. főgymn., (B) 1906
 Brósz Emil, egyetemi gyakornok, Kolozsvár (T) 1906
 Budapesti Tud. Egyetem Könyvtára (B) 1906
 Dr. Buday Árpád, osztályarchaeologus, Kolozsvár (B) 1906
 Dr. Buday Kálmán, egyetemi tanár, Kolozsvár (O) 1906
 70 Dr. Bunea Ágoston, kanonok, Balázsfalva (B) 1906
 Burger Frigyes, gyógyszerész, Kolozsvár (T) 1906
 Buszek Gyula, tanárjelölt, Brassó (B) 1906
 Chief Lipót, kereskedő, Marosvásárhely (T) 1906
 Dr. Cholnoky Jenő, egyetemi tanár, Kolozsvár (B) 1906
 75 Dr. Concha Győző, egyetemi tanár, Budapest (B) 1906
 Dr. Csánki Dezső, orsz. levéltáros. Budapest (B) 1907
 Csekey István, jogszigorló, Kolozsvár (J) 1909
 Dr. Csengeri János, egyetemi tanár, Kolozsvár (B) 1906
 Dr. Csernátony Gyula, nyug. tanfelügyelő, Kolozsvár (B) 1906
 80 Dr. Cserni Béla, főgymn. tanár, Gyulafehérvár (B) 1906
 Dr. Csiki Mihály, egyetemi tanársegéd, Kolozsvár (O) 1906
 Csiksomlyói r. k. főgymn. (B) 1906
 Dr. Csiszér Albert, városi aljegyző, Marosvásárhely (T) 1906

- Csoma József, banktisztviselő, Kolozsvár (B) 1906
- 85 Csutak Vilmos, főgymn. tanár, Sepsiszentgyörgy (B) 1906
Csürös József, ref. lelkész, Nagyalmás (B) 1906
Dr. Czetz Dénes, gyógyszerész, Kolozsvár (T) 1906
Dr. Czikmántory Ottó, ügyvéd, Kolozsvár (J) 1906
Dabóczy Viktor, ügyvédjelölt, Marosvásárhely (B) 1906
- 90 Daday Dezső, tanárjelölt, Dés (T) 1906
Dávid József, gyógyszerész, Kolozsvár (T) 1906
Dr. Davida Leó, egyetemi tanár, Kolozsvár (O) 1906
Dr. Davidovits József, egyet. tanársegéd, Kolozsvár (O) 1908
Dr. Deák Albert, ügyvéd, Kolozsvár (J) 1906
- 95 Deák Lajos, kir. tan. tanfelügyelő, Marosvásárhely (B) 1906
Dr. Demeter György, egyet. tanársegéd, Kolozsvár (O) 1906
Derzsi Gábor, erdőmester, Zilah (T) 1907
Deutsch Miksa, látszerész, Kolozsvár (O) 1906
Dr. Dézsi Lajos, egyetemi tanár, Kolozsvár (B) 1906
- 100 Diósi Jakab, joghallgató, Kolozsvár (B) 1908
Br. Diószeghy Zsigmond, polgármester, Zilah (B) 1907
Dobai Sándor, főgymn. tanár, Zilah (B) 1907
Dr. Dobozy Vilmos, vm. főorvos, Nagyenyed (O) 1907
Dobrowszky Ágost és Társa, könyvkereskedők Budapest (B) 1908
- 105 Dózsa Ferencz, kir. törvsz. bíró, Torda (B) 1906
Ébner Sándor, egyetemi gyakornok, Kolozsvár (T) 1906
Dr. Egry József, ügyvédjelölt, Kolozsvár (J) 1908
Dr. Elfer Aladár, egyetemi tanársegéd, Kolozsvár (O) 1906
Dr. Éltes Géza, vm. aljegyző, Zilah (J) 1907
- 110 Dr. Élthes Béla, egyet. tanársegéd, Kolozsvár (O) 1906
Egyesült Kisegítő Takarékp. R. T. Torda (B) 1906
Ehrlich Henrik, földbirtokos, Fegyvernek (T) 1906
Dr. Endes Miklós, kir. törvsz. bíró, Kolozsvár (J) 1906
Dr. Engel Gábor, kórházig. egyet. cz. ny. r. k. tanár, Kolozsvár (O) 1906
- 115 Enyeter Ferencz, m. kir. csendőrezredes, Budapest (B) 1906
Eötvös Kollegium, Budapest (B) 1906
Dr. Erdélyi Lajos, polg. isk. tan.-képző tanár, Budapest (B) 1906
Ifj. Dr. Erődi Béla, keresk. ak. tanár, Kolozsvár (J) 1906
Erzsébetvárosi áll. főgymn. (B) 1906
- 120 Dr. Fabinyi Rudolf, egyetemi tanár, Kolozsvár (T) 1906
Ifj. dr. Fabinyi Rudolf, kórházi főorvos, Dicsőszentmárton (O) 1906
Fabritius Erik, könyvkereskedő, Kolozsvár (B) 1906
Fabritius Erik, kir. járásbíró, Kolozsvár (J) 1906
Dr. Farkas Béla, egyetemi tanársegéd, Kolozsvár (T) 1906
- 125 Dr. Farkas Gyula, egyetemi tanár, Kolozsvár (T) 1906
Dr. Farkas Lajos, min. tanácsos, egyetemi tanár (J) 1906
Dr. Farkas Mózes, ügyvéd, Kolozsvár (J) 1909
Farkas Ödön, zenekonzervat. igazg., Kolozsvár (B) 1906
Dr. Fazakas József, tanár, Kolozsvár (B) 1906

- 130 Dr. Fekete Károly, ügyvéd, Kolozsvár (J) 1906
 Fekete Nagy Béla, városi tanácsos, Kolozsvár (T) 1906
 Feldmann Zsigmond, főmérnök, Kolozsvár (T) 1906
 Dr. Félegyházi Ernő, egyet. tanársegéd, Kolozsvár (O) 1906
 Felszeghy Dezső, író, Kolozsvár (B) 1906
- 135 Ferdinándi József, iparisk. tanár, Kolozsvár (T) 1906
 Dr. Ferencz Áron, egyet. tanársegéd, Kolozsvár (T) 1906
 Ferencz József, unitárius püspök, Kolozsvár (B) 1906
 Ifj dr. Ferencz József, ügyvéd, Kolozsvár (J) 1906
 Ferenczy Dezső, földbirtokos, Kolozsvár (B) 1906
- 140 Ferenczy Gyula, bankigazgató, Kolozsvár (B) 1906
 Ferenczi Miklós, könyvtári gyakornok, Kolozsvár (B) 1906
 Dr. Filep Gyula, egyet. m.-tanár, vm. főorvos (O) 1906
 Dr. Filtsch Frigyes, orvos, Jósikatelep (O) 1906
 Fogarasi Béla, főgymn. igazgató, Nagyenyed (T) 1907
- 145 Folyovich János, városi aljegyző, Kolozsvár (J) 1906
 Dr. Folyovich Sándor, kir. közjegyző, Nagyenyed (J) 1907
 Forgó György, főrealisk. tanár, Temesvár (J) 1906
 Főris Miklós, főgymn. tanár, Zilah (B), 1907
 Földváry Károly, kir. sőtiszt, Marosújvár (B) 1906
- 150 Förstner Tivadar, ipariskolai tanár, Kolozsvár (B) 1908
 Dr. Frits Béla, kir. ügyész, Kolozsvár (J) 1908
 Fuhrmann Károly, kereskedő, Kolozsvár (B) 1906
 Dr. Futó Mihály, főgymn. tanár, Hódmezővásárhely (T) 1906
 Führer Lajos, múz. állattári segédőr, Kolozsvár (T) 1906
- 155 Dr. Fülöp Adorján, főgymn. tanár, Zenta (B) 1906
 Gajzágó Ferencz, kir. táblabíró, Kolozsvár (J) 1906
 Dr. Gál Kelemen, unitár. főgymn. igazgató, Kolozsvár (B) 1906
 Gálos Rezső, főrealisk. tanár, Temesvár (B) 1906
 Dr. Gámán Béla, orvos, Kolozsvár (O) 1906
- 160 Gámán Dezső, iparkam. titkár, Kolozsvár (T) 1906
 Gazelli Árpád, egyet. könyvtártiszt, Kolozsvár (B) 1906
 Gayer Gyula, jogszigorló, Kisczell (T) 1906
 Gelei József, egyet. gyakornok, Kolozsvár (T) 1906
 Dr. Genersich Antal, egyet. tanár, Budapest (O) 1906
- 165 Dr. Genersich Gusztáv, orvos, egy. m.-tanár, Kolozsvár (O) 1906
 Gerstenbrein Tamás, kőbányatulajdonos, Kolozsvár (B) 1906
 Dr. Gidófalvy István, kir. közjegyző, Kolozsvár (J) 1906
 Gombos Benő, banktisztviselő, Kolozsvár (T) 1906
 Dr. Góth Lajos, egyet. tanársegéd, Kolozsvár (O) 1906
- 170 Gödri Ferencz, polgármester, Sepsiszentgyörgy (B) 1908
 Göllner Árpád, főmérnök, Nagyenyed (B) 1907
 Görgey Arthur, nyug. tábornok, Budapest (B) 1960
 Gräf József, ékszerész, Kolozsvár (B) 1906
 Ifj. Gräf Lőrincz, kereskedő, Kolozsvár (B) 1906
- 175 Griger György, elme-kórtani műkertész, Kolozsvár (B) 1907
 Grofsoreán Béla Kornél, ügyvédjelölt, Teregova (J) 1908
 Gulyás Antal, egyet. gyakornok, Kolozsvár (T) 1906

- Gürtler Kornél, egyet. kertész, Kolozsvár (T) 1906
 Dr. Gyárfás Elemér, ügyvéd, Marosvásárhely (J) 1908
- 180 Gyárfás Endre, földbirtokos, Székelykeresztúr (B) 1906
 Dr. Győrffy István, főgymn. tanár, Makó (T) 1906
 Gyulai r. k. főgymn. (B) 1906
 Gyulafehérvári r. k. főgymn. (B) 1906
 Hajdú Márton, földbirtokos, Magyarcsaholy (B) 1907
- 185 Dr. Hajnal Géza, kórh. főorvos, Besztercze (O) 1906
 Halász József, Marosvásárhely (T) 1906
 Dr. Haller Gusztáv, ügyvéd, Kolozsvár (J) 1906
 Hangay Oktáv, keresk. ak. tanár, Kolozsvár (B) 1906
 Dr. Haraszi Gyula, egyet. tanár, Kolozsvár (B) 1906
- 190 Hegyesy Vilmos, hirlapíró, Kolozsvár (B) 1906
 Dr. Hegyi Mózes, kórh. főorvos, Máramarossziget (O) 1906
 Heppes Miklós, kir. táblai tanácselnök, Kolozsvár (J) 1908
 Herczberg Henrik, gyógyszerész, Vizakna (O) 1906
 Dr. Hevesi Imre, orvos, egyet. m.-tanár, Kolozsvár (O) 1906
- 195 Hevesi József, műasztalos, Kolozsvár (B) 1906
 Dr. Hínléder-Fels Ernő, országgy. képvis., Homoródoklánd (B) 1906
 Dr. Hints Elek, orvos, Marosvásárhely (O) 1906
 Hints Sándor, polg. isk. tanár, Marosvásárhely (B) 1906
 Hirsch Ödön, szeszgyáros, Kolozsvár (T) 1906
- 200 Hirschfeld Sándor, kereskedő, Kolozsvár (T) 1906
 Holló Károly, r. k. főgymn. rajztanár, Kolozsvár (B) 1907
 Dr. Hoór Károly, egyet. tanár, Kolozsvár (O) 1906
 Br. Horváth Emil dr., ügyvéd, Dés (J) 1906
 Horváth József, főgymn. tanár, Marosvásárhely (B) 1906
- 205 Horváth Pál, bankigazgató, Nagyenyed (T) 1907
 Gr. P. Horváth-Tholdy Rudolf, Pata (B) 1906
 Dr. Höntz Kálmán, orvos, egyet. m.-tanár (J) 1906
 Dr. Hunwald Lajos, ügyvéd, Kolozsvár (B) 1906
 Hunwald Lipót, kereskedő, Kolozsvár (B) 1906
- 210 Huszár György, főgymn. tanár, Nagykőrös (B) 1906
 Dr. Imre József, kórházi főorvos, Hódmezővásárhely (O) 1906
 Dr. Imre Sándor, polg. isk. tanítóképz.-tanár, egyet. m.-tanár,
 Budapest (B) 1906
 Dr. Incze Béni, főgymn. tanár, Kolozsvár (B) 1906
 Incze Lajos, ref. lelkész, Vizakna (B) 1906
- 215 Br. Inczedy Samu, Kaczkó (B) 1906
 Inczeffy Albert, gyógyszerész, Tövis (B) 1907
 Irsay József, országgy. képvis., Budapest (B) 1906
 Dr. Issekutz Gyula, táblabíró, Kolozsvár (J) 1906
 Dr. Issekutz Hugó, gyógyszerész, egyet. m.-tanár, Kolozsvár
 (O) 1906
- 220 Dr. Jakabházy Zsigmond, orvos, egyet. m.-tanár, Kolozsvár
 (O) 1906
 Dr. Jancsó György, egyet. tanár, Kolozsvár (J) 1906
 Jánosy Gerő, főgymn. tanár, Marosvásárhely (B) 1906

- Dr. Janovits Jenő, színházigazgató, Kolozsvár (B) 1906
 Járai István, főgymn. tanár, Nagyenyed (B) 1909
- 225 Jármay Béla, máv. üzletvezető, Kolozsvár (T) 1906
 Dr. Jékey Dániel, táblabíró, Marosvásárhely (J) 1906
 Dr. Jelen Gyula, ügyvéd, Kolozsvár (J) 1906
 Dr. Jendrassik Ernő, egyet. tanár, Budapest (O) 1906
 Dr. Jeney Elek, ügyvéd, Nagyenyed (J) 1907
- 230 Joghallgatók Segítő Egyesülete, Kolozsvár (J) 1908
 Br. Jósika Lajos, Tihó (B) 1907
 Kádár Géza, ref. lelkész, Zilah (B) 1907
 Dr. Kaizler György, főispán, Zilah (B) 1907
 Dr. Kálmán János, főgymn. tanár, Kolozsvár (B) 1906
- 235 Dr. Kammerer Ernő, min. tanácsos, Budapest (B) 1906
 Dr. Kanitz Henrik, egyet. tanársegéd, Kolozsvár (O) 1906
 Kapatán Márton, örm. kath. plébános, Szamosújvár (B) 1907
 Kapcsa Imre, műlakatos, Kolozsvár (T) 1906
 Kapus Sámuel, szerkesztő, Zilah (B) 1907
- 240 Dr. Kapusy Imre, ügyvéd, Szászrégen (J) 1906
 Dr. Karácsonyi János, kanonok, Nagyvárad (B) 1906
 Dr. Kardos Samu, ügyvéd, Debreczen (J) 1906
 Dr. Kecskeméthy István, országgy. képvis., Kolozsvár (B) 1906
 Kelemen Lajos, főgymn. tanár, Kolozsvár (B) 1906
- 245 Br. Kemény Árpád, főispán, Nagyenyed (B) 1907
 Kenessey Béla, ref. püspök, Kolozsvár (B) 1906
 Dr. Kenéz Béla, egyet. tanár, Kolozsvár (J) 1908
 Dr. Kenyeres Balázs, egyet. tanár, Kolozsvár (O) 1906
 Kerekes András, főgymn. tanár, Zilah (B) 1907
- 250 Késmárki evang. Lyceum (B) 1906
 Kikaker Boldizsár, kávéháztulajdonos, Kolozsvár (T) 1906
 Kincs Gyula, főgymn. igazgató, Zilah (B) 1907
 Király Pál, főreálisk. tanár, Erzsébetváros (B) 1906
 Kiss Ernő, ügyvéd, Zilah (J) 1907
- 255 Dr. Kiss Ernő, főgymn. tanár, Kolozsvár (B) 1906
 Dr. Kiss Géza, jogakad. tanár, egyet. m.-tanár, Nagyvárad (J) 1906
 Kiss Jenő, vár. tanácsos, Nagyenyed (B) 1907
 Dr. Kiss Mór, egyet. tanár, Kolozsvár (J) 1906
 Kiss Pál, főreálisk. tanár, Erzsébetváros (B) 1906
- 260 Kiss Sándor, keresk. akad. igazgató, Kolozsvár (J) 1908
 Kiskunfélegyházai városi múzeum (B) 1909
 Klein József, fakereskedő, Marosvásárhely (T) 1906
 Dr. Klumák Adolf, főtörzsorvos, Kolozsvár (O) 1907
 Dr. Klumák János, ügyvéd, Kolozsvár (J) 1906
- 265 Kohn Róbert, kincstári műkertész, Vízakna (B) 1906
 Dr. Kolosváry Bálint, egyet. tanár Kolozsvár (J) 1908
 Dr. Kolosváry Sándor, egyet. tanár, Kolozsvár (B) 1906
 Kolozsvári Róm. Kath. Polgári Leányiskola (B) 1909
 Komáromy Andor, nyug. tanfelügyelő, Kolozsvár (B) 1906

- 270 Komáromvármegyei és városi múzeum (B) 1908
 Dr. Konrád Jenő, egyet. tanársegéd, Kolozsvár (O) 1906
 Dr. Konrádi Dániel, orvos, egyet. m.-tanár, Kolozsvár (O) 1906
 Kopasz Géza, tanárjelölt Kolozsvár (T) 1906
 Dr. Kosutány Ignác, egyet. tanár, Kolozsvár (J) 1906
- 275 Kovács Béla, tan. képezd. tanár, Kolozsvár (T) 1906
 Kovács Dezső, főgymn. tanár, Kolozsvár (B) 1906
 Kovács Dezső, kereskedő, Kolozsvár (B) 1906
 Dr. Kovács Ferencz, jogakad. tanár, Pozsony (J) 1906
 Dr. Kovács Gábor, orvos, (O) 1906
- 280 Kovács Géza, E. K. E. főtitkár, Kolozsvár (B) 1906
 Kovács István, osztályarchaeologus, Kolozsvár (B) 1906
 Kovács József, kereskedő, Kolozsvár (B) 1906
 Kovács Kálmán, főgymn. tanár, Kolozsvár (B) 1906
 Kovács Kálmán, kereskedő, Kolozsvár (B) 1906
- 285 Kozma Ferencz, nyug. tanfelügyelő, Kolozsvár (B) 1906
 Dr. Kozma Imre, orvos, Marosvásárhely (O) 1906
 Köblös Zoltán, egyet. könyvt. segédtsizt, Kolozsvár (B) 1906
 Köhler János (O) 1906
 Dr. Költő Gábor, törvsz. bíró, Kolozsvár (J) 1906
- 290 K. Köntzey Imre, birtokos, Kolozsvár (B) 1906
 Krbekné Liber Etelka, áll. polg. leányisk. igazg., Brassó (T) 1908
 Dr. Krenner Miklós, főreálisk. tanár, Arad (B) 1906
 Dr. Kreutzer Lipót, ker. akad. tanár, Kolozsvár (J) 1906
 Dr. Kristóf György, főgymn. tanár, Szászváros (B) 1906
- 295 Dr. Kugyeray Ede, postasegédtitkár, Kolozsvár (J) 1906
 Kuun Kollégium, Szászváros (B) 1906
 Kuhn Bernát, birtokos, Kolozsvár (B) 1906
 Dr. Kuhn Ottó, ügyvéd, Kolozsvár (J) 1906
 Kun László, r. k. plébános, Szászfenes (B) 1906
- 300 Kuncz Elek, tank. főigazgató, Kolozsvár (B) 1906
 Kuzskó István, mértékhit. hiv. főnök, Kolozsvár (B) 1906
 Lánczy Béla, földbirtokos, Brassó (B) 1908
 Dr. Láni Oszkár, ügyvéd, Marosvásárhely (B) 1906
 Dr. László Albert, városi orvos, Vízakna (O) 1906
- 305 Dr. László Ferencz, főgymn. tanár, Sepsiszentgyörgy (T) 1908
 Dr. Lechner Károly, egyet. tanár, Kolozsvár (O) 1906
 Dr. Lenhossék Mihály, egyet. tanár, Budapest (O) 1906
 Lészay Ferencz, cs. és kir. kamarás, földbirtokos, Magyar-
 gorbó (T) 1906
 Dr. H. Lokody Antal, orvos, Marosvásárhely (O) 1907
- 310 Dr. Lóky Béla, főgymn. tanár, Kolozsvár (T) 1906
 Dr. Lőte József, egyet. tanár, Kolozsvár (O) 1906
 Dr. Lővy Ferencz, főrabbi, Marosvásárhely (B) 1906
 Dr. Lukács Hugó, egyet. tanársegéd, Kolozsvár (O) 1906
 Dr. Lukácsy József, ügyvéd, Kolozsvár (J) 1906
- 315 Dr. Lukinich Imre, főgymn. tanár, Dész (B) 1906
 Luszt Ferencz, szig. orvos, Kolozsvár (O) 1906

- Magyar Endre, áll. fa- és fémipari szakisk. igazgató, Kolozsvár (T) 1906
- Magyar Leszámitoló és Pénzváltó-Bank Erdélyr. Fiókja, Kolozsvár (T) 1906
- Magyarosi Gyula, biztosítási tisztv., Kolozsvár (B) 1907
- 320 Magyarosi István, ref. lelkész, Zilah (B) 1907
- Dr. Makara Lajos, egyet. tanár, Kolozsvár (O) 1906
- Makkai Ernő, főgymn. tanár, Kolozsvár (B) 1907
- Makray Domokos, kir. kataszteri igazg., Kolozsvár (B) 1906
- Mály István, kir. p.-ü. titkár, Brassó (B) 1908
- 325 Br. Mannsberg Sándor, bankigazgató, Kolozsvár (B) 1906
- Dr. Márki Sándor, egyet. tanár, Kolozsvár (B) 1906
- Márkos Albert, főgymn. tanár, Kolozsvár (B) 1908
- Marosvásárhelyi ref. kollegium könyvtára (B) 1906
- Marosy Imre, kir. mérnök, Zilah (T) 1907
- 330 Dr. Marschalkó Tamás, egyet. tanár, Kolozsvár (O) 1906
- Marthy Pál, főgymn. tanár, Marosvásárhely (B) 1906
- Mattay Kálmán, pékmester, Kolozsvár (T) 1906
- Dr. Máthé Gábor, egyet. tanársegéd, Kolozsvár (O) 1906
- Máthé József, plébános, Bács (B) 1906
- 335 Mátyás Jenő, tanárjelölt, Kolozsvár (T) 1908
- Dr. Méhely Lajos, múz. igazg. ór, Budapest (T) 1907
- Meiszner József, földbirtokos, Monó (B) 1907
- Dr. Meltzl Balambér, ügyvédj., Kolozsvár (J) 1908
- Dr. Menyhárt Gáspár ügyvéd, egyet. m. tan., Kolozsvár (J) 1906
- 340 Merza Gyula, E. K. E. pénztáros, Kolozsvár (B) 1906
- Merza Lajos, kir. tan., EMKE. főpénztáros, Kolozsvár (B) 1906
- Mestitz Ferencz, bútorgyáros, Kolozsvár (B) 1906
- Dr. Mezei Sándor, orvos, Kolozsvár (O) 1906
- Mezőgazdasági Bank és Takarékpénztár, Kolozsvár (J) 1906
- 345 Dr. Mihály József, ügyvéd, Kolozsvár (J) 1906
- Dr. Mikó Imre, kir. törvsz. jegyző, Kolozsvár (J) 1906
- Dr. Mikó Lőrincz, ügyvéd, Kolozsvár (J) 1906
- Dr. Molnár Gábor, nyug. főszolgabíró, Marosvásárhely (B) 1908
- Dr. Moldován Gergely, egyet. tanár, Kolozsvár (B) 1906
- 350 Molnár Géza, m. levéltáros, Nagyenyed (B) 1907
- Molnár Károly, tanár, Nagyenyed (B) 1907
- Molnár Károly, bútorgyáros, Kolozsvár (T) 1906
- Dr. Nagy Ernő, egyet. tanár, Kolozsvár (J) 1906
- Dr. Nagy Samu, orvos, Kolozsvár (O) 1907
- 355 Nagy Sándor, főgymn. tanár, Zilah (T) 1907
- Dr. Navratil Ákos, egyet. tanár, Kolozsvár (J) 1906
- Navratil György, kincst. sőtiszt, Vizakna, (B) 1906
- Dr. Nemes Ferencz, városi tanácsos, Kolozsvár (B) 1907
- Dr. Németh Endre, orvos, Miskolcz (O) 1906
- 360 Némethy József, főmérnök, Zilah (T) 1907
- Dr. Netoliczka Oszkár, tanár, Brassó (B) 1908
- Dr. Nyiredy Géza, főgymn. tanár, Kolozsvár (T) 1906

- Novák István, Nagyenyed, (B) 1907
 Dr. Novák István, ügyvéd, Kolozsvár (J) 1906
- 365 Orbán Lajos, főgymn. tanár, Szászváros (B) 1906
 Orbán Sándor, kórh. aligondnok, Kolozsvár (O) 1906
 Orbók Ferencz, egyet. quaestor, Kolozsvár (B) 1906
 Dr. Orbók Loránd, tanár, Kolozsvár (B) 1908
 Dr. Orient Gyula, egyetemi tanársegéd, Kolozsvár (O) 1906
- 370 Ormay Kálmán, vállalkozó, Kolozsvár (T) 1906
 Ornstein József, nyug. őrnagy, Szamosújvár (B) 1906
 Orosz Endre, áll. igazg. tanító, Apahida (B) 1906
 Dr. Óváry Kelemen, egyetemi tanár, Kolozsvár (J) 1906
 Paál Gusztáv, főgymn. tanár, Marosvásárhely (B) 1906
- 375 Pál István, kanonok, Kolozsvár (B) 1906
 Pálfi Márton, főgymn. tanár, Kolozsvár (B) 1906
 Dr. Pallay M. Béla, közjegyző, Zilah (T) 1907
 Pallós Albert, áll. polg. isk. igazgató, Kolozsvár (B) 1906
 Pallós István, főgymn. tanár, Torda (B) 1907
- 380 Pálmay József, Marosvásárhely (B) 1906
 Pápai ref. főiskola könyvtára, Pápa (B) 1907
 Pap Domokos, főgymn. tanár, Torda (B) 1906
 Dr. Papp Ernő, orvos, Kolozsvár (O) 1906
 Papp István, kereskedő, Kolozsvár (B) 1906
- 385 Dr. Cs. Papp József, egy. m. tanár, Kolozsvár (B) 1906
 Dr. Papp József, ügyvéd, Kolozsvár, (J) 1906
 K. Papp Mihály, nyug. csendőrezredes, Kolozsvár (B) 1906
 Papp Loránt, gymn. tanár, Szilágysomlyó (B) 1907
 Papp Simon, tanárjelölt, Kolozsvár (T) 1908
- 390 Pápay József, egyetemi demonstrator, Kolozsvár (T) 1906
 Dr. Parádi Ferencz, kórh. főorvos, Dés (O) 1906
 Dr. Paszternák Oszkár, egyetemi tanársegéd, Kolozsvár (O) 1908
 Dr. Pataky Jenő, orvos, Kolozsvár (O) 1906
 Dr. Pataky Zoltán, egyetemi tanársegéd, Kolozsvár (O) 1906
- 395 Dr. Páter Béla, gazd. ak. tanár, Kolozsvár (T) 1906
 Dr. Pávlík Sándor, vm. jegyző, Kolozsvár (J) 1908
 Peielle Róbert, Kolozsvár (B) 1906
 Dr. Perl Alfréd, ügyvéd, Kolozsvár (J) 1906
 Dr. Persián Kálmán egyet. könyvt. segédtsízt, Kolozsvár (B) 1906
- 400 Dr. Péterfi István, ügyvédjelölt, Kolozsvár (J) 1906
 Dr. Péterfi Tibor, orvos, egyet. tanársegéd, Kolozsvár (O) 1906
 Péterfi Zsigmond, ny. vasútigazgató, Kolozsvár (T) 1906
 Petri József, r. k. hitoktató, Kolozsvár (B) 1906
 Dr. Pfeiffer Péter, egyet. tanár, Kolozsvár (T) 1906
- 405 Pogány János, földbirtokos, Nagyenyed (B) 1907
 Pokoly József, ref. theol. tanár, Kolozsvár (B) 1906
 Polgár József, főgymn. tanár, Marosvásárhely (B) 1906
 Polyánszky Dénes, ny. csendőrszázados, Kolozsvár (B) 1906
 Dr. Pordea Gyula, ügyvéd, Kolozsvár (B) 1906
- 410 Póritz Vilmos, bányafelügyelő, Vízakna (B) 1906

- Dr. Porst Kálmán, főgymn. tanár, Kiskúnfélegyháza (B) 1909
Dr. Pósta Béla, egyet. tanár, Kolozsvár (B) 1906
Posztóczky Kálmán, bizt. társ. tisztv., Kolozsvár (B) 1906
Dr. Potoczky Dezső, egyet. tanársegéd, Kolozsvár (O) 1906
415 Dr. Preisz Hugó, egyet. tanár, Budapest (O) 1906
Dr. Purjesz Zsigmond, egyet. tanár, Kolozsvár (O) 1906
Purpriger János, pt. felügyelő, Zilah (T) 1907
Püspöki Miklós, kereskedő, Kolozsvár (B) 1906
Rác Gyula, író, Budapest (B) 1906
420 Rák József, r. k. tanulm. felügyelő, Gyulafehérvár (B) 1906
Rapaport Lipót, joghallgató, Marosilye (J) 1906
Ref. theol. fakultás ifj. egylete, Kolozsvár (B) 1906
Rehling Alajos, építész, Kolozsvár (T) 1906
Dr. Reinbold Béla, egyet. m.-tanár, Kolozsvár (O) 1906
425 Reinbold Olivér, nyug. p.-ü.-igazg., Nagyenyed (B) 1907
Reményik Lajos, Kolozsvár (B) 1906
Répay Dániel, tanítókép. tanár, Budapest (B) 1907
Révai Károly, bányahivatalnok, Nagyág (B) 1906
Révész Béla, könyvkereskedő, Marosvásárhely (B) 1906
430 Dr. Richter Aladár, egyet. tanár, Kolozsvár (T) 1906
Dr. Rigler Gusztáv, egyet. tanár, Kolozsvár
Gyalui Rosenberger Mór, nagybirtokos, Gyalu (B) 1906
Dr. Roska Márton, tanár, Kolozsvár (B) 1906
Rosnyai Dávid, joghallgató, Kolozsvár (J) 1909
435 Dr. Rudas Gerő, orvos, Kolozsvár (O) 1906
Br. Rudnyánszky Béla, törv. elnök (B) 1906
Rugonfalvi dr. Kiss István, vm. levéltáros, Győr (B) 1907
Russel Károly, Kalazant. ig. Kolozsvár (B) 1906
Dr. Ruzitska Béla, egyetemi cz. ny. rk. tanár, Kolozsvár (T) 1906
440 Futásfalvi Sándor Antal, földbirtokos, Kolozsvár (B) 1906
Sándor Imre, bankhivatalnok, Kolozsvár (B) 1906
Dr. Sándor István, egyetemi tanársegéd, Kolozsvár (O) 1907
Sándor Jenő, Nagyenyed (T) 1909
Sárga Gergely, kereskedő, Kolozsvár (B) 1906
445 Sárga János, ékszerész, Kolozsvár (B) 1906
Dr. Schilling Lajos, egyetemi tanár, Kolozsvár (B) 1906
Schissel Albert, telekkönyvvezető, Vízakna (B) 1906
Dr. Schneller István, egyetemi tanár, Kolozsvár (B) 1906
Schuster Emil, kereskedő, Kolozsvár (T) 1906
450 Dr. Sebestyén Gyula, M. Népr. Társ. főtitkára, Budapest (B) 1906
K. Sebestyén József, festőművész, Kolozsvár (B) 1906
Seprődi János, főgymn. tanár, Kolozsvár (B) 1906
Simák Lajos, áll. építész, mérnök, Kolozsvár (T) 1906
Simon Gábor, főgymn. tanár, Miskolc (B) 1906
455 Simonffi István, gépgyárós, Kolozsvár (T) 1906
Dr. Singer József, orvos, Kolozsvár (O) 1906
Sipos Gábor, ügyvéd, Kolozsvár (J) 1906

- Smiel Dávid, vállalkozó, Kolozsvár (B) 1907
 Sólyom János, polg. isk. tanár, Kolozsvár (B) 1907
 460 Somló Bódog, egyet. tanár, Kolozsvár (J) 1906
 Somodi István, ügyvéd, Kolozsvár (J) 1906
 Spáda János, építő mester, Kolozsvár (B) 1906
 Dr. Stein Lipót, egyet. gyakornok, Kolozsvár (O) 1906
 Dr. Steiner Pál, egyet. tanársegéd, Kolozsvár (O) 1907
 465 Stief Jenő, kereskedő, Kolozsvár (B) 1906
 Stotter Jakab, fakereskedő, Kolozsvár (T) 1906
 Szabó Arpád, tanár, Nagyenyed (T) 1906
 Szabó Imre, főgymn. tanár, Kolozsvár (T) 1906
 Dr. Szabó Károly, orvos, Erzsébetváros (O) 1907
 470 Dr. Szabó Péter, gyak. gymn. tanár, Budapest (T) 1906
 Dr. Szádeczky Béla, múz. könyvt. segédőr, Kolozsvár (B) 1906
 Dr. Szádeczky Gyula, egyet. tanár, Kolozsvár (T) 1906
 Szamosújvári áll. főgymn. (B) 1906
 Szász Ferencz, főgymn. tanár, Marosvásárhely (B) 1906
 475 Dr. Szász Károly, min. tanácsos, Budapest (B) 1906
 Széchenyi-kör, Eperjes (B) 1906
 Dr. Széchy Ákos, polg. isk. igazg., Kolozsvár (T) 1906
 Székely-Mikó-kollegium, Sepsi-Szent-György (B) 1906
 Székely Ödön, főgymn. tanár, Nagyenyed (B) 1908
 480 Szekula Ákos, Kolozsvár (B) 1906
 Széky Miklós, gyógyszerész, Kolozsvár (T) 1906
 Dr. Széky Tibor, egyet. tanársegéd, Kolozsvár (T) 1906
 Szele Endre, kereskedő, Kolozsvár (B) 1906
 Szele Márton, kereskedő, Kolozsvár (B) 1906
 485 Szenkovits Gyula, tanár, Nyárádszereda (B) 1906
 Szentimrei István, áll. főreálisk. igazg., Nagyszeben (B) 1906
 Dr. Szentiványi Róbert, r.-k. segédlelkész, Kolozsvár (B) 1906
 Szentmártoni Kálmán, főgymn. tanár, Székelykeresztúr (B) 1906
 Dr. K. Szentpéteri Zsigmond, egyet. tanársegéd, Kolozsvár
 (T) 1906
 490 Szépréthy Béla, áll. főreálisk. ig. tanár, Brassó (T) 1908
 Szereday Aladár, országgy. képvis., Szentmihálytelke (B) 1906
 Dr. Szilády Zoltán, egyet. m.-tanár, Nagyenyed (T) 1906
 Dr. Szilágyi György, egyet. tanársegéd Kolozsvár (O) 1906
 Singer Kornél, r. k. gymn. ig., Szeged (B) 1906
 495 Dr. Szokol Pál, orvos, Felsőbánya (T) 1906
 Dr. Szombathelyi Gábor, orvos, Kolozsvár (O) 1906
 Szvacšina Géza, polgármester, Kolozsvár (B) 1906
 Takács István, isk. igazg., Vízakna (B) 1906
 Takács Jenő, kereskedő, Vízakna (B) 1906
 500 Tamási István, kereskedő, Kolozsvár (B) 1906
 Tamási József, birtokos, Csonthegy (B) 1906
 Tanács József, gyógyszerész, Kolozsvár (B) 1908
 Társadalmi Múzeum, Budapest (B) 1906
 Tauffer Dezső, vaskereskedő, Kolozsvár (T) 1906

- 505 Tauszik Alajos, szállodatulajdonos, Kolozsvár (B) 1906
 Gr. Teleki Ádám, Kolozsvár (T) 1906
 Gr. Teleki László, költői, Kolozsvár (B) 1906
 Teleki Endre, főgymn. tanár, Dés (B) 1907
 Dr. Terner Adolf, nyug. egyet. tanár, Pozsony (B) 1906
- 510 Teutsch Gyula, gyártulajdonos, Brassó (B) 1908
 Thúry Zsigmond, tanárjelölt, Kolozsvár (B) 1906
 Tihanyi Adolf, Kolozsvár (B) 1906
 Tischler Mór, Kolozsvár (T) 1906
 Tomán Béla, szobafestőmester, Kolozsvár (T) 1906
- 515 Dr. Tompa János, orvos, Kolozsvár (O) 1906
 Torma Miklós, nyug. alispán, Csicsókeresztúr (B) 1906
 Dr. Tóth György, kir. törvzs. bíró, Kolozsvár (J) 1909
 Tóthfalusy József, ref. lelkész, Marosvásárhely (B) 1906
 Dr. Török Andor, polgármester, Kézdivásárhely (B) 1908
- 520 Török Bertalan, nyug. vm. főjegyző, Nagyenyed (B) 1906
 Dr. Török Imre, tb. főorvos, Kolozsvár (O) 1906
 Török István, alispán, Zilah (T) 1907
 Dr. Török István, nyug. főgymn. tanár, Kolozsvár (B) 1906
 Ifj. dr. Török István, ügyvéd, Kolozsvár (B) 1906
- 525 Török Kálmán, mav. mérnök, Marosvásárhely (T) 1906
 Török Sándor, máv. felügyelő, Kolozsvár (T) 1906
 Törs József, mérnök, Kolozsvár (T) 1906
 Dr. Tutsek Sándor, orsz. képvis., Kolozsvár (B) 1906
 Tüköri Ármin, fogorvos, Kolozsvár (T) 1906
- 530 Trozner Lajos, főgymn. tanár, Marosvásárhely (B) 1906
 Dr. Udránszky László, egyet. tanár, Kolozsvár (O) 1906
 Udvary András, kocsigyáros, Kolozsvár (T) 1906
 Unitárius koll. könyvtára, Kolozsvár (B) 1906
 Unitárius papnövelő önképzőköre, Kolozsvár (B) 1906
- 535 Uray László, fegyint. igazgató, Nagyenyed (B) 1907
 Dr. Vajda Gyula, egyet. tanár, Kolozsvár (B) 1906
 Dr. Valentini Elvira, egyet. tanársegéd, Kolozsvár (T) 1906
 Valentini Antal, egyet. könyvt. segédtsízt, Kolozsvár (B) 1906
 Dr. Vályi Gyula, egyet. tanár, Kolozsvár (T) 1906
- 540 Dr. Varga Sándor, egyet. dem., Kolozsvár (T) 1906
 Dr. Varjú Elemér, múz. igazgató, Kassa (B) 1906
 Dr. Vas Antal, áll. gymn. igazg., Bártfa (B) 1909
 Dr. Vass Miklós, főgymn. tanár, Kaposvár (B) 1906
 Dr. Veress Endre, tanár, Kolozsvár (B) 1906
- 545 Dr. Veress Ferencz, orvos, Kolozsvár (O) 1906
 Dr. Versényi György, tanár, Budapest (B) 1906
 Dr. Vértessy Dezső, főgymn. tanár, Budapest (B) 1906
 Verzár Kálmán, bankigazgató, Kolozsvár (T) 1906
 Dr. Veszprémi Dezső, egyet. m.-tanár, Kolozsvár (O) 1906
- 550 Dr. Vincze Frigyes, tanár, Kolozsvár (B) 1908
 Vincenti Lajos, járásbíró, Nagyenyed (B) 1907
 Vincenti Miksa, földbirtokos, Diód (T) 1907

- Virányi István, Kolozsvár (B) 1906
Voith Miklós, kereskedő, Kolozsvár (B) 1906
555 Volny József, főkapitány, Vízakna (B) 1906
Vucskits Jenő, főreálisk. tanár, Nagyvárad (B) 1906
Walz Lajos, egyet. kertinspektor, Kolozsvár (T) 1906
Gr. Wass Jenő, Czege (B) 1906
Dr. Weisz Gusztáv, ügyvéd, Brassó (J) 1908
560 Weisz Mór, Kolozsvár (B) 1906
Weiszer Róbert, főgymn. tanár, Kolozsvár (B) 1906
K. Weress Sándor, ügyvéd, Marosújvár (B) 1906
Br. Wesselényi Ferencz, országgy. képvis., Kolozsvár (B) 1906
Wesselényi-kollegium, Zilah (B) 1906
565 Dr. Wilt György, tanfelügyelő, Nyiregyháza (B) 1906
Dr. Winkler Albert, főorvos, Nagyenyed (O) 1907
Zabulik László, vm. főügyész, Kolozsvár (J) 1906
Dr. Zakariás Andor, orvos, Szamosújvár (O) 1906
Dr. Zakariás János, országgy. képvis., Brassó (B) 1906
570 Zakariás Ödön, tanárjelölt, Kolozsvár (B) 1907
Zeyk Albert, földbirtokos, Gerend (B) 1906
Zilahi Nándor, bizt. társ. tisztviselő, Zilah (B) 1907
Zoványi Lajos, áll. ell. isk. igazgató, (B) 1907
Zsák Zoltán, növénynt. conservator, Budapest (T) 1906

D) Pártoló-tagok:

- Dr. Ákontz Antal, orvos, Kolozsvár (O) 1906
Dr. Asztalos Kálmán, ügyvéd, Nagyenyed (J) 1907
Dr. Balló István, kir. tanfelügyelő, Csíksomlyó (B) 1906
Dr. Bálint Gábor, egyet. tanár, Kolozsvár (B) 1906
5 Barabás Samu, orsz. levéltáros, Budapest (B) 1906
Dr. Bartha János, városi főorvos, Kolozsvár (O) 1906
Dr. Bókay János, egyet. tanár, Budapest (O) 1906
Bontó József, kegyesr. tanár, Szeged (B) 1906
Dr. Boros Gábor, egyet. m. tanár, Erzsébetváros (B) 1906
10 Dr. Bölöni Zoltán, ügyvéd, Zilah (J) 1907
Budapesti Kir. Orvos-Egyesület (O) 1906
Dr. Büchler Ignác, egyet. m.-tanár, Kolozsvár (O) 1906
Dr. Connert János, főgymn. tanár, Nagyszeben (B) 1906
Czigler Ignác, tanár, Kassa (B) 1906
15 Dr. Daday Vilmos, orvos, Sepsiszentgyörgy (O) 1906
Darkó Ákos, joghallgató, Kolozsvár (J) 1907
Br. Diószeghy Gábor, kir. ügyész, Zilah (J) 1907
Dr. Dirner Gusztáv, egyet. tanár, Budapest (O) 1906
Elmekörtani Intézet, Kolozsvár (O) 1906
20 Dr. Endes Miklósné, Kolozsvár (B) 1909

- Dr. Entz Géza, egyet. tanár, Budapest (T) 1907
Erős József, főgymn. tanár, Csíksomlyó (B) 1906
Dr. Farnos Dezső, főgymn. tanár, Nagyenyed (B) 1906
Dr. Fejér Dávid, orvos, Gyergyószentmiklós (O) 1906
25 Fejes Áron, tanítókép. tanár, Nagyenyed (B) 1906
Félegyházi Antal, főgymn. tanár, Székelyudvarhely (T) 1906
Dr. Felekán Oktáv, várm. aljegyző, Zilah (J) 1907
Dr. Fenyvesi Soma, országgy. képvis., Marosvásárhely (J) 1906
Fodor Dániel, polg. isk. igazgató, Zilah (B) 1907
30 Gáspár János, országgy. képvis., Nagyenyed (B) 1906
Gelei Lajos, bányaorvos, Óradna (O) 1906
De Gerando Antonina, áll. f. leányisk. igazgatónő, Kolozsvár (B) 1906
Glass Ferencz, főgymn. tanár, Sepsiszentgyörgy (B) 1909
Dr. Görög Ferencz, főgymn. tanár, Szászváros (B) 1906
35 Dr. Grósz Emil, egyet. tanár, Budapest (O) 1906
Dr. Gyárfás P. Tihamér, főgymn. tanár, Brassó (B) 1906
Gyógyszerész-Egyesület, Budapest (O) 1906
Gyógyszertani Intézet, Budapest (P) 1906
Dr. Heinrich Gusztáv, min. tan. egyet. tan., Budapest (O) 1906
40 Herczeg Albert, tanár, Kutyfalva (B) 1906
Dr. Imre Lajos, főgymn. igazgató, Hódmezővásárhely (B) 1906
Dr. Istvánffy Gyula, egyet. tanár, Budapest (T) 1906
Dr. Jahn Károly, főgymn. tanár, Brassó (T) 1906
Dr. Jakobi József, orvos, Budapest (O) 1906
45 Dr. Jancsó Miklós, egyet. m. tanár, adjunctus, Kolozsvár (O) 1906
Dr. Jancsó Ödön, orvos, Marosujvár (O) 1906
Jánosy Péter, főgymn. tanár, Székelyudvarhely (B) 1906
Dr. Jászay Rezső, r. k. főgymn. igazgató, Debreczen (B) 1906
Dr. Kappel Izidor, egyet. tanársegéd, Kolozsvár (O) 1906
50 Karácson Béla, főgymn. tanár, Kisujszállás (B) 1906
Kerekes Ernő, főgymn. tanár, Zilah (B) 1907
Kinn Gusztáv, főgymn. tanár, Szászrégen (T) 1906
Kiss Albert, főgymn. tanár, Igló (B) 1906
Kisujszállási ref. főgym. (B) 1906
55 Dr. Klug Nándor, egyet. tanár, Budapest (O) 1906
Koch Antal, egyet. tanár, Budapest (T) 1906
Ifj. dr. Kolosváry Sándor, városi orvos, Kolozsvár (O) 1906
Kórbonczati Intézet, Kolozsvár (O) 1906
Kőrösi Sándor, tanár, Budapest (B) 1906
60 Gróf Lázár István, nyug. főispán, Kolozsvár (B) 1906
Dr. Lengyel György, főispáni titkár, Nagyenyed (J) 1907
Dr. Lindner Gusztáv, országgy. képvis., nyug. egyet. tanár, Nagyszeben (J) 1906
Dr. Lörenthey Imre, egyet. m. tanár, Budapest (O) 1906
65 Lőrinczi Árpád ref. lelkész, Sepsiszentgyörgy (B) 1908
Magdó István, áll. tanító, Veszprém (B) 1909
Marosvásárhelyi Casino-Egylet (B) 1906

- Nagy Albert, gyógyszerész, Csanádpalota (T) 1906
 Nagy Ignác, kir. mérnök, Nagyenyed (T) 1907
 Nagy Károly, kir. tanfelügyelő, Zilah (T) 1907
 Dr. Nagy Károly, keresk ak. tanár, Kolozsvár (T) 1906
- 70 Nagyszebeni áll. főgymn. — (B) 1906
 Pannonhalmi főapátság könyvtára, Pannonhalma (B) 1906
 Pásztor Lajos, tanárjelölt, Kolozsvár (T) 1909
 Dr. Pecz Vilmos, egyet. tanár, Budapest (B) 1906
 Pozsonyi kir. kath. főgymn. (B) 1906
- 75 Dr. Réczey Imre, egyet. tanár, Budapest (O) 1906
 Reich Albert, állategészségügyi felügyelő, Kolozsvár (O) 1906
 Rózsahelyi kath. főgymn. (B) 1906
 Sándor Ferencz, ref. theol., Kolozsvár (B) 1908
 Sárospataki ev. ref. főiskola (B) 1906
- 80 Schuster Frigyes, tanár Brassó (B) 1906
 Seres Károly, orvostanhallgató, Kolozsvár (O) 1909
 Simon Ferencz, főgymn. igazg., Szászváros (T) 1906
 Dr. Simkovits Aurél, orvos, Kézdivásárhely (O) 1906
- 85 Sümegi áll. reáliskola (B) 1906
 Szabadkai közs. főgymn. (B) 1906
 Dr. Szabó Ödön, orvos, Szászfőregén (O) 1906
 Szatmárnémeti kir. kath. főgymn. (B) 1906
 Dr. Szegedi József, Kolozsvár (O) 1906
 Székelykeresztúri unitár. gymn. (B) 1906
- 90 Szekeres Ödön, premontrei kanonok, Kassa (T) 1906
 Szemerjay Károly, gymn. tanár, Szeged (T) 1906
 Szentiványi Albert, főgymn. tanár, Selmeczbánya (B) 1906
 Dr. Szentkirályi Akos, gazd. ak. igazg., Kolozsvár (T) 1906
 Szirányi Jenő, m. kir. szőlő- és borbelfelügy., Nagyenyed (T) 1907
- 95 Szülészeti és nőgyógyászati klinika, Kolozsvár (O) 1906
 Dr. Tárczy Károly, főgymn. tanár, Munkács (B) 1906
 Tarpai Miklós, főszolgabíró, Zilah (B) 1907
 Dr. Tauffer Vilmos, egyet. tanár, Budapest (O) 1906
 Terge József, kereskedő, Zilah (B) 1907
- 100 Dr. Thallóczy Lajos, Bécs (B) 1906
 Dr. Turcsa János, cs. és k. főtörzsorvos, Kolozsvár (O) 1906
 Dr. Vajna Vilmos, orvos, Budapest (O) 1906
 Dr. Veres Lajos, I. o. ezredorvos, Budapest (O) 1906
 Dr. Vöröss Cyrill, kegyesr. tanár, Budapest (T) 1906
- 105 Dr. Wachsmann Ede, orvos, Bethlen (O) 1906
 Dr. Wolff Gyula, gyógyszerész, Torda (T) 1906
 Zentai közs. főgymnasium (B) 1906
 Zombori áll. főgymn. (B) 1906
 Dr. Zsakó Andor, törvsz. jegyző, Kolozsvár (J) 1908
- 110 Dr. Zvarinyi Andor, orvos, Nagyvárad (O) 1906

E) Pártoló tagok, kedvezményiel.¹

- Áberle Pál, főgymn. tanuló, Kolozsvár (B) 1908
 Abrudbányai Sándor, tanárjelölt, Kolozsvár (B) 1908
 Arday Pál, tanárjelölt, Kolozsvár (B) 1908
 Barabás Sándor, főgymn. tanuló, Kolozsvár (B) 1908
 5 Bartsch Gyula, tanárjelölt, Kolozsvár (B) 1909
 Benczédi László, joghallgató, Kolozsvár (I) 1908
 Benkő Gyula, ref. theologus, Kolozsvár (B) 1908
 Bodó Bertalan, főgymn. tanuló, Kolozsvár (B) 1908
 Boskovics Henrik, orvostanhallgató, Kolozsvár (O) 1908
 10 Brunner Sándor, főgymn. tanuló, Kolozsvár (B) 1908
 Csiszár Gyula, ref. theologus, Kolozsvár (B) 1908
 Deák Ferencz, főgymn. tanuló, Kolozsvár (B) 1908
 Dénes János, ref. theologus, Kolozsvár (B) 1908
 Dudás János, ref. theologus, Kolozsvár (B) 1908
 15 Erdős Gábor, ref. theologus, Kolozsvár (B) 1908
 Ferenczy István, tanárjelölt, Kolozsvár (T) 1909
 Fördös László, ref. theologus, Kolozsvár (B) 1908
 Gerő János, főgymn. tanuló, Kolozsvár (B) 1909
 Gidrai Kornél, főgymn. tanuló, Kolozsvár (B) 1908
 20 Grünbaum József, főgymn. tanuló, Kolozsvár (B) 1908
 Gvidó Béla, főgymn. t., Kolozsvár (B) 1908
 Hegyi András, ref. theol., Kolozsvár (B) 1908
 Horváth József, tanárjelölt, Kolozsvár (B) 1908
 Hutter Kálmán, tanárjelölt, Kolozsvár (B) 1908
 25 Imre Lajos, ref. theol., Kolozsvár (B) 1908.
 Imre Lajos, tanárjelölt, Kolozsvár (B) 1908
 Imreh Dezső, ref. theol., Kolozsvár (B) 1908
 Indig Ottó, főgymn. t., Kolozsvár (B) 1909
 Jakab Béla, joghallgató, Kolozsvár (J) 1908
 30 Józsa Antal, ref. theol., Kolozsvár (B) 1908
 Káhána Herman, orvostanhallgató, Kolozsvár (B) 1908
 Keresztesi Dénes, unitár. theol., Kolozsvár (B) 1908
 Kis Elek, tanárjelölt, Kolozsvár (B) 1908
 Kohn Hillel, joghallgató, Kolozsvár (B) 1908
 35 Kónya Imre, tanárjelölt, Kolozsvár (B) 1908
 Krausz Miksa, főgymn. t. Kolozsvár (B) 1908
 Létai Balázs, tanárjelölt, Kolozsvár (B) 1908
 Lőwi Emil, orvostanhallgató, Kolozsvár (B) 1908
 Márk Endre, főgymn. t., Kolozsvár (B) 1908
 40 Mezey Mihály, joghallg., Kolozsvár (B) 1908
 Monoky István, tanárjelölt, Kolozsvár (T) 1908

¹ Azok az egyetemi és más főiskolai hallgatók, a kik 4 korona tagdíjjal lépnek be az egyesületbe, megkapják egyik szakosztály kiadványait is.

- Móricz Jenő, főgymn. t., Kolozsvár (B) 1908
 Nagy Samu, tanárjelölt, Kolozsvár (B) 1908
 Nemes Sándor, orvostanhallg., Kolozsvár (B) 1908
 45 Noszin Mór, főgymn. t., Kolozsvár (B) 1908
 Péter Gábor, ref. theol., Kolozsvár (B) 1908
 Pongrácz Ádám, főgymn. t., Kolozsvár (B) 1908
 Pütkösty Zoltán, ref. theol., Kolozsvár (B) 1908
 Rákóczy Béla, tanárjelölt, Kolozsvár (B) 1908
 50 Sárosi József, főgymn. t., Kolozsvár (B) 1908
 Sebestyén Rezső, joghallg., Kolozsvár (B) 1908
 Szabó Gyula, Kolozsvár (B) 1908
 Szabó Károly, ref. theol., Kolozsvár (B) 1908
 Széchy László, főgymn. t., Kolozsvár (B) 1908
 55 Szegő Jenő, főgymn. t., Zilah (B) 1908
 Szilágyi János, ref. theol., Kolozsvár (B) 1908
 Tavasz Sándor, ref. theol., Kolozsvár (B) 1908
 Veres Árpád, főgymn. t., Kolozsvár (B) 1908
 Zsakó Gyula, joghallg., Kolozsvár (B) 1908
 60 Zsakó Zoltán, főgymn. t., Kolozsvár (B) 1908

Igazgató tag	18
Alapító	47
Rendes	574
Pártoló	110
Pártoló „ kedvezm.	60
	<hr/>
	809

2. Az egyesület választmánya.

Elnök:

gr. Esterházy Kálmán

Alélnökök:

dr. Szamosi János
udv. tan., egyetemi tanár

id. br. Wesselényi Miklós
v. b. t. t., koronaőr

Főtítkár: dr. Schilling Lajos egyetemi tanár.

H. titkár: Kelemen Lajos főgymn. tanár.

Pénztárnok: Lendvay Emil kir. tan., az Erdélyi Bank és Takarékpénztár Rt. vezérigazgatója.

Ellenőr: Kováts Ede kereskedő.

Ügyész: Dr. Menyhárt Gáspár ügyvéd, egyet. magántanár.

Választmányi tagok:

I. a) Az egyesület igazgató tagjai:

Gróf Bánffy György v. b. t. t.

Dr. Békésy Károly cz. rk. egyet. tanár.

Gróf Esterházy Kálmán.

Kováts Ede.

Lendvay Emil.

Veres Zoltán festőművész.

Id. báró Wesselényi Miklós.

b) Mint igazgató tagok képviselői:

Dés város részéről: Ilosvay Jenő polgármester.

Kolozsvár szab. kir. város részéről: Szvacsina Géza kir. tan., polgármester.

Kolozsvári Casinó részéről: Kuncz Elek kir. tan., tank. főigazgató.

Kolozs vármegye részéről: Dózsa Endre cs. és kir. kam., alispán.

Marosvásárhely szab. kir. város részéről: dr. Bernády György polgármester.

Nagyági Bányaműtársaság részéről: dr. Cs. Papp József egyetemi magántanár.

Nagyenyedi Bethlen-kollégium részéről: Fogarasi Béla rektor-prof.

Szamosujvár város részéről: Todorfy Lukács polgármester.

Torda város részéről; Zilahi Sebes Andor polgármester.

II. A gyűjtemény igazgatói:

- Dr. Apáthy István egyetemi tanár (állattár).
Dr. Erdélyi Pál egyetemi könyvtárigazgató (könyvtár).
Dr. Pósta Béla egyetemi tanár (érem- és régiségár).
Dr. Richter Aladár egyetemi tanár (növénytar).
Dr. Szádeczky Gyula egyetemi tanár (ásványtar).

III. A szakosztályok

- elnökei:** dr. Fabinyi Rudolf udv. tan., egyet. tanár (term.-tud. sz.)
„ dr. Farkas Lajos min. tan., egy. tanár (jog- és társ.-tud. sz.)
„ dr. Purjesz Zsigmond udv. tan., egyet. tanár (orvostud. sz.)
„ dr. Szamosi János udv. tan., egyet. tanár (bölc.-ny.- és tört.-tud. sz.)
titkárai: ifj. dr. Erődi Béla keresk. ak. tanár (jog- és társ.-tud. sz.)
„ dr. Jakabházy Zsigmond egyet. m. tanár (orvost. sz.)
„ Seprődi János főgymn. tanár (bölc.-ny.- és tört.-tud. sz.)
„ Szabó Imre főgymn. tanár (term.-tud. sz.)

IV. Választott tagok:

- Dr. Gróf Bánffy Miklós főispán, (1908)
Dr. Boros György theol. tanár (1907)
Dr. Cholnoky Jenő egyet. tanár (1906)
Dr. Csernátony Gyula nyug. kir. tanfelügyelő (1906)
Dr. Farkas Lajos egyet. tanár (1906)
Ferenczy Gyula bankigazgató (1906)
Dr. Gidófalvy István kir. közjegyző (1906)
Hevesi József nagyiparos (1906)
Dr. Hirschler József kanonok, főesperes-plébános (1906)
Dr. Jancsó György egyet. tanár (1906)
Kenessey Béla ref. püspök (1906)
Dr. Konrádi Dániel egyet. magántanár (1906)
Báró Mannsberg Sándor bankigazgató (1906)
Dr. Márki Sándor egyet. tanár (1906)
Pálfi Márton főgymn. tanár (1908)
Péterfi Zsigmond ny. vasútigazgató (1906)
Dr. Rigler Gusztáv egyet. tanár (1907)
Dr. Schneller István egyet. tanár (1907)
Dr. Szabó Dénes udv. tan., egyet. tanár (1907)
Gróf Teleki Domokos, Gernyeszeg (1907)
Gr. Tutsek Sándor orsz. képviselő (1907)
Gróf Wass Béla főispán, Dész (1907)

II. A gyűjtemény leírása

A gyűjtemény a Magyar Nemzeti Múzeum irattárából került elő. A leírás a gyűjtemény tartalmát és a benne található iratok körét mutatja be. A gyűjtemény a Magyar Nemzeti Múzeum irattárából került elő.

III. A leírás részlete

A gyűjtemény a Magyar Nemzeti Múzeum irattárából került elő. A leírás a gyűjtemény tartalmát és a benne található iratok körét mutatja be. A gyűjtemény a Magyar Nemzeti Múzeum irattárából került elő.

A gyűjtemény a Magyar Nemzeti Múzeum irattárából került elő. A leírás a gyűjtemény tartalmát és a benne található iratok körét mutatja be. A gyűjtemény a Magyar Nemzeti Múzeum irattárából került elő.

TARTALOM.

	Lap
I. A választmány jelentése az egyesület 1908. évi működéséről . . .	3
II. A gyűjtemények állapota és gyarapodása 1908-ban :	
1. Könyvtár	13
2. Érem- és Régiségtár	34
3. Állattár	55
4. Növénytár	61
5. Ásványtár	76
III. A szakosztályok működése 1908-ban :	
1. Bölcsészet-, nyelv- és történettudományi szakosztály	79
2. Természettudományi szakosztály	83
3. Orvostudományi szakosztály	85
4. Jog- és társadalomtudományi szakosztály	87
IV. Vagyonkimutatás és zárszámadás	95
Költségvetés 1909-re	104
V. Névtár :	
1. Az E. M. E. tagjai	105
2. Az E. M. E. választmánya	124